

EGYÜTT

A Magyar Írószövetség Kárpátaljai
Írócsoportjának folyóirata

IRODALOM

MŰVÉSZET

KULTÚRA

VII. évfolyam

2005

2

2005

2

EGYÜTT

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG KÁRPÁTALJAI ÍRÓCSOPORTJÁNAK FOLYÓIRATA

Szerkesztőbizottság: Barzsó Tibor (olvasószerkesztő), S. Benedek András (főmunkatárs, alapító főszerkesztő 1965-67), Botlik József, Dupka György (lapigazgató), Fodor Géza, Füzesi Magda, Horváth Sándor, Ivaskovics József (művészeti szerkesztő), Nagy Zoltán Mihály (főszerkesztő), Penckófer János, Pomogáts Béla, Vári Fábián László (elnök)

Megjelenik a Kárpáti Magyar Krónika önálló, negyedévi kiadványaként
a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége,
az Illyés Gyula Közalapítvány, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, az
Intermix Kiadó és a Credo Alapítvány támogatásával.

*Levélcím: Nagy Zoltán Mihály, 90221 Csonkapapi, Mező u. 168., Beregszászi járás,
tel.: 06 70 231 72 20*

A szerkesztőbizottság ungvári címe:

88000, Ungvár, Babuskin tér 5/a, tel. (00380-3122) 43737, fax: (00380-3126)7027

E-mail: titkarsag@mekk.uz.ua; <http://www.hhrf.org/mekk/egyutt.pdf>

FELELŐS KIADÓ: **DUPKA GYÖRGY**

Intermix Kiadó, 88000 Ungvár, Tolsztoj u. 5/a, tel/fax: (00380-3126)17027,

E-mail: gyorgy@d.uzhgorod.ua

Tördelés, képfeldolgozás, nyomdai előkészítés: CA Stúdió

Készült a Borneo Kft-ben

Forgalomba kerül a Kovács Vilmos Baráti Társaság terjesztésében

Terjesztő: Ugocsa Könyvesbolt-hálózat, vezető: **dr. Kovács Elemér** és **Kovács Katalin**,

tel/fax: 8 243 214 54, Nagyszőlős, Gagarin út 47.

Magyarországon terjeszti a Kárpátaljai Szövetség (Magyarok Háza, 1052 Budapest, Semmelweis u. 1/3.)

Lapengedély száma: 3 T No. 188

A folyóiraton nyereség nem képződik

TARTALOM

- 4 CZÉBELY LAJOS: félálom vörösben és feketében (vers)
- 5 S. BENEDEK ANDRÁS: A hágón át, * * * (versek)
- 6 VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Tábori posta (regényrészlet)
- 12 PENCKÓFER JÁNOS: [Csak így...] (vers)
- 13 NAGY ZOLTÁN MIHÁLY: Csata Károly himnusza (jegyzet)
- 15 BIMBA IRÉN: Vallomás (kispróza)
- 17 VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Jégangyal (vers)
- 19 BARTHA GUSZTÁV: Téboly III. (paródia, folytatás)
- 30 BECSKE JÓZSEF LAJOS: Zászlót lenget, Szabadság (versek)
- 31 FERENCZI TIHAMÉR: Talán most, Nem maradok (versek)
- 32 TÓTH FERENC: Telefondráma (hangjáték)
- 38 TÁRCZY ANDOR: Ritmusoló, Legyen jó (versek)
- 40 NYILAS ATILLA: Így, Naptár, Jég, Sport, Szomorú vallás (versek)
- 42 P. CROW: Egy gazfickó portréja, Osszifikáció (versek)
- 44 OROS LÁSZLÓ–HOLBAY LÁSZLÓ: „Amit nem érzek, azt nem tudom megírni” (interjú)
- 48 HOLBAY LÁSZLÓ: Minden egyes pillanatban, Előre egy lelkendező keresztelőre, Távoból egy sír felé (versek)
- 51 BARTHA GUSZTÁV: istenhozzád (vers)
- 52 BAKOS KISS KÁROLY: Bambuszág madárral, Tusrajz, Villám (versek)
- 53 BALOGH GYULA: Hungarian barbarian, Forradások (versek)
- 55 LENGYEL JÁNOS: Hétfő reggeli zagyvaságok (satirikus kispróza)
- 57 SZALAI BORBÁLA: Emlékeim cserépdarabkái (memoár-részlet)
- 62 SCHOBERT OTTÓ: Baleseti statisztika (humoreszk)
- 65 A börtönből kiváltott szerető, A pávával küldött üzenet (Ruszin népballadák VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ fordításában)
- 67 BARZSÓ TIBOR: A költő igényessége (jegyzet)
- 69 S. BENEDEK ANDRÁS: Késésben (recenzió)
- 73 BOTLIK JÓZSEF: Mit tett a magyar kormányzat Kárpátalja népeiért? 1939 március–1944 október (tanulmány)
- 92 D. GY.: Művelődési életünk krónikája
- 98 Új könyvek
- 98 Szerzőink
- KAISER LÁSZLÓ–IVASKOVICS JÓZSEF: Magyarok (Megzenésített vers)
- JÓZSEF ATTILA: Reménytelenül (vers)

CZÉBELY LAJOS

félálom vörösben és feketében

*tétlenül nyújtózkodik a kerti asztal
nyárillat az est
töprengés éje lombok
valahol vörös induló sziszeg
majd dobban
szállnak élém arctalan*

*dantei „kusza, vad vadon”
utam felén e kert
szemem halványuló csillag
előtte csillagosok vonulnak
újra indulnak gyáván
hunyászkodó kerti bogarak
tücsökhad lesi a sorakozót
mozgalmi indulót ciripel*

*látom az arctalan ŐK-et
keresztlevelembé kékkel hitelesítve
pecséttel már akkor
csúfot űztek velem
idegenül írták be nevem
kisdéd szívem fel sem vette
a pap is titokban keresztelt*

*most érzem már igazán
túl „az emberélet útjának felén” a kint
annyi perc annyi óra
annyi nap annyi év óta
ŐK-et látom: árnyékaim*

A HÁGÓN ÁT

*Mint egykor bűneinkért,
Ma bárányként büntet az Úr.
Fut három hazátlan úrfi,
Vérkönynyeket ont Vazul.*

*De nincs idő, nincs vakhatár,
Mely felmarja vérző hitünk.
Annyi rajtunk csak hatalmuk,
Amennyit belőle elhiszünk.*

*A hágón át már jön jövőnk,
De az ország lángokban áll.
Vér virít Kelen hegyén,
Kígyó surran és dögghalál.*

*Fejvesztve fut sok jó urunk,
Elszórja súlyos fegyverét.
Kardot választ a testvér,
Menti Keletre gyermekét.*

*Ha önmaga ellen fordul,
Kin fog még a magyar átok,
A hegyeken átbukik a hajnal,
Megtérnek a szentkirályok!*

* * *

*Lehettem volna besúgó:
Korom megengedi.
Bűnöm a makacs nem,
Ötvennyolc rendbeli.*

*Voltam már hazámtól távol,
most távol van tolem hazám.
Védett völgyet szerettem volna,
S most kopogtatok
a poklok kapuján.*

TÁBORI POSTA

(Folytatás)

Ma már semmilyen szolgálat nem vár rám. Ha csak nem történik valami, végre átaludhatom az éjszakát. A kis kaszárnya lakossága hasonló reményekkel gondol a lefekvésre. Néhányan öltözéküket készítik a következő napra, mert az igénytelen külsőt a félig tábori körülmények között sem szívlelik feletteseink: gombot, gallérbetéteket varrnak vagy a derékszíj nagy rézcsatját fényesítik. Leakasztom hát én is a magamét, zubbonyomat végig kigombolom, az ágyra teszem, majd lefordítom magamról a nyak nélküli gyolcsinget. Veszem a törölközőt és indulok a mosakodóhelyre. Az épület mellett vasból készült állványzaton nagyobb fémtartály áll, abból egy háromnegyedes cső ágazik oldalra, s azt félméterenként egy-egy vízcsap – összesen öt – szakítja meg. Beállok az egyik elé, s megeresztem, de csak takarékosan. A felsőtestről lecsorgó szappanos víz a repedezett aszfalra hull, majd egy hajlóban összegyűlve elszivárog valamerre – elissza a homok, az avar, de az aszfaltról felfröcsögve jut a csizmára is. Ha most hagyom rászáradni, csak a bokszos kefe tüntetheti el a szappanos foltokat, ezért inkább a csap alá tartom, leöblítem, s míg a lábaimat megmosom, hadd szikkadjon magának. Egyik üteg- és vezetőtársam, Kalinyin csatlakozik hozzám. Félméztelenül a csap alá hajlik, karjait szappanozza, öblíti, majd a szappant váratlanul a kezembe nyomja:

– László, lemosnád egy kicsit a hátam?

Két tenyérrel vizet viszek a hátára, végigszappanozom, enyhén megdörzsölöm, de ezt kevesli.

– Ne öblítsd még, vakard végig, ne sajnáld! – nógat egy alaposabb hátmosásra.

Pedig óvatosan kell vele bánnom, mert sovány, betegesnek látszó hátán eleven pattanások virítanak. Megmosom azért tisztességesen, s ráterítem derekára a törölközőt, hogy itassa fel a vizet, amely egyébként a nadrágjába csorogna. Megköszöni és azonnal viszonzná is a szívességet, de már indulóban vagyok, még hozzá meztláb, mert vizes lábra nem húzhatok csizmát. Ágyam szélén ülve szellőztetem még egy kis ideig, s közben zubbonyom gallérján felfrissítem a gyolcsbetétet. De észbe is kapok egyúttal, mert a pénzt meggondolatlanul a zubbonyom zsebében hagytam, s legelőször odanyúl a kezem. Nincs baj, a kis tasak a helyén van.

Az öregek nem nézik jó szemmel, ha a zöldfülűnek pénze van. Szemet vetnek rá, s öt márkánként elkunyerálják, miközben a kialakult szokásokra, a „most én adok, holnap nekem adnak” örök körforgására hivatkoznak: „Majd eljön a te időd, s visszakapod a fiataloktól. Én is adtam annak idején.”

Rogljak, a harmadik félévét töltő belorusz tizedes a többiekénél ravaszabb taktikával gyűjtögetett. Amikor megérkeztem az ütegehez, ő káderhiány miatt gépparancsnokként tisztí beosztásban szolgált, s újonc operátortársammal, Melnyikovval az ő alegységébe kerültünk. Szokatlanul nyájasan közeledett felénk, olykor már kellemetlen volt a modora, de lehet, hogy csak bennem keltett visszatetszést az orosznál is lágyabb, egyszerre selyp és néha pöszítő beszéde. Az oroszok nem mindig lelkesednek a beloruszokért, néha nyíltan gúnyolják – ahogy ők mondják – a *bjáláruszj* akcentust. Miért ne tennék, mikor szerintük a szláv testvérek egyes népdalait is így panaszkodnak: *Oj, nye zsmi menyjá do bjárjozji, / uberi ruku ot pjázdí!* (Nyersfordításban: *Aj, ne szoríts úgy a nyírfához engem, / vedd el kezed a pinámtól!*). S bár ebből még nem derül ki, milyen ember is volt Rogljak, ám nekem folyton ez a népdalparódia jut eszembe, ha rá kell emlékeznem, mert nem tudtam megkedvelni azt az örökké nyájaskodó embert soha. Különösen attól kezdve, miután egy szombat délután ragyogó képpel közölte, meghív bennünket a kantinba. Nem snapszra vagy sörre, mert az határozottan tilos volt, hanem jó hűtött tejre, egy adag mûmézre és kekszre. Aki nem próbálta, fel nem tudja fogni, hogy félévi szolgálat után a fiatal szervezet mennyire kívánja az édességet. De a tej és annak származékai is hiányoznak az étrendből, s bár én sohasem kedveltem, most nem tudtam eltelni vele: édeskés volt, hűsített és egész bensőmet simogatta. S míg csemegéztünk, a tizedes elégedett mosollyal nyugtázta magának, hogyan kapjuk be a csalit, ami neki mindösszesen három márka ötven pfennigjébe került. A lakoma végeztével illendően megköszöntük kedvességét, s a magam részéről hozzátettem, hogy az első zsoldból viszonzni szeretném a meghívást.

– Arra egyelőre semmi szükség, majd szólok, ha meg leszek szorulva – válaszolta elégedett nyugalommal, mint aki bizonyosan tudta, hogy jó üzletet kötött.

És szólt is minden hónapban, mégpedig a zsoldosztás napján. De soha nem úgy jött, mint akinek adományra van szüksége: ő nem alázkodott meg. De úgy sem, mint aki a kintlévőségeit szándékszik jogosan behajtani. Általában úgy közeledett, mint akit csak pillanatnyi pénzhiány gyötör.

Hol egy búzavirágkék inget, hol pedig egy cipőt mutatott, amelynek rendszerint hiányzott az árából. Kétszer fizettem neki öt-öt márkát, ám harmadjára egy farmernadrággal jött, ami nekem is tetszett volna. Ekkor arra hivatkoztam, hogy most nekem is szükségem van a pénzre, majd legközelebb. De tévedtem, nem hagyta magát ilyen egyszerűen lerázni.

– Nem baj – mondta –, Melnyikovtól most tízet kérek, s te majd a magad részét megadod neki.

Hát ezért kell letagadni, rejtegetni, mert ha meglátják, nincs több magyarázkodás. A zsebeimbe nem tehetem, éjszaka átkutatják. A matrac alá? Nevetséges. Egy idoben bevarrtam a gatyám korca alá, ám a kéthetente esedékes fürdés idején az inggel együtt azt is ledobtam magamról. Csak akkor kaptam a fejemhez, amikor már a tiszta alsókat osztották. Rohantam a derekam köré bogozott törölközővel, hogy áttúrjam a szennyes csomót. A közép-ázsiai kis kopasz gyerek már épp átszámolta, és egy zsákba rakta valamennyit. De szerencsére meglett, s most ismét itt számolgom, nézegetem. Egy csinos kis bőröndre már bőven futja, de egy farmert is nagyon szeretnék. Csakhogy az maga hetven márka, annyi meg nehezen fog összejönni. De mit is töröm ezen a fejemet, hol van az még?!

Nyílik az ajtó, jellegzetes kacsázó lépéseivel Bagautgyinov jön, a célkereső radarállomás tatár nemzetiségű gépkezelője, nyomában pedig Kalinyin csörtet, aki sejti, hogy fontos szolgálati beosztásban lévő szarotvi földije valamivel többet tud arról a bizonyos repülőről. A közelemben ülnek le, Kalinyin nem tágít mellőle.

– Szerjoga, mégis mit hallottál? – firtatja egyre, s a kérdés hallatán pillanatok alatt kisebb társaság kerekedik körülöttük.

– Nézzétek, fiúk, annyit tudok, amennyit ti. Valaki ismét dezertált, s ezúttal egy vadászgéppel.

– De nem pilóta volt az illető, csak a kiszolgáló személyzet valamelyik tagja – tódítja valaki a háttérből –, azért nem tudta letenni a túloldalon a gépet.

Minden tekintet az újonnan szólóra irányul. Harcsenko az, ütegtársam, a 313-as kilövő operátora.

– Ezt meg honnan veszed? – kapja fel a fejét Kalinyin, aki ugyanannak a gépnek a vezetője.

– Hallottam. A tiszték beszéltek – feleli Harcsenko, de máris visszakérdez: – Hát nem értitek? Egy képzett pilóta miért törné össze leszállás közben a gépet?

Ez valóban komoly érvként hangzott, többen elgondolkoztak rajta, az én elmém azonban más irányban próbálkozott a magyarázat keresésével.

Hogyan szánhatja rá magát valaki egy ilyen bizonytalan kimenetelű akcióra? Vajon régóta készült rá, vagy csak egy véletlenszerű alkalom kísértése adta neki az ötletet? Esetleg mégis igaz lenne, amit az ellenség alattomos kémtevékenységéről egyfolytában mondogatnak? Sikerült beszervezniük azt a repülőtszert? S amint így töprengek magamban, a hirtelen beálló csendre figyelek. A nyitott bejárati ajtóban Kuznyecov őrnagy áll, s hallgatja a beszélgetést. A székeken és az ágyak szélén ülők a nagy aranycsillag láttán felpattannak. A „vendég” maga is érzékeli, hogy váratlan megjelenésével pillanatnyi zavart okozott, s azt minél előbb szeretné feloldani, de a szavaiból sugárzó ösztönös szemrehányást sem kiiktatni, sem tompítani nem tudja.

– Csak folytassátok nyugodtan, mintha itt sem lennék! – veti közénk a szót, miközben arcizmai rángatóznak, s a szeme tüzel.

Jaj, dehogy akar itt most bárki is szólni! A politikai tiszttel szemben érzett bizalmatlanságukat, esetleg félelmüket úgy nyilvánítják ki, hogy csendben maradnak, s úgy tesznek, mintha nem értenék a felszólítást. Az őrnagyot viszont nemigen zavarja a csend. Ellenkezőleg: úgy látja, itt a lehetőség, az élet által teremtett alkalom egy kis politikai nevelésre. El is kezdi azonnal.

– Egyszerűen csodálkozom azon, hogy egyesek számára mennyire fontos annak a határsértőnek a kiléte! Mintha csak valami regény- vagy mozihős lenne! Nem, barátocskáim, egyáltalán nem így van! Az az ember egy utolsó hazaáruló, akit sikerült behálózniuk az ellenséges ügynököknek! Sajnos, ez tény. Nemhiába hangsúlyozzuk, de úgy látszik, nem elég nyomatékosan és nem elégszer, hogy a mi helyzetünkben a politikai éberség, a hazafiúi öntudat minden másnál előbbre való, mert e nélkül sebezhetőek vagyunk.

Kis szünetet tartott, körbejártatta apró, fürkésző szemeit, mintha máris szavai hatását kereste volna, a rá irányuló tekintetek többségéből azonban nyugalom vagy közöny áradt feléje, s halvány jelét sem érzékelt semmiféle hazafiúi indulatnak. Szeme villant, s hangját felemelve rátett még egy lapáttal:

– Ne higgye azt senki, hogy az ilyen hazaárulók büntetlenül megúszhatják. Aki a katonai esküt megszegi, az előbb-utóbb megfizet érte. Olyan menedéket az imperialisták sem nyújthatnak, ahol utol ne érhetné őket népünk haragja, méltó büntetésük. Volt már erre példa, nem is egyszer.

S mondta volna még tovább, mert erre már többen helyeslően bólogtattak, de Zsenya Fartukov, a 2. üteg egyik kilövőjének a vezetője kérdésre emelte a kezét. A tanult, minden tekintetben értelmes kalugai fiú

Kuznyecov egyik kedvence volt, akire az őrnagy nemegyszer rá merte bízni akár a politikai foglalkozások megtartását is.

– Őrnagy elvtárs, azt még megértem, hogy egy korszerű vadászgép iránt érdeklődik a Nyugat, de nagyjából másfél hónappal ezelőtt valamelyik velünk szomszédos páncélos ezred egyik továbbszolgáló zászlósa harckocsival ment neki a határnak. Tudomásom szerint az alakulatok fegyverkezésén lévő T-55-ös középnehéz tankok már eléggé elavultak. Elképzelhető, hogy arra is szükségük volt a nyugatnémeteknek?

A politikai tiszt először szorosra húzott nyakkendőjéhez kapott, s miközben meglazítva igazgatta, talán megrágtá gondolatban, s csak aztán rakta nyelvére a szavakat.

– Valóban volt ilyen eset. A hadsereg-parancsnokság ezzel kapcsolatos körlevelét annak idején mi is megkaptuk. Azonban a harckocsi modifikációját illetően tévedsz. A tank, amit elloptak, a legújabb fejlesztésű T-72-es volt.

A válasz hallatán Zsenya csodálkozó szemeket meresztett a tisztre, de könnyen lehet, hogy csak megjátszotta magát, mert az ő szájából akarta hallani, amit amúgy is sejtett. Ebből viszont újabb kérdés következett, s ezt, mivel ama bizonyos fegyvertípus újszerűségeiről volt némi fogalmam, akár én is feltehettem volna; hanem a szót még mindig Fartukov vitte.

– De hisz a 72-sek sorozatgyártását tudomásom szerint még el sem kezdték. Lehetséges, hogy mégis? S a hadseregcsoportban egy-két ezredet már fel is szereltek vele? A berdicsevi kiképzőegységnél volt szerencsénk látni néhányat, mégpedig a próbaúton, mivel a harckocsioszlop forgalomirányítása véget a mi szakaszunkat rakták szét az útelágazások mellett. Hogy azok micsoda gépek! Számunkra a legszembeütőbb és leginkább csábító az volt, hogy a vezetőfülkét középűtt, a löveg alatt helyezték el. Ezzel a járművel öröm lehet manőverezni!

És a fiú még szívesen, hosszasan beszélt volna a tank formatervezéséről, a gázturbinával kombinált hajtómű teljesítőképességéről, a jelentős mértékben csökkentett, a turbinák miatt sivítássá váló motorhangról, de Kuznyecovnak már ez is sok volt.

– Tudod, mit mondok én neked, Fartukov? Ne légy ennyire kíváncsi, ne érdekeljenek téged ennyire ezek a dolgok. Te egy kiváló katonai alakulatban, felelősségteljes beosztásban szolgálsz. Neked az a feladatod, hogy a géped kifogástalan műszaki állapotára vigyázz, s nem az, hogy a hadsoportot kompromittáló adatokat gyűjtsz. Egyébként meg vagyok győződve róla, hogy azt a zászlóst ki fogják adni a németek. De ennél is

többet mondok: maga fogja kérni a kiadatását. Gondolj csak bele! Szülei, testvérei az Unióban élnek, nekik nincs hová menniük.

Itt egy pillanatra elcsendesedett, majd végignézett a kis csoporton, és az előbbieket megtoldotta egy higgadtabb hangú, kevésbé fenyegető, ám mindenképpen megszívlelendő intelemmel:

– Amit elmondtam, nemcsak Fartukovnak, de mindenkinek szól. Jól gondoljátok át, s hogy jó sokáig emlékezzetek rá, tekerjétek fel bajszotokra a tanulságait!

Meg kell adni, a politikai tiszt kitett magáért! Az a rövid beszéd csupa szemrehányás volt, s ránk tapadt, mint valami járvány. Olyan büntudatot plántált belénk, amelynek eredetéről és súlyáról eddig fogalmam sem volt, ellenben most megbizonyosodtam róla, hogy hatalmas országunkban a gondolatban elkövetett hazaárulásra is van megfelelő paragrafus. De nemcsak én éreztem így. Az utolsó mondatok szele megfordult Fartukov körül, s a feletteseivel többnyire magabiztosan társalgó orosz fiú önbizalma úgy semmisült meg, mint fűtő tüzes lapján a sisteregve táncoló köpés. Az imént még izgatottan vitatkozó bajtársak mind magukba fordultak, s észrevétlenül, a legkisebb neszt is kerülve visszahúzódtak az emeletes vaságyak homályos mennyezete alá. Magukkal vitték – immár levethetetlenül – a megbízhatatlanság rájuk nyomott bélyegét, s vele most ébredező kételyeiket.

[CSAK ÍGY...]

Csak így, hogy fájdalomöröm, ő már csak így mondaná, ha jól látja, mi az, ami foglalkoztat. Az a pici pont az én mögötti takarásban – mi egy hívás visszhangja lehetne itt, ebben a szorongó otthontalanságban, ugyanakkor ebben a laza semmittevésben –: az bizony a visszautat sejteti.

Hát engedni kell. Hagyjam csak, hadd legyek megszólított e titok által, ezt a pillanatot ismeri, hiszen afféle mindenés ő, többek közt a láthatatlan zsinórpádlás felelőse. De a kérdésemre visszatérve: nem ismeri daturának, ez a virág erre felé – úgy hiszi – örökké Angyal-trombita marad.

A szabadtéri színpad fölött mindig magasabb az ég. Ilyenkor látni – figyeljem –, amint egy tölcsér formáját ölti magára. Igen, igen, mintha csak a kezemben tartott virágba néznék, és a kihajló szírom pereme felől csusszanna be a megszólítás. Hát ez a fájdalom okozza ezt az örömet.

A világért sem akar küldeni – bár ez lenne a dolga –, mert a lelkiismeret csendjéhez neki bőven volt már szerencséje. Így ült ő is egyszer egy másik helyen, csak abban a darabban tél volt, és olyan szavakkal szeretnék volna közrefogni, amelyekkel ma már szinte senki nem mer előhozakodni.

CSATA KÁROLY HIMNUSZA

Mindenki másképp viszonyul a meglepetés fogalmához. Sokan szinte vadásznak rá, igyekeznek kiprovokálni, természetesen a kellemetesen. Nem tartozom közéjük; szerintem az igazi meglepetés nem más, mint olyan esemény vagy jelenség, amelynek (látszólag?) teljesen váratlanul lehetünk tanúi, illetve részesei. Jó példa erre az esetem Csata Károllyal, csománfalvi (Erdély) székely bátyánkkal, aki a szobatársam volt legutóbbi budapesti látogatásom idején.

Engem irodalomközeli ügyek, őt a felesége betegsége szólította Budapestre; jómagam napközben konferencián, közgyűlésen ücsörögtem (hála Istennek: nem okulás nélkül), ő pedig gerincműtéten átesett felesége betegágyánál hasznosította magát – vigaszt nyújtó jelenlétével mindenképpen.

Az első estén, bemutatkozás után máris megdöbbenett kiváló ember-, illetve emberi kor-ismeretével: hajszálpontosan állapította meg éveim számát. Igaz, az ő életkorának meghatározásánál én is csak egy évet tévedtem.

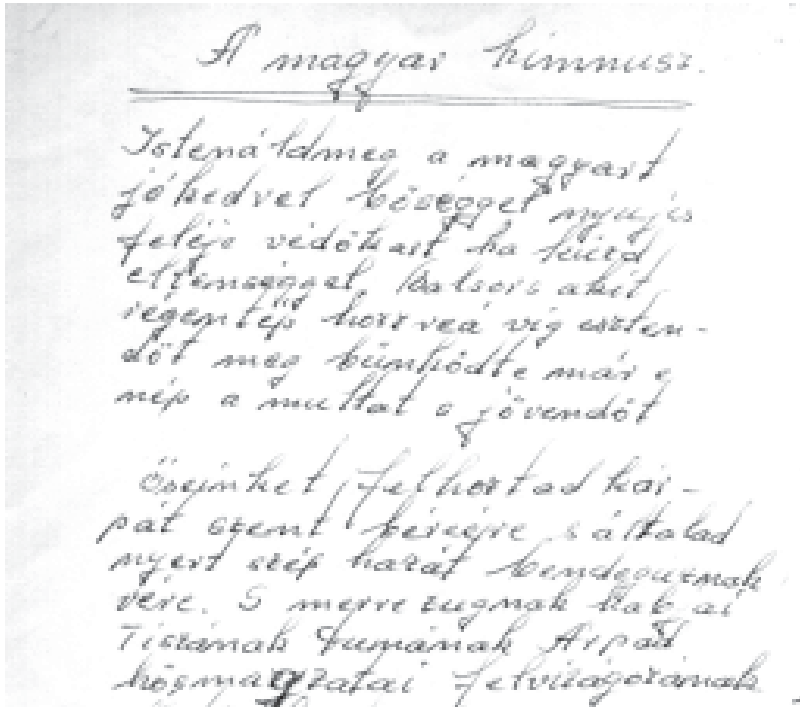
Esti beszélgetéseink talán halálom órájáig emlékezetesek maradnak számomra. Nemcsak az ő ízes, jellegzetes beszédmódja okán, hanem a megismert történetek miatt, amelyekből napnál világosabban kiderült: egy derék, életrevaló, emberi méltóságát és nemzettudatát féltve-megőrző magyar férfúival hozott össze a sors.

Az egyik estén jóval később érkeztem a szállásunkra, mint ő. Ült az ágyán, előtte papír és toll. Írt. Nem levelet, nem folyamodványt, nem panaszt: mást. Csodálkozásomat egyszerű, keresetlen szavakkal oszlatta el: „Régen, iskoláskoromban megtanultam a Himnuszt. Kíváncsi voltam – nagyjából hatvan évvel később –, hogy emlékszem-e még rá.”

Döbbenet-sújtottan huppantam az ágyamra. Mi minden átszaladt másféle tapasztalatokkal megvert elmémben! És megtelt a szívem nagy-nagy melegséggel, szeretettel, reménységgel: amíg él Csata Károly bátyánk és a többi, hozzá hasonlóan csorbítatlan identitású magyar ember – van okunk hinni megmaradásunkban, a jövőnkben. Mert van kiktől emberséget, magyarságtudatot, önbecsülést tanulni. Ami múlhatatlanul szükségszerű a mindenféle nemzeti és kulturális másságok kritikátlan majmolásának korában.

Elkértem Károly bátyánktól a Himnusz általa papírra vetett kéziratát. Bizony, a múltó idő elvégezte romboló munkáját a hatvankilenc esztendő's férfi emlékezetében: sántít a helyesírás, szavak csúsznak át másik sorba. Itt azonban nem a kézzelfogható eredmény, hanem a szándék esik nagyobb súllyal a latba. Közreadom hát az Írást – bizonyítékul a makkegészséges nemzet tudat létezésére, és az okulás esélyét nyújtva szájhős-magyarjainknak, akik ostoba megnyilvánulásaikkal a legtöbb kárt okozzák nemzetünknek.

NAGY ZOLTÁN MIHÁLY

A magyar himnusz.

Jelenáld meg a magyarságot
jókedvet bőszegget nyújts
feljő vidókat ha félted
elűnéssel, kálors akít
regentés horevő víz esten-
söt meg büntödté más e
nép a multat e jóvendőt

Összintet felhörted kár-
pat szent fűzre e általad
nyert szép harát bünyőgymak
dere. S merre szomak lak ai
Tiszának Fenyének Árpád
hősmagyartai felvirágosának

Bimba Irén 1984-ben született a beregszászi járási Bótrágy községben. Ma is ott él, a II. Rákóczi Ferenc Foiskola földrajz szakán tanul Beregszászban.

Prózát és verset ír, mindkét műfajban tehetségesnek tűnik. Néhány írása korábban megjelent az Irka című gyermeklapban. Alábbi prózájának közreadásával szeretettel köszöntjük és továbblépésre biztatjuk a „felnőtt” irodalom küszöbére lépő szerzőt.

BIMBA IRÉN

VALLOMÁS

Értelmetlen menekülés valami elől.

Nem látod, csak érzed: a nyomodban van, és szinte fojtogatja a torkodat. Lélektelenül rohansz. Menteni akarod a „valaki vagyok” érzését.

Reménytelen. Már a remény sem él benned, csak a megszokás hajt. Idétlen életjáték.

A legkisebb sarok is elég lenne, de nincs helyed. Ezernyi ember közt is hatalmas burokként vesz körül a magány. Nem érintenek meg a lelkek, nem érnek fel a szavak, nem érzed a szívdobbanást. Halott vagy. Két lábán járó, lélegző halott.

Tűz perzselte meg a véred. Lángok csapkodnak körülötted, s te bambán bámulod.

Mégis, ki vagyok?

Nem szeretnék ember lenni! Egy apró, lebegő porszem, amit ide-oda dobál a szél. Árnyék, amely megbújik a fák közt, elrejtőzik a hátad mögé, de mindig a nyomodban van és figyel. A mozdulataidat, a lelkedet, az életedet figyel.

Látni akarom az örömet arcodon. Meg akarom találni, mert a magamén sehogy sem lelem. Koporsószegek szűrják a szívemet, fuldoklom, vergődöm tehetetlenül.

Látni akarom még a könnyeidet. Ahogy patakokban folynak az arcodon. Érezni akarom az ízet, átélni értelmét. Tudod, mi mindent rejt a könny? Benne egy pillanat, egy tovatűnő álom, benne a gyűlölet és a keserűség. Az egész élet. Egyetlen parányi könnycseppben. Ami abban a pillanatban hatalmassá lesz, amint legördül az arcodon.

Látni akarom a lelkedet. A megfoghatatlant, a vérzőt. A lélek gyönyörű. Hatalmas, erős és kegyetlen. Bár láthatatlan, Ő a legtöbb. Belezsúfolódott az összes érzés, gondolat és tett. Mindent, amit teszel, a lélek irányít.

Irdatlan üresség. Kihaltak az utcák, a házak. Csak te vagy és a meztelen valóság.

A test csupán eszköz. Nincs lényege, nincs helye. Védőburok, de az igazi hatásoktól nem ment meg senki! Azoktól, amelyek a sötétben lesnek rád. Vagy téged talán megvéd valaki a fájdalomtól, az utálattól, a csalódástól? Nem hiszem. Ez egy „szemtől-szembe” játszma. És te vagy az ellenfél. Keresik a gyengéidet, és mindig találják. Mert gyenge vagy.

Nem akarok érezni. Nem akarok semmit!

Gyűlölöm a gyengeséget. Magatehetetlenné tesz. Olyanná, mint egy szájalmas kis állat. Engem ne sajnáljon senki. A gyengeségnél csak a szájalmat utálok jobban.

Minden hatás erősebbé tesz. Egy idő után már annyira erősnek hiszed magad, hogy elkezdedsz reménykedni: te is képes vagy valamire.

De mit tettem én?...

Csalódott vagyok.

Valamit vártam, valamit várok, de nincs más, csak a keserűség.

Nem így akarok élni!

Talán nem is akarok élni... Pihenni szeretnék. Álomkba menekülni. Zuhanni egy láthatatlan szakadékba, csak zuhanni, és nem gondolni semmire.

Nem tudom már, milyen legyek. Nem tudom, milyen az igazi arcom, mennyire erős a lelkem, és azt sem tudom, mit akarok. Csak azt tudom biztosan, hogy egyvalamihez rohadt jól értek: csalódást okozni.

Magamnak, másoknak, neked, az életemnek, létezésemnek. Mindenkit elzárom magamtól, és furcsamód azzal, hogy túl közel engedem őket magamhoz. Itt rontom el az egészséget. Elriasztom őket a gondolataimmal. Közel férközöm, aztán – magam sem értem, hogyan – beléjük rúgok.

Pedig nem így akartam.

Nincs senkim. Megszerettetni egy dolog, de megtartani – erre még nem voltam képes. Nem is hiszem, hogy valaha képes leszek rá.

Nem akarom, hogy megérts, nem akarom!

Most sajnálni akarom magamat. A rongyos életemet, meg a kibaszottul bonyolult lelkemet. Mert utálok magamat.

Nem akarom, hogy fájjon, ha rám kell nézned.

El foglak veszíteni, mert a csillogást már elveszítettem nálad.

JÉGANGYAL

Görömbei Andrásnak

*Irgalmas, hűvös este van,
a szélben jégangyal suhan.*

*Jaj jégszívének, jaj neki! –
Röptét lézerfény követi.*

*Mint jégmezőn a jégvetés,
megered szívemben a kés,*

*páros pengével üti át
a hibernálódó éjszakát.*

*Szökkenjete fel, keljetek,
atyánk szeméből jég pereg,*

*jégtermést hozott almafánk,
jégkölyköt vetett hű kutyánk,*

*jégfegyvert s vitézt szór az ég –
nem volt még elég, kell-e még?*

*Húsvéton át, s a májuson,
fel a Rajnán, a Niluson*

*az Egyenlítőre tart a had –
még van miért, hát véd magad.*

*Vizeink hátán jéghegek,
jégdögök testén jéglegyek.*

*Elébb a véknyát, a szemét! –
Jégnyüvek másznak szerteszét.*

*Ne irtózz, ne légy úgy oda,
fertőtlenít a fagy foga...*

*Nem tudni, melyik féltekén –
Amnéziában élek én,*

*mi végre szültek, nem tudom,
jégvirág minden bánatom.*

*Van valahol egy jégtanyám,
aggódó eszkimóanyám.*

*Víg álmából még felrivall,
de főkaugatás már a dal,*

*s a hajdani igény oly kicsi!
Sokunk a szebb jövőt hiszi,*

*s áldásban bízva küldi át
idegen ágyába asszonyát.*

*Járhatok én a tengeren,
azt az egy leányt nem lelem.*

*A varázsige itt mit sem ér:
Csak az ölelés... Csak a vér!*

TÉBOLY III.

MICIKE

avagy

az első kárpátaljai soap oper

Második rész

INTERMEZZO

Micike, az eladósorba serdült hölgyemény péntek este nem ment haza, pedig a „Restek untilig” című sorozat legújabb epizódját sugározta a televízió. Az együttérzést milliomosék szenvelgésével csak fokozta, hogy ilyenkor Anyu franciasalátát evett, Apu örmény konyakot ivott, Micike amerikai földimogyorót rágcsált.

Apu, a volt könyvelő durrdefektre gyanakodott, s mert nem értette, miért nem lehet utolérni Micikét mobiltelefonon, hát árulással vádolta meg a filmbeli házvezetőnőt. Anyu, a született Csécsey-lány a csodaszép, égszínké kocsi műszaki hibája mellett kardoskodott, s a volt könyvelőt idiótának nevezte, mert Eleonóra Lujza Annemari Renáta jussát – a dél-amerikai olajmezők jövedelméből – kétségbe merte vonni.

– Az... Csakhogy... De... De mégse... – dadogta Apu.

– Felőled a mi Micikénket is kisémmizhetnék – vágott a szavába Anyu, s váratlanul kiejtette kezéből a salátástányért. A legrosszabbra gondolt, amire a környéken csak gondolhat az ember.

Apu semmire.

– Tárcsázd gyorsan a baleseti ügyeletet! – hadarta Anyu. – Gyorsan! Nem élném túl!... Nem tudom, mit csinálnék magammal...

A volt könyvelő legyűrte döbbenetét, letette a poharát, és aztán gyors volt, bírta hangerővel, túlharsogta a született Csécsey-lány hisztériás sópánkodását.

A telefonvonal másik végén nem tudtak Micikéről, és Apu ötpercnyi ordibálása után nem is akartak tudni.

– Hívja a diliházat! – javasolta az osztály ügyelete, és lecsapta a kagylót.

A volt könyvelő nagyokat nyelt, Anyu szipogott. Időbe telt, míg megnyugtatták egymást; elhatározták, hogy éjfélíg türelemmel várnak, elrágcsálják Micike amerikai földimogyoróját.

A született Csécsey-lány 0 óra 02 perckor jelentette Micike eltűnését a milíciának. Fél kettőkor az államvédelmi hatóságnak, a határőrségnek és a tűzoltóságnak.

Apu, kénytelen-kelletlen, 3 óra 26 perckor fölcsengette legmélyebb álmából a környék legbefolyásosabb emberét, s arra kérte, hogy tekintettel Anyu, a született Csécsey-lány zaklatott lelkiállapotára, mozgasson meg minden megmozgathatót Micike, az eladósorba serdült hölgyemény megtalálása érdekében.

Micike hajszálpontosan hajnali 4 óra 40 perckor hajtott fel – arcán átszellemült mosollyal – égszínkék kocsiával a villa udvarára.

Anyu emeletmagasból, egy pillantással fölmérte az ő Micikéjét, és abban a hitben élt sokáig, hogy semmit nem értett félre.

A péntek este keltette rianás azonban a maga kiszámíthatatlan irányváltásaival apró mozaikdarabkákra tördelte a jó móddal kipárnázott idill tükrösímának és -fényesnek tetsző felületét. Anyu, a született Csécsey-lány látszatfenntartó igyekezete, akarnoksága és zsarnoksága útját állta a sors-zajlásnak, amit Micike éjszakai eltűnédezése indított el, de a mozaiklélet felduzzasztó indulatok hullámai közt élni nem, csak alámerülni lehetett.

Anyu: fulladozott.

– Micikéből kurva lett – jelentette ki napjában többször, és mindannyiszor széttárta a karját –, mit tudjak csinálni!?

Apu, a volt könnyvelő töprengett és töprengett, csak töprengett.

– Nem adok alá lovat – mondta Anyu egy délután, megvárva a pillanatot, mikor Micike felébred, és méltóztatik kibotorkálni a szobájából. – Megvonom a zsebpénzt, nem fizetem a fodrászt, a manikűröst – sorolta tovább fennhangon –, sőt, uszodabérletet sem váltok, a kocsi kulcsot meg zsebre teszem.

Micike ásított néhányat, majd a falióra pillantott. „2 óra 19 perc a legalkalmasabb időpont arra, hogy az embertől megvonják az apanázst – állapította meg magában. – A filmekben is így van, ott is ketyeg az idő, igaz, nem hátrafelé, hogy a főhősök nagy izgalmak közepette színes drótokat vagdoshassanak.”

– Csöcsörésszétek egymást! – nyugtázta Micike, az eladósorba serdült hölgyemény Anyu döntését, ezzel jelezve, hogy ő nem izgul, és visszaszámlálás nélkül is elnyiszál minden családi köteléket, ha úgy látja jónak.

Anyu elképedt és -sápadt, ájulás környékezte, s álma sem szólt egyébről, mint a mind gyorsabb semmibe-zuhanásról. Felriadását –

„Megrontották!” – felkiáltással kísérte, hogy annál nagyobb rémülettel rázza meg az egyenletesen hortyogó volt könyvelő vállát: – Ébredj! Hallod, ébredj – az irigyeink tönkre akarnak tenni bennünket!...

A lakásból kisebb értékek tűnédeztek el, s közben Micike arca megnyúlt, barnán szép hosszú haja koszcsapzottabb lett, és mind sürvebben használta a tévészárók intelligenciáját megcsillantó kifejezéseket: tökjő, pinacuki, kamelom és a többi.

Olykor, ha Anyu, a született Csécsey-lány a soknál is több időt szánt arra, hogy éjszakai holléte felől tudakolózzon, az eladósorba került hölgyemény felcsattant; „Egy kalap szarba!” – hangzott a felelete.

Anyu öszült, Apu bajsa kifehéredett. Álmatlankodtak, évődtek és rágódtak hajnali 5 óra 53 percre; a dátumot, napot nem jegyezték fel még azok a jóemberek sem, akik a villa előtt becipelték az árokparton fekvő Micikét.

– Heroin – állapította meg a környék legdrágább és -nagyképűbb orvosa, miután gondosan megvizsgálta Micike beszűkülte pupilláját, majd hozzátette: – az elsődleges ok esetünkben a kielégületlen érzelmi szükséglet.

„Micike nem eset, Micike az én lányom!” – háborgott Anyu gondolatban, és a pokolba kívánta a doktor minden tudományát, csodatévő alkímiáját. Aztán a született Csécsey-lány belátta, hogy az elvonókúra elodázhatatlan, mert Micike kezdeti stádium, nemzeti tragédia, civilizációs csőd, még akkor is, ha százszor az ő lánya.

BÉLUS ŐSZIDŐBEN

Valami elmúlt, s Apu, a volt könyvelő akármennyire szaporán lépte le a villa és a kertvégen álló, zöldre festett faházikó közötti távolságot – az a valami csak távolodott, csak távolodott... Maradt az őszi bályadt napsütése, fogyóholdja, és Apu melankóliája.

– Miért? – kérdezgette a postást, a gáz- és villanyóra-leolvasót, az utcán kószáló kéregetőket, de választ csak Micikétől kapott:

– Tropára mentek Anyu idegei.

– Tropára – sóhajtott Apu, majd szuszogott és nyögött, maradék erejét megfeszítve próbálta belezsúfolni a környék legnagyobb régiséggyűjteményét a zöldre festett faházikóba.

– Ez a filmekben is így van – vigasztalta Micike, az eladósorba serdült hölgyemény, majd segítette a környék legterjedelmesebb és -semmitmondóbb újságját szétteregetni a házikóba beállított nyugágyon, hogy olvastán a volt könyvelő okkal megállapíthassa:

– Nincs igazság a földön!

Ezért a zöldre festett faházikó bejárati küszöbére ültek, onnan csodálták a fényárban úszó villa sarkig kitárt ablakaiban gomolygó színes füstöt.

Odabent, lent és fent: rantást bontottak, szellemet úztek, és vagy tucatanian vicсорogtak – estéről estére – a környék valamennyi irigyére, akik Anyu szerint a család elveszejtésén ügyködtek. A széthintett szenteltvíztől ezért csicseghettek a szőnyegek, csacsoghattak mind hangosabban a némberek, és volt sikongás, abrakadabra, kártyavetés és asztaltáncoltatás, szóval nagyban folyhatott a pénztárca-lappasztás.

Micike, az eladósorba serdült hölgyemény napközben a környék legtágasabb és legjobban felszerelt konyhájába húzódott vissza. Apu a zöldre festett házikóba. Hála az elvonókúra vitamininjekcióinak, Micike szemlátomást gömbölyödött, míg a volt könyvelő fogyott és töpörödött, hozzázsugorodott nyugágynyi vackához, ahol szavai szerint hátralévő napjait kívánta leélni.

– Nincs igazság – sóhajtozta minduntalan.

– Ehetetlen ennivaló nincs – mondta Micike, így próbálva megcsillantani az élet kellemetes oldalát, majd értetlenségének adott hangot a kérdéssel, amely álmában sem hagyta nyugodni: – Nem értem, a főzőcskeműsorokban hogy tudnak száz hriveny ára alapanyagból húsz hriveny értékű ételeket főzni?!

Apu nem válaszolt, hallgatott és sóhajtozott, rezegtette bajuszán a száraz kenyérmorzsát.

– Nyilván ez a dolgok rendje – adta meg magának a választ Micike a konyhaasztalnál, és áldva rejtekhelyét, orjalevest evett csigatésztával, kirántott húst tarhonyával, hogy röpké óra múlva, repetázás közben nyilvánvalóvá váljon számára Anyu hiánya.

A született Csécsey-lány nem járt szobáról szobára, nem égetett füstölőpálcikákat, nem rajzolt ákombákomokat a levegőbe, és ami a legsajnálatosabb volt Micike számára: főzni se főzött. Ez komolyan nyugtalanította. Egyébre sem tudott gondolni, csak az üres fazekakra. A tény, hogy Anyu száműzte a környék legnagyobb régiséggyűjteményét a kertvégen álló, zöldre festett faházikóba, keresztülgázolva Apu, a volt könyvelő életének értelmén – eltörpült Micike kétségbeesése mellett. Ráadásul egy megveszekedett kolbászvéget sem talált a környék legnagyobb hűtőgépében.

– A boszorkák mindent felfaltak – állapította meg döbbenetben, és gondolatban igazat adott Apunak, a volt könyvelőnek: nincs igazság a földön!

Ám a keddre szerda jött, a hétre hét, s reggelenként Anyu elment hazulról, hogy esténként megjöjjön. Mindeközben Micike, az eladósorba serdült hölgyemény megtanult rántottát sütni, makarónit főzni, szalonát pirítani; a volt könyvelő káromkodni és tábortüzet rakni, hogy míg a hamvadó parázs alatt sült a burgonya, legyen okuk és zokuk megállapítani Micikével: a dolgok azért vesznek 360\$-os fordulatot, hogy végül is visszatérjenek önmagukba.

– Férjhez kell mennem egy... bugyigjároshoz – sirta el magát Micike egy este, hogy felsisteregen a parázs; könnyezzen a félhold; forogjon Anyu az ágyában bal oldaláról a jobb oldalára és vissza; hogy tudja meg mindenki, nem Apu következetessége, az ő megnövekedett étvágya készítette a született Csécsey-lányt arra, hogy egyik napról a másikra kirakja a villából a lelkek lelketlen vámszedőit.

– A rohadt életbe!

– Abba!... – szipogta Micike, az eladósorba serdült hölgyemény, s érezte, hogy itt mit sem ér a könny, a volt könyvelő káromkodása. Ha egyszer a környék Béluskája, a maga negyvenöt évével nősülésre szánta el magát, aminek fejében csupán három csipkeverő gépet kér hozományul, nincs az a született Csécsey-lány, aki elszalasztana egy ilyen partit.

Terjedelmes terjedelmével már másnap megjelent a villában Béluska-anyuka, hogy töredelmesen bevallja Micike-anyukának: – Aranyoskám, a három csipkeverő gép csak az első lépés...

Így kezdte, hogy Micike-anyuka bontakozó fogalmait a bugyigjárást illetően kellően kitágítsa, egyszersmind sejtetve: minden következő lépés súlyos dollárezrekbe kerül.

– Ott a vámhivatal, az engedélyeztetés, beállítás és -tanítás, a korrumpálhatók és korrumpálandók köre, a konkurensok négyzete, a piaci viszonyok sokszöge – hadarta Béluska-anyuka Micike-anyukának sajátos, külön bejáratú mértani haladványát.

Micike fülelt.

Micike figyelt.

Micike dühöngött. És nem Anyu gyámoltalan kérdésfelvetése, a „honnan” bosszantotta, hanem a „miért”. Milyen joron falta fel a debella az összes aprósüteményt, sonkás és sajtos szendvicset, miért kért háromszor a töltött káposztából, evett meg ráadásnak öt darab banánt – ha jöttányit sem mozdult előre a környékbéli bugyigjárás fellendítésének ügye?

– Anyu a hibás! – sziszegte Micike, az eladósorba serdült hölgyemény, majd hétében sült burgonyát evett, hideg vizet ivott rá, és beteljesítette a beteljesítendőit. Az éj leple alatt, míg Anyu bal oldaláról a jobb oldalára és

vissza forgott az ágyában, a környék legnagyobb régiséggyűjteménye apránként visszafoglalta a villa kiürített szobáját.

Anyut ez már nem érdekelte. A született Csécsey-lány fel sem kelt. Feküdt, s folyvást azt kérdezgette: – Honnan? Honnan vegyek tízezer dollárt?

A nagynénik, nagybácsik, oldal- és keresztági rokonok nem hallgatták az egyedülálló nagynénik, nagybácsik, oldal- és keresztági rokonok szívbéli támogatójának sopántását. Talán azért, mert tele voltak életkedvvel, reménnyel, és elaggott koruk bölcsessége azt mondatta velük: „Az élet – az élet, még ha nincs is igazság a földön.”

EGYÉB HÓBORTOK

Micike fogyókúrájának híre ment a környéken. Nem azért, mert nem fogyott – ez amúgy sem várható el semminemű színes vagy színtelen piluláktól, bordásfaltól, szobakerékpártól, izzappakolástól, gőzfürdőtől és masszázstól, se attól, hogy Anyu, a született Csécsey-lány stopperórával mérte a mérendő időt, ami alatt az eladósorba serdült hölgyeménynek szenvednie kellett, izzadnia és koplalnia, tápot adva a környéken élő kárörömének.

Apu közben a volt könyvelők buzgalmával osztályozta és rakosgatta – nagy dobozokból kis dobozokba, kis dobozokból nagy dobozokba – a kertvégen fellelt pár tucatnyi csigaházat, amelyek által megalapozni vélte a környék legnagyobb csigaházgyűjteményét; merényét Anyu ellen, aki ki nem állhatta a csúszómászókat, árokugrókat (békákat) és a bogarászó vénembereket.

– Ostoba! – véleményezte Anyu, a született Csécsey-lány a volt könyvelőt mind sürvebben és hangosabban, aztán már rohantak is Micikével, hogy beszerezzék a legmodernebb fogyasztóövet, -pasztát és -paplant, meg egy új fürdőszobamérleget, mert szerintük a régi megbízhatatlanná vált.

– Ez az! – kiáltott fel Apu a „Restek untig” sorozat ötszázharminc-nyegyedik folytatása alatt. – Ez kell Micikének!

Anyu a veleszületett bizalmatlansággal csóválta a fejét, és újfent ostobának nevezte Aput, a volt könyvelőt; szívtelen keljfeljancsinak, akiben a szánalomnak még a látszata sincs meg.

– Tanulhatnál Eleonóra Lujza Annemari Renáta apjától – javasolta végül Anyu, a született Csécsey-lány.

– Azt teszem – bizonygatta Apu. – Micikének szerelmi bánat kell, az fogyaszt igazán.

– Ostobaság! – legyintett Anyu, majd föltekintett a kérdést: – Honnan vegyünk szerelmi bánatot?

Ezen Micike is eltöprengett, pedig szorította derekát a fogyasztóöv, csípte bőrét a fogyasztókrém, fenemód csiklandozta talpát a fogyasztótáplán, s így már végképp nem tudta, most sírjon, vagy nevéssen.

– Még öt perc – biztatta Anyu, a született Csécsey-lány, és nagy ügybuzgalommal töltötte le az internetről a legújabb pornóképeket. Hiába. Az eladósorba serdült hölgyemény a sírás mellett döntött. Megsíratta a pilulákat, a szobakerékpározást, a gőzfürdőt és az izzappakolást, hogy végül felhánytorgassa Anyunak, Apunak: neki még egy szerelmi bánatra sem telik.

– Élet ez? – kérdezte szemrehányóan.

Anyu sírt, Apu a kezét tördelve járt föl és alá, majd éjfél után szerepet cseréltek. Míg a volt könyvelő a nyitott ablaknál sóhajtozott, a született Csécsey-lány port törölve, pókhálózza és padlót súrolva haladt szobáról szobára, s közben átkozta az agyonreklámozott tisztítószereket, mert csíkot hagytak, karcoltak, kifehéřítették a legdrágább lakkal bevont parkettát.

– Mitévők legyünk? – kérdezte Anyu kétségbeesetten, és teátrális mozdulatokkal a fotelba hanyatlott.

– Sztárallűr – hangoztatta volna Micike, ki tudja, hányadszor; megkérve Anyut, a született Csécsey-lányt arra, hogy próbálja ellesni a „Hajdinakása” című sorozat hősnőjének kecses mozdulatait, ne a saját magánszámát erőltesse. De Micike, az eladósorba serdült hölgyemény még aludt, álmodott: ült csodaszép, égszínkék kocsjában, és kísértette a lehetetlent – utol kívánta érni a szerelmi csalódást.

– Nem érdekelsz – förmedt Anyu váratlanul Apura, a volt könyvelőre –, oldd meg!

Apu lassan becsukta az ablakot, gondosan letörölte az ablaküvegre csapódott párát, majd akkurátusan elrendezte homlokráncait, ahogy az egy volt könyvelőhöz illik. Számolt. Harminckét varjút olvasott meg a kert lombjahuállatott, terebélyes almafáján, és ez megnyugvással töltötte el.

– Karcsi – mondta a nevet önkéntelenül, nem sejtve, hogy Anyu, a született Csécsey-lány karvalyként csap le a létező legkézenfekvőbb megoldásra.

Igen, a Karcsi. Akiben csalódott az óvoda, az iskola, a főiskola egész nevelői és tanári kara. Aki idejekorán megöszítette apját, anyját, a városi előljáróságot, mert segédkönyvelői állásával visszaélve köszönöm nélkül

sikkasztotta el a nyugdíjalapba átutalandó pénzt. Tette mindezt nagyvonalúan, így semmit nem tudtak rábizonyítani, és ezzel komoly csalódást okozott a miliciának, a kerületi ügyészségnek és a környék valamennyi ellendrukkerének.

– Valóban, Karcsikának mibe se kerül egy kis szerelmi csalódás – helyeselte Anyu a volt könyvelő ötletét. Aztán ő is számolt. Harmincegy varjút olvasott meg a kert lombjavesztett almafáján, nagy csalódást okozva ezzel Apunak.

A történeteknek azért kellett hajnalban lezajlaniuk, hogy a napközbeni telefonbeszélgetéseket, egyeztetéseket követően estére – a virágcsokrot és a kötelező udvariasságot mellőzve – megjelenhessen a villában Karcsi, és a karcsúságához méltatlan, lompos körmondatokban tudtára adja Apunak, Anyunak: az ember életében legtöbbször a csalódás kerül.

A született Csécsey-lány számolt, a volt könyvelő számolt, s hogy ne múljon semmi azon az egy varjún, Karcsika szabad kezet kapott.

Micike meg kutyagolhatott, ácsoroghatott és sápítozhatott, ezzel a legkevésbé sem hatotta meg Anyut, Aput, a környéket. Karcsi következetesen otffejeltette, faképnél hagyta az eladósorba serdült hölgyeményt a legválságosabb és -váratlanabb pillanatokban. Ráadásul teljesen kisajátította a csodaszép, égszínkék kocsit, tutyimutyinak nézte Aput, ami nagyon tudott fájni Micikének, az eladósorba serdült hölgyeménynek.

– Gyűlölöm! – toporzékol, és nagyot csalódott Anyuban, Apuban, mert széles mosollyal nyugtázták bejelentését.

Szombat este csak röpke három órát ácsingózott magárahagyottan a diszkó bejárata előtt, aligság sírt, és csak hat kilométert gyalogolt hazáig, mégis másfél kilót fogyott az eladósorba serdült hölgyemény. Anyu, a született Csécsey-lány rég volt ilyen boldog, Apu, a volt könyvelő rég volt ilyen vidám. Kéz a kézben ültek a tévé előtt, s mindketten arra gondoltak, hálátlanság Eleonóra Lujza Annemari Renáta részéről, hogy bosszút kíván állni a vőlegénye okozta csalódásért.

– Drágám, ez egy utálatos perszóna – hízelkedett Anyu.

– Áruló – dörmögte negédesen Apu.

Micike nem értette, önéretét sértette a szirupos idill. Álmaiban egyre elszántabban üldözte a Karcsit csodaszép, égszínkék kocsijával. El akarta gázolni, átgázolni rajta, de bárhogy kapkodta a kormányt, minduntalan Anyu és Apu tűnt fel az útkereszteződéseken. Álltak és egymásra babszalyogtak, és Micike hiába tapodta a féket, az összeütközés elkerülhetetlennek látszott.

EPILOGUS

A szégyent nem lehetett túlélni. Anyu, a született Csécsey-lány nem is akarta. Apu se, bár a nemakarás akarása komoly fejtörést okozott neki. Már hogyan okozott volna! Folyvást Anyu sirámain, óbégatását kellett hallgatnia; megtapasztalni a szükségszerűség parancsoló teljhatalmát, ami kinászította a környék legnagyobb régiséggyűjteményéből, és arra kényszerítette, hogy a műholdkövető parabolaantenna adottságait kihasználva nyomon kövesse a mind habosabbra verődő szappanoperák történéseit. Anyu közben lelkezett, a volt könyvelő fokozatosan bambult, s így az ömlesztett ömlengések színes kavalkádjai, ha adtak is fogódzót a környék legnagyobb szégyenéből való kiúthoz, Anyu és Apu képzeletében létráfok nélküli létrához váltak hasonlóvá.

- Micike még gyerek – bizonygatta Anyu, a született Csécsey-lány.
- Pici Mici – hagyta rá Apu, a volt könyvelő.
- Tegnap még iskolába járt – sopántott Anyu.
- Tegnapelőtt meg óvodába – sóhajtotta Apu.
- A lelkünket is kivetjük érte – panaszkolta a született Csécsey-lány.
- Még azt is?! – kérdezte hitetlenkedve a volt könyvelő, aztán elcsodálkozott azon, hogy Anyu nem háborodott fel, nem nevezte véglénynek, ami osztódással szaporítja idiotizmusát.

- Gyereke lesz. Égbekiáltó szégyen, hogy a mi Micikénknek gyereke lesz! – abajgott Anyu, a született Csécsey-lány, figyelemre se méltatva Apu hiányérzetét. Átmenet nélkül ment át teátrálisba, előadva kedvenc filmszínésznőjének valamennyi hamis gesztusát, ami köthető volt az „ezt nem élem túl” lelkiállapothoz.

A volt könyvelőnek tetszett a dolog. Erősítette abbéli elhatározását, hogy követi a „Hajdinakása” című sorozat egyik epizód szereplőjének példáját: végrendelkezik. Hagyatékolni fogja a környék legnagyobb és – Anyu szerint – legértéktelebbről régiséggyűjteményét, kitagadva a jussból a környék – Anyu szerint – legnagyobb riherongyát, aki még azt sem tudja megmondani, ki a gyerek apja.

- Nem tökmindegy! – felelt Micike foghegyről a fogas kérdésre, nem sejtve, hogy ezzel felbószítja az Anyut, az Aput, a környék valamennyi bukott angyalát, akiknek vénségükre eszükbe jutott, hogy tisztesség is van a világon.

- Mit neki a világ! – háborgott Anyu.

- Áruló! – tódította Apu, a volt könyvelő.

- Mehettek a fenébe! – mondta Micike, az eladósorba serdült

hölgyemény, majd csomagolni kezdett, hogy a továbbiakban a környék legolcsóbb albérletében a leghétköznapibban élők életét élje. – Pelenkát mosok majd, gyárban fogok dolgozni és... férjhez megyek, de már a magam esze szerint – szólt vissza az ajtóból, tovább keserítve az amúgy is keserűséges állapotot, amiben Anyu, a született Csécsey-lány csak ennyit tudott kinyögni:

– Az eldobható pelenkák korában...

Apu sem jutott többre. Nem értette, hogy jön valaki ahhoz, hogy a saját feje, esze szerint éljen, mikor csak úgy... röpködnek az eldobható pelenkák.

– Mi mindent megtettünk... – vigasztalta Anyu Aput; a volt könyvelő a született Csécsey-lányt lefekvés előtt, majd sokallni kezdték a tízezer dollárt. A sokból aztán nagyon sok pénz lett, olyannyira sok, hogy rendesen megnyomorította az álmukat. Pelenkákat mostak egy feneke-nincs kádban, aztán eldobható pelenkákat csomagoltak az összes kereszt- és oldalági rokonnal egyetemben egy futószalag mellett, amelynek a végében Micike állt, és csak nevetett, nevetett, nevetett...

– Maga a pokol – jellemezte Anyu a reggelinél.

– Rosszabb – mondta Apu, a volt könyvelő, hogy mondjon valamit; hogy menetrendszerűen elmerenghessenek a régi szép időkön Anyuval, a született Csécsey-lánnyal; hogy felemlegessék a kopejkás gondokat, a munkabajjárás keservét, a hideg teleket és a meleg nyarakat, a teljesíthetetlen párthatározatokat, az üzletek áruhiányát, a félnapos sorbanállásokat... Hogy büvészkedett Apu a volt munkahelyén a nem létező teljesítmények számsoraival, s hogy vágta sutba Anyu veleszületett igényeit a másfél szobás panellakásban, hogy be tudja osztani a majdnem-semmit!

– Ezt azonban nem élem túl! – ikegte Anyu, mellőzve a teátrilitást.

– Mit? – kérdezte meghökkenve Apu.

– Azt, hogy Micike a környék legolcsóbb albérletében éljen – válaszolt pityeregve a született Csécsey-lány. – Hogy pelenkát mosson, hogy munkába járjon, hogy... úgy éljen, ahogy mi élünk.

– De hát az előbb...

– Ostoba! – förmedt Anyu a volt könyvelőre – Ha nem vetted volna észre, az egyszer használatos dolgok világában élünk. De ahhoz, hogy valamit egyszer használjunk, nagyon sokszor kell rá megkeresni a pénzt. A mi buta Micikénk meg most akar pelenkát mosni, gyárban dolgozni... Kész örület!

– Az – hagyta rá Apu.

A született Csécsey-lány fölszáringathatta könnyeit, a volt könyvelő elsőhajtozhatta sóhajait. Semmi nem gátolta őket abban, hogy vita nélkül megegyezhessenek: ha az augusztusban születő baba fiú lesz, akkor a László Béla Károly nevet fogja kapni, ha lány, akkor a Mária Anna Renáta nevet, hogy majd legyen mit elhasználnia. Nem képezte alku tárgyát az sem, hogy az unoka a legjobb nevelést fogja kapni, amit a környéken csak kaphat az embernek fia.

– A pénz nem számít! – jelentette ki Anyu, a született Csécsey-lány fellebbezést nem tűrő hangszúllyal.

Mit lehet ehhez hozzáfűzni? Talán csak ezt: FOLYT. KÖV.

ZÁSZLÓT LENGET

*Ahogy minden drága dolgot,
ahogy boltos nyit ki boltot,
ahogy dolgoznak a hangyák,
gyermek játszana, ha hagynák,*

*ahogy ostromolnak várát,
szegény ember ahogy fárad,
égbe emel palotákat,
óceánt terít álmának,*

*ahogy merni mer az ember,
ahogy zúg benne a tenger,
ahogy álmodja az erdő,
ahogy a világ egyszer felnő,*

*ahogy égbe burkolózik
minden, mi él vagy halódik
– úgy kergetem én a csendet,
mely agyamban zászlót lenget.*

SZABADSÁG

*Most jut eszembe, még soha senki
nem hitte nekem szavát a dalnak,
melyben különös, szelíd hatalmak
béklyóját a lélek fölengedi.*

*Nem mondok semmit – agyam ingatag.
Rajta, mint ingoványon sárga gaz,
megtapad az eszmélés: nem vigasz,
ahogy élsz, míg nem vagy teljesen szabad.*

*Árkokban úsznak gondolataim,
szőke árral, ki sárral bűnözött;
keresek törvényt törvények fölött,
űz az erőszak, megtalál a kín.*

*Azt mondom, lenni mégis fergeteg.
Vihartánc villámok felett-alatt;
szabadság? Úszol, egy hal vagy magad,
s ez az egyetlen emberi benned.*

TALÁN MOST

*A Hold-óra
sugár-mutatója
csillagszemekben
fénylő, titkos
számokra
mutat.*

*Mint villanyórák
az áramot,
méri a térben
átfolyó
fényt, csendet,
Időnket.*

*Rajtam sejtelem
suhog át:
talán most
lépsz rá az útra,
mely hozzám
vezet!*

NEM MARADOK

*Málnabokorra
dobva
rőt-rozsda
alkony.*

*Tengerre szállok,
nem maradok
a Parton.*

TÓTH FERENC

TELEFONDRÁMA

Szereplők: *Anya, Feleség, Öcs, Anyós, Férfj, Szerető, Barátnő, Doktor, Rendőr.*

1. KAPCSOLÁS

(Csöngetés. Szünet. Csöngetés. Szünet. Nehézkes léptek, csoszogás. A fölemelt kagyló zörgése. Idősebb nő hangja.)

Anya (magabiztosan): Mondjad, lányom!

Feleség (meglepetten): Honnan tudod, hogy én hívlak?

Anya: Régóta nem keres más.

Feleség: A barátnőim sem jelentkeztek?

Anya: Megadtam nekik az új számodat.

Feleség: Nem mindig én veszem fel a telefont.

Anya: Anyósodra célzol?

Feleség (kuncogva): A kertben lenne a helye kitárt karokkal!

Anya: Komolyan kellene vened a kettőtök kapcsolatát, lányom. Az nem megoldás, hogy te lejössz az udvarról, amikor ő felmegy.

Feleség (nevetve): Ez fordítva is igaz.

Anya: Mikor nő be a fejed lágya?!

Feleség: Öcsémhez képest, aki... *(hadarva, a saját szavaiba vágva)*
Tudod, a lányok...

Anya (közbeszólva): Téged is hívott?

Feleség (egykedvűen): Szerintem nincs hozzá mersze. Egy házörzőnek is vannak előnyei.

Anya: Csak akkor jelentkeztek, ha szükségetek van valamire.

Feleség (színlelt felháborodással): Hogy gondolhatsz ilyet!?

Anya: Gondolj bele: talán nem így van? Mondd, mi kell? Pénz? Csak ezret tudtam adni az építkezéshez...

Feleség: Nem, anya! Egyszerűen csak főzök, és nem sikerül.

Anya: Hol rontottad el?

Feleség: Először beletöltöttem a tésztát a lábosba, majd vizet öntöttem hozzá. Hiába sóztam, szétfőtt, ragadós masszává állt össze. Talán a tészta nem volt jó minőségű? Mi lenne, ha megtanítanál arra, hogyan kell házilag elkészíteni?

Anya (bosszúsan): Attól még messze állsz. Rossz volt a sorrend!

Feleség: Úgy érted, először a sót kell beletenni?

Anya (nehezen lélegezve, zihálva, ingerülten): Nem!

Feleség: Anya! Alig hallak. Rossz a vonal. Mi ez a zúgás?

Anya: Vegyük sorra. Van nálad toll és papír?

Feleség: Anélkül is megjegyzem.

Anya: Keress tollat és papírt, várok.

(Csend. Csak a telefon zúg a vonal egyik végén.)

2. KAPCSOLÁS

Öcs: Szevasz, nővérkém!

Anyós (felháborodva): Nővérkéd az öreganyád!

Öcs: Szerencséje, hogy nincs időm visszasérteni. Adja gyorsan a menyét!

Anyós: Még hogy én legyek cseléd a saját házamban?! Míg lehívnam az emeletről... Halló! Halló!!

3. KAPCSOLÁS

Feleség: Te vagy az, öcsikém?

Öcs: Végre te vetted fel. Figyelj, nincs sok időm. Már így is ellöttem egy kártyát.

Feleség: Hogyan?

Öcs: Elmondom, talán hasznát veszed, kis buta nővérkém.

Feleség: Újra becsapsz valakit?

Öcs: A valaki neve: telefontársaság. Nem egy konkrét személy, hogy lelkiismeret-furdalást kelljen éreznem.

Feleség: Lelkiismeret? Van neked egyáltalán?

Öcs: Lényegtelen. Most viszonzod a szívességet. Találkoznunk kell.

Feleség: Hol vagy? Add meg a számot, visszahívlak.

Öcs: Soknullás automata, felesleges. Egy óra múlva legyél a szokott helyen.

Feleség: Nem tudom, fog-e menni. Ott vagy még? Halló!

(A vonalból ütemes sípolás hallatszik.)

4. KAPCSOLÁS

Barátnő: Szervusz, drága!

Anya (kétkedve): Te vagy az, barátnőm? Már lemondtam rólad...

Barátnő: Kérlek, ne haragudj. Nem vettem észre, hogy hívtál. Az unokám ma nálam volt, és kikapcsoltam a telefon hangját, hogy nyugodtan alhasson. Csak most látom a kijelzőn, hogy hívtál...

Anya: Ez lehetséges?

Barátnő (lelkesen): Igen, hála az új telefonnak, amit a fiam szerzett be. Talán még üzenetrögzítőnk is lesz.

Anya: Mint a fontos embereknek? Akár egy irodában?

Barátnő: Ahogy mondd. A dolgozószobában annyi a gép, hogy szinte félek takarítani ott. Az a sok kábel, internet, vagy mi...

Anya: Ezek szerint van mit a tejbe aprítanotok.

Barátnő: Nem panaszkodom. A kicsikém félreteszi a fizetését.

Anya: A középső? Még nem nősül?

Barátnő: Igen, pontosan a harmadik. Nincs még kedvese. Mondogatom neki, ne üljön egész nap itthon, menjen diszkóba, járjon a lányok után, de ő azt feleli, ilyesmire nem költi a pénzét. Zenét hallgat a szobájában, ami pedig a nősülést illeti, előbb meg akarja alapozni a jövőjét. Nem rohan a vakvilágba, saját lakást szeretne. Nem akar idegennél lakni, még ha após vagy anyós is az illető!

Anya: Nálatok mi a helyzet? Oda nem vihetné a párját?

Barátnő: A testvéreivel együtt így is sokan vannak. Menjenek csak mind el, hagyjanak engem békén. Ne keressék az eldugott itókáimat. Mert ha jól esik, iszom...

Anya (keserűen): Hidd el, a túlzott szabadság egyedülléthez vezet.

Barátnő: A tied már kiszálltak a fészekből?

Anya: Igen. A lányom férjhez ment, a férje családjánál él, a fiam meg csavarog valahol.

Barátnő: Ügyesek.

Anya: Ugyan, dehogy. Egyikük még éretlen, túl sok a problémája, a másik túlságosan is leleményes, mindig belekeveredik valami kétes ügybe. Nem tudom, hol rontottam el a nevelésüket. A lányom hamarabb elment, keveset volt a kezem alatt, az öccse viszont megunta az intelmeimet.

Barátnő: Meg kell találni az arany középutat.

Anya: Az én helyzetem más: veled ellentétben túl fiatalon lettem anya.

Barátnő: És mégis ott vagyok, ahol mások, sőt, öt gyerekkel előrébb. Kétévente egy... Ahogy a fiam mondaná: mindent meg kell tervezni.

Anya (csüggedten): Talán... Azt hiszem, választ kaptam a kérdéseimre.

Barátnő (meglepetten): Ezért hívtál? Örülök, hogy segíthettem. Várj...
(Csöngés a háttérben.)

Anya: Két telefonotok van? Vagy ez egy flancos mobil?

Barátnő: Csak az ajtócsengő... Itt mindig nagy a jövés-menés. Kész bolondokháza...

Anya (halkan): Nem igazán unatkozol.

Barátnő: Szavamra, nem.

Anya: Na, jó! Nem tartalak fel.

Barátnő: Hívjál még! Ha lesz időm, majd én is...

Anya: Szervusz.

Barátnő: Szervusz!

5. KAPCSOLÁS

Feleség: Elnézést! Kis és Társa cég?

Szerető: Nem. Magánlakás.

Feleség: Bocsásson meg, de azt hittem, a férjem erről a számról hívogat engem.

Szerető: Talán rosszul tárcsázott.

Feleség: Meglehet.

6. KAPCSOLÁS

Férj (ingerülten): Hogy mertél a tárcámban kotorászni?

Feleség: Szia, drágám! Köszönöm a kérdésed, én sem vagyok jól.

Férj (megenyhülten): Na haragudj! Egyszerűen idegesít, hogy otthon felejtettem azt az átkozott tárcát.

Feleség: Azért kerestelek, hogy ezt tudassam veled. Sorra hívtam a számokat, de nem tudtalak elérni. Sajnálom, ha kutatnom kellett a dolgaid közt.

Férj: Semmi baj. Egy barátom szólt, hogy kerestél.

Feleség (édeskésen): Ne izgulj! Nem féltékenykedtem. Nincs kire. Egyszer sem vette fel nő a kagylót. Nagyon szeretlek!

Férj (zavartan): Igen... Természetesen, gyermekeim anyja... *(Némi csönd.)* Voltál már az orvoshoz?

Feleség: Még nem, de ha akarsz, máris felhívom a vizsgálatok eredményeivel kapcsolatban.

Férj: Helyes! Este még beszélünk.

Feleség: Csókollak!

Férj: Én is.

7. KAPCSOLÁS

Feleség: Halló, doktor úr?

Doktor: Igen, kérem.

Feleség: Köszönöm, hogy visszahívott.

Doktor: Semmiség. Úgy gondoltam, sürgősen beszélnünk kell, de egyéb elfoglaltságaim miatt csak most szakíthattam időt önre.

Feleség: Igen, hallgatom.

Doktor (gondterhelten): Jobb lenne személyesen.

Feleség (ijedten): Valami baj van?

Doktor: Kérem, amint teheti, fáradjon be hozzám.

Feleség: Rendben.

8. KAPCSOLÁS

(Zokogás a vonalban)

Anya: Te vagy az, lányom?

Feleség (hüppögve): Igen... Én.

Anya: Mi történt?

Feleség: Nem szeret.

Anya: Kicsoda? Ne magázz!

Feleség: A férjem nem szeret!

Anya (döbbenet): Ezt meg honnan veszed? Az nem lehet! Ő, aki annyira bizonygatta az érzéseit?!

Feleség: Igen... Az érzéseit meg sem fogant gyermeke iránt. Utód kellett neki. Mostanában emiatt is sokat veszekedtünk.

Anya (csodálkozva): Nem mondd! Hát add meg neki, amit kér. Tudod, a férfiak eléggé követelődzők.

Feleség: Anya!...

(Csönd.)

Anya: Mi az, lányom? Miért hallgatsz?

Feleség (szomorúan): Meddő vagyok. Nem lehet unokád...

(Csönd)

Anya: Mi a helyzet az örökbefogadással? Én tudnék szeretni egy árvaházi csöppséget is. És ha mindketten dolgoznátok, vigyáznék rá. Ennél a mostani egyedüllétnél minden jobb!

Feleség: Hallani sem akar róla. A saját vérét szeretné továbbadni.

Anya: Régóta tudja? *(Csönd.)* Megcsal?

Feleség (hidegen): Igen, kezdettől fogva.

Anya: Hogy érted ezt? Ki az a másik nő?

Feleség: Nem nő.

Anya (szörnyülködve): Uramisten! Úgy érted, hogy... Hát nálunk is van ilyen, nemcsak a filmekben?! Elért hozzánk a Nyugat... Felháborító!

Feleség: Nekem mondd! Azért hívtalak, hogy tanácsot kérjek: mit tegyek most?

Anya (tanácstalanul): Tőlem, maradi, vén anyádtól? Ki volt a diszkók királynője, ha nem te?! *(Hosszabb csönd.)* Vesd be a női furfangjaidat! Kozmetika, öltözködés, s minden egyéb, ami kell...

Feleség: Gondolod, hogy segít?

Anya: Ha minderre fényt derítettél, nem is vagy te olyan ostoba.

Feleség: Ezt nem éppen dicséretnek szántad, ugye? Hagyjuk most. Később majd hívlak...

9. KAPCSOLÁS

Rendőr: Parancsoljon, főkapitányság!

Feleség (zaklatottan): Segítség! Megsebesültem, segítsék!

Rendőr (komoran): Asszonyom! Halló! Jól van? Mondjon el mindent. Beszéljen!

Feleség (elfülő hangon): Mindenütt vér... Az én vérem!...

Rendőr: Honnan hív? A tettes a helyszínen van?

Feleség: Elmenekült. Az anyja tudta... Hogy milyen... Kitervelték! *(Csönd.)*

Rendőr: Ne tegye le a kagylót! Lenyomozzuk a hívást. Asszonyom, hallotta, amit mondtam? Hallott?

RITMUSOLÓ

*Megszerettem, ő meg hagyott
tenyerembe életmagot,
telinapot, hogy ne fázzon
lelkem-testem, el ne vásson.*

*Megszerettem, ő meg játszott
esti réten kék virágot,
virágölbe édes szelet,
széllel nyargaló gyötrelmet.*

*Megszerettem, s ő fakasztott
forrást, hogy el ne apasszon.
Bő lett e csermelynek vize,
kényes-keserves az íze*

* * *

*Annyi lány járjon a szépben,
ahány évemet meglépem,
ahányszor csókol szeretőm,
bárhány sikoly lesz szemfedőm.*

*Annyi cimborám meglegyen,
minden csárda tele legyen.
Dalolják szomorom széjjel
szelíd árnnyal, vad kevélyel.*

* * *

*Megszerettem, ő meg hagyott
ereimbe életmagot.
Bő legyen mindforrás vize.
Szíve hozza, szíve vigye.*

LEGYENJÓ

*Legyen jó minden reggel
Annak, ki úgy ébred fel,
Hogy megvakult, mert látott.
Legyen jó minden reggel.*

*Legyen jó minden hajnal
Annak, ki jár a nappal,
Ki süket lett, mert hallott.
Legyen jó minden hajnal.*

*Legyen jó minden reggel
Annak, ki zenét szentel
Koldusnak és vitéznek.
Legyen jó minden reggel.*

*Legyen jó minden hajnal
Annak, ki féltő jajjal
Gyermekével iramlík.
Legyen jó minden hajnal.*

*Legyen jó minden reggel
Annak, ki kelni át mer
Az örület határán.
Legyen jó minden reggel.*

ÍGY

*mintha tündér káprázna a tájban
ég tó fák házak integet
galambok gubbadnak a templom köperemén
fényben úsznak a park felett
mintha játék lenne a zuhanás
neobarokk ablakkeret
csak kilépni a mézőlelésbe
kristálylevegőt inni végre*

NAPTÁR

*sűrű nap
sűrű hét
sűrű hónap
sűrű év
mi marad
csak a szél
csak a nap*

*könnyű év
könnyű hónap
könnyű hét
könnyű nap
mi vetél
csak a nap
csak a szél*

JÉG

*télen utcánkban
a lépcsőnél de régen
elbuktam talán*

SPORT

*Hajnali fél négykor a Nyilas család
lufival tengózik a Stefánia-palotában:
öcsém is megnőszült.*

SZOMORÚ VALLÁS

[Nick Cave-zenére]

*Halleluja,
hinni alázattal –
megfontolás nélkül, vagy
megfontolás ellenére –,*

*abban, amit más tanúsított,
halleluja,
fogalmazott meg,
hagyott rám.*

*Mindennek végén ülni
a hallgató Dis mellett,
halleluja,
osztolni bánatában,*

*és némán elismerni:
egy csipetnyi sátánizmus
mentette meg a lelkemet,
halleluja.*

P. Crow (alias **Paul Crowson**) 1968-ban született Észak-Angliában, egy tengerparti, jellegtelen kisvároska (Grimsby) mellett. 1986-ban befejezte középiskolai tanulmányait és egyetemre felvételizett. 1990-ben szerzett oklevelet angol nyelv, irodalom és média szakon. 1991-től, hosszabb időtartamú munkanélküliség után gyárakban, boltokban, raktárakban dolgozott. 1994-ben nyelvtanári szakon végzett az egyik londoni főiskolán. Nem sokkal ezután a megvadult angol fogyasztói társadalom elől Magyarországra menekült, Kiskunhalason telepedett le. Ma is itt él, angol nyelvet oktat a Bibó István Gimnáziumban. 1997-ben kiskiadásban jelent meg első verskötete **Bulletproof Rhetoric (Golyóálló retorika)** címmel. 2001-ben ugyancsak kiskiadásban látott napvilágot első nagyobb műfordítása az angol olvasóközönség számára: Szép Ernő **Szegény, grófnővel álmódott** című műve. Előkészületben lévő munkái: Bartis Attila **A nyugalom** című művének angol fordítása; **Death comes to Grimsby (Eljő a halál Grimsbyhez)** című novelláskötete; második verskötete **Thieves? Cant (Tolvajnyelv)** címmel.

P. CROW

EGY GAZFICKÓ PORTRÉJA

Berozsdált az aranyfog-tűzkő
a vezér öngyújtójában,
mielőtt elhozták volna neki
perére, a bíróságra.

A régóta transzvesztita álcás,
összekötvén a kellemest a haszonnal,
hamis rókaprém bundájában menekült
a határon át.

A Nagy Vízen átsompolyogván
minden egyes mérfölddel győzedelmeskedett –
kitörölte a múltat eme szerencse kegyeltje,
s egy újjászületett köztársaságban partot ért.

Személyazonosságától való megválása után
letelepedett, s egy helyi szivart szívván,
mely időközben elfüstölődött,
elmerengett a régi szép időkön,
szabadalmaztatni tervezvén kedvenc alapigazságát,
megerősítette eme bölcseletet –

Ő, ki sosem volt képmutató:

*„Ne végy részt semmilyen elhantoláson,
kivételesen csak – a sajátodon.”*

Örökké hátraarcot csinált a kényes távoknál,

*s míg a fekete talajt az ásók szétzúzták,
semmiféle hajlandósággal nem volt a tanúságtételre –
a karabélyok sortüze lefelé irányultan süttetett el.*

Elterpeszkedvén a kétcsillagos szállodában

*beleszimatolt a fekete, pézsmaszagú éjszakába,
egy friss vadászsákmány illatával
visszagondolt otthonára.*

Tántorogva öklendezett,

*négykézláb csúszott-mászott útján a fürdőszoba felé,
egyenes tartással hurcolta magát erőteljesen.*

Aranyfogak csillannak meg a vezér tükrében,

vércseppek fröccsennek a porcelán mosdótálba.

S midőn a környék összes vérebe felüvöltött,

*egy kopó vigyorgta el magát,
vicsorítván az aranyfogak mögött.*

OSSZIFIKÁCIÓ

A fények kialszanak.

Egymásutánban, közel és távol,

Ismerősök, rokonok, barátok.

Szomorúvá tesz a Világmindenség,

Összeszűkül az ismert-világ,

Nincs többé üdvözlőlap-küldés.

Folytatódhatnak névtelen életek,

Ismert evilági létünk – nem.

A fények kihunynak.

Mindahányan a világban,

S gyertyák gyulladnak...

FORDÍTOTTA: KUDLA GYÖRGY

Holbay (Hlavicska) László a szlovákiai magyar irodalom egyik méltatlanul és hosszú ideig mellőzött alkotója. A miértre ez esetben aligha lehet helytállóbb válasz: az irodalom „hivatalos” berkeiben ma sem szeretik bátor, szókimondó nyelvezetét, versekbe tömörített „epés” megállapításait, igazságkereső szenvedélyét. Emellett ő maga sem híve a mindenáron való szereplésnek, az önmutogatásnak. „Újrafelfedezését” 1990-re datálhatjuk, amikor Tóth László beválogatta egyik versét a **Szélén az országútnak**¹ című antológiába.

Holbay László 1923-ban született Érsekújvárott. Szülővárosában érettségizett, egyetemi tanulmányait a háború, a hadifogság és egzisztenciális hányódások után, 1959-ben fejezte be. Egy ideig Naszvadon, majd szülővárosában tanított. Első versei a jogfosztottság időszakában, a **Menedék** című szamizdatban jelentek meg Hamvas László név alatt. Később a **Fáklya**, majd a **Hét** közölte verseit. 1956-ban verssel üdvözölte a magyar forradalmat, ezért eltiltották a publikálástól. Az 1989-es rendszerváltozás után kezdett ismét írni, s eddig tíz kötete² látott napvilágot.

Oros Lászlót, a Felsőszeli Bibliotheca Pro Patria létrehozóját sokéves személyes ismeretség fűzi Holbay Lászlóhoz. A legutóbbi találkozásukkor lezajlott beszélgetés szövegét némiképp rövidítve adjuk közre, Holbay László verseivel együtt.

„AMIT NEM ÉRZEK, AZT NEM TUDOM MEGÍRNI...”

– Az írók általában szívesen térnek vissza gyermekkoruk még érintetlen világába, hogy annak élményeiből merítsenek. Többen azt vallják, a gyermekkor sokszor meghatározza az alkotói fejlődés irányát. Önnek milyen gyermekora volt?

– Ha nagyon röviden kellene válaszolnom, így mondanám: zárt. Képzelsen el egy mákfejet, melynek belsejében egyetlen árva mákszem nevelkedik... Ám attól tartok, rosszul tette fel a kérdést. Talán így kellett volna: mikor ismerkedtem meg a könyvvel. Ezt ugyanis annyiszor hallottam kiskoromban, hogy így rögződött bennem, s ami a lényeg: létezésem tudata a „lapozgatóval” kezdődött...

– Mit ért a „lapozgató” fogalma alatt?

– Mindjárt kiderül... Szüleim az elárvult nagyapai ház egyetlen szobájában laktak, ez volt a hálószoza. Egyszerű szederfa bútornal berendezve, a nagy ágy végében nagy asztal, rajta petróleumlámpa, amely nemcsak világított, de melegített is. S alatta kinyitva a „lapozgató”: nagyformátumú könyv, díszes album tele képekkel, emberekkel. Mindenki, akinek akár csak némi köze volt az 1848-as szabadságharchoz, megtalálható volt lapjain. Amikor már egyedül is tudtam forgatni a lapokat, lapozgatni kezdtem. A szüleim hamar elaludtak, én a lámpa alatt a könyv

főle hajoltam, álltam, guggoltam, térdepeltem, míg a petróleum ki nem fogyott a lámpából. Mindig csak annyit töltöttek bele, amennyi egy-két órára volt elég. Beszélni még nem tudtam, de már ismertem a képeket, embereket, neveket. Apám büszke volt arra, hogy ha rámutatott valakire a könyvben – én a nevét is meg tudtam mondani. Nem tudom, mi hevítette jobban az arcomat: a lámpa díszes ernyője vagy az ismeretlen világ fogalma, amely túlmutatott a szegényes házon és annak elhagyatott udvarán.

– *Tehát a „lapozgatónak” köszönhető, hogy a későbbi író már a legzsengőbb korban ablakra talált, mely figyelmét a nagyvilág felé fordította. Hol lépett be életébe az irodalom?*

– Ennél szebb kérdést egy költő nem kaphat!

Nyilvánvaló, hogy pici gyermekkoromban a szabadságharc hőseiről a leghalványabb fogalmam se volt, nem is lehetett. Ugyanakkor éreztem a képzelet szárnyainak titokzatos suhogását, amikor ennek a mindenesti varázsnak-nézelődésnek hirtelen vége szakadt. Hároméves lehettem, mikor az öcsém megszületett, aki földi pályafutását oly éktelen sírással kezdte, hogy a családuk hónapokig nem tudott nyugodtan aludni. Haragudtam az öcsémre, mert elvette esti játékomat, szórakozásomat. Míg szüleim kimerültek az örökös dajkálásban, oly szomorúan gubbasztottam a takarók közt, hogy maguk az olimposzi istenek is megsajnáltak, és keresztanyámnak, aki pesti tanítónő volt, eszébe juttatták: a keresztfia lassan négyéves lesz, s csak hírből ismeri. Nosza, fel is kerekedett, s hogy némi ajándékot is hozzon, kikereste könyvei közül a legolcsóbbat, Petőfi költeményeinek népi kiadását, olcsó papíron, de díszes címlappal. Nyilván azt gondolta, úgysem tudok még olvasni... S ezzel a lapozgatás időszaka lezárult. Vigasztalásul apám verseket olvasott nekem, s azokat mind megjegyeztem.

– *Esetleg el is tudta mondani az emlékezetébe vésett költeményeket?*

– Igen, nagyon sokat. Hatéves koromban több verset szavaltam el, mint manapság a középiskola bármely osztályának összes tanulója együttvéve. Itt jegyzem meg: megjelent könyveim ellenére ma is szégyenérzés kerülget, ha írónak nevezem magam... Amire büszke vagyok: tollforgatók sokasága közül kevesen dicsekedhetnek olyasmivel, amivel a kiszámíthatatlan sors engem tüntetett ki; életem első iskolaküszöbéhez érkezve a tanító bácsi előkeresett anyám szoknyája mögül, mondván: gyere fiam az udvar közepére szavalni, te fogod megnyitni az iskolaévet...

– *Az eddigiekből kiderült, már pöttömnyi gyermekként érdekelték a könyvek, ezen belül a magyar írók alkotásai. Mikor és hogyan ismerkedett meg a világirodalom remekeivel?*

– Amilyen pocsék ma a kézírásom, olyan gyönyörű volt a harmadik elemiben: én vezettem a krónikát! Jutalmul a tanítóm beiratott a városi könyvtárba. Itt mindent elolvastam, amiről sejtettem, hogy érdekes. A sok száz könyv meggyöngítette a szememet, s attól kezdve már csak azt a könyvet vettem a kezembe, amelyről mások így nyilatkoztak: ez – érték!

– *Melyik művet tartja különösen emlékezetes, meghatározó jellegű olvasmányának?*

– Nagyon sok könyv mélyen megérintett. Az érettségiig folyton csak olvastam, eszembe sem jutott, hogy magam is írjak. Aztán a kezembe került Dante *Új életének* kétnyelvű kiadása. Ez indított el... Ma is azt vallom: élni élünk, de új élet akkor kezdődik számunkra, amikor megjelenik az igaz szerelem.

– *Holbay Lászlót, a költőt és prózaíróát az irodalomtörténet valószínűleg hallgatásra ítélte alkotóként fogja számon tartani, hiszen alig kezdte el pályáját, máris megrekedni kényszerült. Második kötetének ezt a címet adta: Elhallgatott énekek. A kérdés: miért? Hogy tudott hallgatni harmincöt éven át?*

– Nézze: jött a háború, feldúlta a világot és úgy is hagyta. Jött a szerelem, jöttek a szonettek, újabb változások. Tíz évig kellett várnom arra, hogy először kinyomtassák versemet. 1956-ban jött a forradalom, két verssel köszöntöttem. A *Testvérem* vagy című meg is jelent, de akkor és úgy, hogy bárki ellenkező előjellel olvashatta... Amit nem érzek, azt nem tudom megírni, a hazugság szolgálatába pedig nem akartam szegődni. Inkább lemondtam – önként – az írásról. Hogy hogyan lehetséges az ilyesmi? Példaként említhetem néhány indián törzs magaválasztotta sorsát: mikor megtapasztalták a fehér ember önzését, kíméletlen mohóságát, ami ellen kilátástalan volt a legmakacsabb ellenállás hősiessége is, kimondták maguk felett az ítéletet, miszerint nem hoznak utódot erre az erkölcstelen világra!... Írásaim is hasonló sorsra jutottak volna, ha a nagy hazugságok birodalma össze nem omlik. 1990-ben nyúltam ismét a tollhoz. Volt olyan év, amikor két könyvemet adtam ki...

– *Tíz kötetének nagyobb része az Accordia Kiadónál jelent meg Budapesten. Fő műfaja a lírai költészet, de írt novellákat, kisregényeket, regényeket, sőt útleírást is. Melyek a legkedvesebbek az Ön számára?*

– Mind, amely megjelent, mert azok sorsán már nem tudok változtatni. Tervezett négy-öt könyvem közül – ezek még megírásra várnak – a legkedvesebb a *Végtelen levél* (szerelmi levelezésünk) című, mégpedig azért, mert voltaképpen nem én írtam, hanem maga a szerelem...

– Szeretném, ha erről bővebben szólna.

– Inkább nem. Legyen meglepetés. Elégedjen meg a készülő kötet előszavával, amely „kulcs” a „levelek” olvasásához, megértéséhez, s amelynek egy-két gondolatát esetleg felhasználhatja beszélgetésünk zárszavaként.

– Köszönöm a beszélgetést, tervei megvalósításához sok sikert, frissen buzgó alkotókedvet, jó egészséget kívánok.

(Hazatérésem után, elolvasva a leendő kötet közel húszoldalas előszavát, megértettem a szerző vonakodásának okait; valóban megható a szerelmi levelezés „története”, és könyv alakban való közreadása feltehetően egyedülálló, legalábbis párhát ritkító vállalkozásnak tűnik.)

LEJEGYZTE: **OROS LÁSZLÓ**

¹ Tóth László: *Szélén az országútnak*. Csehszlovákiai magyar költők 1918–1989. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 1990.

² Holbay László kötetei:

Reggeli Londonban – Üzenet a föld alól. Két kisregény. A szerző magánkiadása, Dunaszerdahely, 1996.

Elhallgatott énekek. Versek. A szerző magánkiadása, Dunaszerdahely, 1997.

Rendkívüli világnap. Elbeszélések. Accordia Kiadó, Budapest, 1998.

Margaréta. Szerelmes versek. Accordia Kiadó, Budapest, 1999.

Megőszült éjszakák. Regény. Accordia Kiadó, Budapest, 2000.

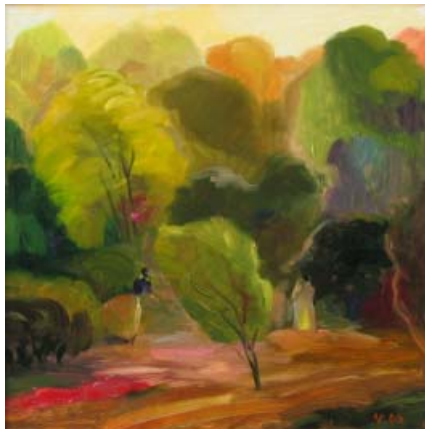
Novellagyűjtemény. KT-Kiadó, Komárno, 2000.

Epelevonatok. Versek. Accordia Kiadó, Budapest, 2001.

Francia táska. Regény. KT-Kiadó, Komarno, 2001.

Költő a Grand Canyonnál. (Tudósítás az újvilágból). Accordia Kiadó, Budapest, 2002.

111 vers. Accordia Kiadó, Budapest, 2003.

HOLBAY LÁSZLÓ

MINDEN EGYES PILLANATBAN

(A Kicsi Hang verséneklő duónak)

*Úgy élni, hogy benne legyen
minden (kell, hogy sorba vegyem?),
ami őrt áll intő poszt-ul,
kövesedik vagy megmozdul
csigahéjban, sziklavárban,
hóhullásban, pokol-nyárban.
Felhők felett, hínár alatt,
ínyenc ital, bűzös falat,
angyal szemek, hegyi tavak,
kátrányszagú mocskos havak,
bíbor palást, barátcsuha,
tündérhajú lenge ruha,
keringő sas vágó szeme,
borozgató bölcs szelleme,
szürke pihe galamb-begyen...
Kell, hogy minden benne legyen,
avatott vagy avatatlan
minden egyes pillanatban,
álldogál és kúszik, úszik
protontól fel a Vénuszig...
Akkor indulj! – Vedd ki részed,
mi az öröm, – s legyen félsz-ed,
ha megsejted – az egészet,
mi kínzó vágy, csak igézet.
Ha sejted-érzed: ez a végzet,
karjába zár – a Költészet!*

ELŐRE EGY LELKENDEZŐ KERESZTELŐRE

(K. Péterkének)

*A reménynek édes súlya van,
anyának e gyümölcs nem teher,
lemond divatról, külvilágról,
félített titkát nem takarja el...
Mintázza szelíd mosolyával
s magánya magjának énekel
(s bársony vonja be a falakat)...
Család büszke, az apa hiú,
kaput nyit, mert kincs áll a házhoz,
öröme kettős: utód – fiú!
...Ha máját irigy kór emészt,
sunyi, ki nyájas-lelked – az barát.
Dédmamák húsvéti tojásra
festik a jövő “kék madarát”.
Napsugár táncol a függönyön,
vackába hátrál – vonul vissza
a bilincset kínáló Közöny.
Mert minden tárgynak fény a lelke,
örvendez, ház! – vigasság berke:
elindul útján új emberke
Péterke névvel a homlokán
– szépapái rögös nyomdokán...*

*Ma még mocskos háborúk füstje
mázolja a mindig kék eget...
Egyszer majd izmosodó kezed
jámbor játéksárkányt ereget...
Elúzi-e a savas felleget?
Mégkövesülnek-e a bús ködök
felettünk (mit nyájban pöfögnek
méreglelkű hitvány hősködők)?*

*Lehet, hogy ha nagy leszel, Péter,
kitisztul felettünk az éter?*

TÁVOLBÓL EGY SÍR FELÉ

*Pár szál fehér krizantém,
szeretetből üzenném,
forró csókkal lelkesen...
– s nem él már a kedvesem.*

*Hegytömbnél nagyobb a súly
szívemen, hát elcsitulj!
Lebunkózni képtelen
fájdalmát, mi végtelen...*

*Hervadt virág két szeme,
még kísért a szelleme
olykor-olykor kérdezőn:
„keresel a holt mezőn?”*

*Mi súg a riadt lombba?
Szétfoszlunk, mint a gomba,*

*s arcunkba vág mérgesen:
„csak álmodlak, édesem?”*

*Világ – fosztva, mily üres...
Csak az győz, ki szemfüles.
Gödör... mély sír... halál-lak:
„soha meg nem talállak?”*

*A nép nyüzsög, csak tetve
hízik – a jót temetve...
Mindig fúj a „szembe-szél”?
– De a szikla nem beszél.*

*Kezemben a krizantém,
vele együtt kérdezném:
múló porban, férgesen
„ugye megvársz – édesem?”*

istenhozzád

*a hiány teremt
negyvenéves
fejjel falnak menni
az semmi*

*aztán egyebek
csattogó kerekék
vonatkoztatás
hígul a felsőoktatás*

*s múlik a múlandó
mérték
hétmérföldes ó
sóhajnyi jaj*

*mi lesz jellemzése
sorsom
valótlan ellentéte
s lesz ami lesz*

*ki hal ki nem
én megyek
kézséges kétségek
gyötörjenek*

*fogyjon a hogy
idővel
a halál is kötőjel
istenhozzád*

KELETIVERSEK

*„Nehéz a fűnek a nyirkos harmat,
szőné a hálót a pók az égig”*

Tu-Fu

BAMBUSZÁGMADÁRRAL

*Könnyű madár hull, lebben az ágon,
S bomlik a táj, mint éjjel a selymek.
Sötétben gyűródik szemem, ha távol
Záporok örült dobokat vernek.
Könnyű madár hull, fagyra zuhan csak
Nád deres ujján, pilla ha rebben.
Készen a tusrajz, benne a csillag
Fénye a mélykék selyemre cseppen.*

TUSRAJZ

*Ó jaj minden szétfolyik
Ó jaj minden megmarad
Hideg tinta lett az ég
Üres foltja lett a nap
Fűre nyirkos harmat ég
Légy a hálón fennakad
Ó jaj minden szétfolyik
Ó jaj minden megmarad*

VILLÁM

*Sárga mélyű girbe-gurba ábra.
Csak átcikáz az éjen, szétterül
S elműlik – De minden szív megállna,
Ha ott maradna egyszer bélyegül!*

HUNGARIAN BARBARIAN

Körmendi Lajos emlékére

– *nincs semmi már, csak a bizony* –

(Ady)

*A médiákurulumok peremén,
a harmadik évezred elején
– hajnalonként, míg a lámpa gyúl –
Isteren innen és túl
megremeg, mint a mesebeli egyszeregy,
a sohasemvolt Bizony-Ország,
sárkányfogak a falból lógó kábelek,
a jelet sisteregve viszonzózzák:
és megnyílnak a kőkoporsók,
legázolt vad katakombák
(valakik az éjjel ellopták a plombát)*

*és feldereng a semmi,
a semmit sem lehet tenni,
amint meglebbenti önmagát a villany;
– felbúg a sztrádamagány, az info kín-jaj,
felbúg a sivár lelkekből a híg lé
(ki hinné, hogy pancsolt bor vagy higany)!
A mesét nézed, s te magad vagy kísértett:
hiszed is egészen,
drogbáró lesz a szegényember legkisebb fia,
a rőzsét cipelő anyókat
beszervezte régen a koldusmaffia;
a hős ma bankot rabol,
olajban fürdőznek vad Óperenciák valahol,
a királylány klipet forgat, ugatja a Holdat,
és fenekét mutatja potom százér’ –,
kiskakasok kapirgálnak a koronáért,
rongyos kis rongyok kergetőznek-*

*hazardíroznak
vagy csak épp hazát ölnek?*

Mintha tág tárnákból akarna előtörni a vágy...

De nem lehet!

Körülöttünk színfal:

*elszív négy cigarettát a lét,
és kábultan színt vall:*

Bizony-Ország! Istertől balra és jobbra!

*Fény nélküli bárgyú vidék –
a szépet itt ne keresd!*

*Pojácáskodj, vágd nyakon Horatiust,
lopd el a szenelőt, míg rád nem tör a délelőtt,
és barbár módra nyekeregj!*

FORRADÁSOK

Ott, ahol majd találkozik hallgatásunk.

Ott, ahol majd rád tör a csend.

Csak tenyéryi forradások.

Csak sötétvörös fény dereng –

És szívemig havazódik a hó.

HÉTFŐ REGGELIZAGYVASÁGOK

1.

Szóval, megint hétfő van? Hát jó, legyen, pedig igencsak szerdául érzem magam. Sebaj, majd elmúlik. Egyszer minden elmúlik, még az elmúlás is. Sőt, az elmúlás elmúlása is, de hadd ne ragozzam tovább.

Hm. Még annyit: az elmúlás az idő nagy tragédiája, amit velünk játszhat el. Nincs mese, halandók vagyunk. Bizonyos, hogy egyszer mindannyian meghallunk valamit vagy valakit; egy autó túlkölését, kutyaugatást, gyereksírást, WC-ajtó nyikorgását, géppisztoly kattogását stb.

Amit most hallok, tiszta hang. Talán a szférák zenéje? Vagy a tegnap esti buli dallamai kísértének? Lehet, hogy nem ketten vagyok egyedül ikrek?

Ez a hang folyton azt ismételteti, hogy menj, menj – terád még nagy dolgok várnak. Indulj hát, ne habozz – nem vagy te sőr!

Ilyenkor menni kell, mert aki nem megy, azt viszik, s talán lábbal előre.

Bármi történjen az ember életében, végül mindig akad egy biztos pont, úgy két méterrel a talajszint alatt. Feltéve, hogy nem jön a cunami. Mert ha mégis, akkor inkább az origami.

Hiába hajtogatom fazonra szabott igazságaimat, a tömeg nem ismeri fel, ami nem a Távol-Kelet zuggyárainak terméke.

Vissza az elmúláshoz? Nem tagadhatom, foglalkoztat a gondolata és lehetősége. Az utóbbi folyton adott, de ez még nem döntés. Hiszen a tekebábu is akkor dől, ha jön a golyó. Vigyázz, nehogy begolyózz!

Illene valami koreográfiát kidolgozni. Nem dobhatom fel csak úgy a talpam, hogy a földet érés zajának nyomát már a botfülem se üthesse. Naná, az ember adjon a részletekre. Pénzt. Havonta, mert ellenkező esetben elvész a befektetés. Hiszen minden nő pénzbe kerül.

Az operaénekesek, azok igen, ők megadják a módját. Ukmukfukk, szíven döfi magát valamelyik, utána elordít egy nehéz áriát, majd holtan nyúlik el a színpadon. Amikor lemegy a függöny, felkel és a jól végzett munka tudatában bezsebeli a tapsvihart – no meg a gázsit –, végül elvonul az öltözőjébe, nehogy a tetszés tapsorkánja kárt tegyen a frizurájában.

Eredeti gondolat, be kellene vezetni a temetéseken is. Hagyni kell, hogy a gyásznép jól kisírja magát, hangozzanak el a búcsúztató szavak, a pap mondja el, amit el kell mondania. De miután lezajlott a hacacaré, és a gyásznép elindul, hogy elköltse az ingyen vacsorát, a terep legyen a főszereplőé; aki fürgén talpra szökken, hóna alá csapja a koporsóját és elmegy a dolgára. Bár lehet, hogy előbb megy el a dolgára, mivel már a ceremónia kezdetén sürgős lett volna neki.

Hajjaj!: úgy érzem, nekem is egyre sürgősebb a dolog, hát befejezem.

2.

Mintha nem lenne bennem csöppnyi emberi sem, pedig egész valómban ember vagyok, annak minden negatív és persze némi pozitív tulajdonságával megverve-áldva.

Talán nagyképűségnek tűnik, de azt hiszem, nagyon is szubjektív vélemény kérdése, mi számít negatívnak vagy pozitívnak. Ebből a helyzetből képtelenség kitörni, minden kísérlet elvérzik a kudarc pengéjén. Testem erős köteléssel tartja földközelen emberen túli énemet, miközben a lelkemet égő ellenszenv perzseli önnön fajtám iránt. Dühít az emberi gyarlóság és ostobaság, legfőképpen a sajátom.

Vívódások színterévé lényegült gondolatösvényen rója köreit a büntudat, pedig tudom, a büntelen ember még inkább sebezhető, hiszen nem ismeri a bünt, tehát annak fenyegető veszélyét sem érzékeli, védtelen vele szemben.

Próbálok elszakadni az emberségtől, de fejjesztett kapálódzásom közepette csak mélyebbre süllyedek. Egyre nehezebb az emberek közt élnem, de nélkülük elpusztulok.

Az ember, mint társas lény szereti a magányt, de csak bizonyos ideig, mértékig. Ez a nyugalom intervalluma zajos életünkben, s ritka, mint a fehér holló.

Lám, most is feloldhatatlan ellentmondások molylepkéi szállták meg agyamat, lárváik jóízűen rájárá a szürke sejteket. Meddő civódásomban önpusztító személyiségem hozza meg a döntést, amely sorsom irányát hivatott kijelölni, bár ettől mindinkább húzódozom, mindenképpen szeretném elhalasztani, ily módon is rontva amúgy sem rózsás helyzetemet. Végül is nem kívánt embervoltom kényszerít rá az elkerülhetetlen döntésre. (Apropó: dönts a tőkét, ne siránkozz! Ön dönt: viszik, vagy mehet!)

A döntés lehet jó vagy rossz, középút nincs. A tét óriási: élet vagy halál? Ráadásul itt nem egy szimpla életről van szó, hanem egy világról, elfelejtett galaxisról.

Az ember ugyanis egy világban él, de egy másikat hordoz magában. Ez a világ nem pusztul el az emberrel, mert a térben vagy anyagilag körülhatárolhatatlan. Tulajdonképpen annyit lehet tudni róla csupán, hogy ott rejlik a csupasz testű, meleg vérű, két lábon járó emlősben, aki önnön vélt nagyságától megrészesülten rohan saját végzete felé, az önkontroll játékony béklyóját rég lerázva. Célja a világmindenség leigázása, és evégett egy világmindenséget áldoz fel. Ezt az emlőst ma még embernek nevezik, és több titkot hordoz magában, mint az ismert és ismeretlen világ együttvéve.

EMLÉKEIM CSERÉPDARABKÁI

1. SEGÉDSZERKESZTŐ LETTEM...

1950. február 1-je nevezetes dátuma életemnek: ezen a napon léptem át először a Ragyanszka Skola Ungvári Tankönyvkiadó magyar szerkesztőségének küszöbét.

A Ragyanszka Skola Ukrajna egyetlen tankönyvkiadója volt, itt jelentek meg a köztársaság valamennyi nemzetiségi iskolája számára a tankönyvek. Az alsóbb osztályok olvasó- és nyelvkönyveit, a felsőbb osztályok nyelv- és irodalomkönyveit az adott nemzetiségi iskolák számára készült tanterv alapján saját szerzők állították össze, minden más tantárgyból az ukrán tankönyvek fordítását használták.

A tankönyvírásba akkor kóstoltam bele, amikor férjem az első osztályos olvasókönyvet állította össze a magyar iskolák számára. Ezt a munkát érdekes, szép, fantáziamozgatóan alkotó feladatnak tekintettem.

Az ungvári magyar tankönyvszerkesztőség már négy esztendeje működött, amikor engem fölvettek segédszerkesztőnek. A kollektíva élén Holinka Antal állt, emlékezetem szerint hat vagy hét ember munkáját irányította. Akikre ma is jól emlékszem: Medriczky Milán, Hromják Emánuel, Schweitzer János, Brenner Sándor, Saraj Jakov, Kuni Irén. Én lehettem a hetedik, valamivel később egy titkárnővel bővült a kollektíva.

A szerkesztőségnek otthont adó épület nem éppen elit környezetben állt. Közvetlen szomszédságában kapott helyet a kerületi (járási) milícia, így – az alattunk lévő pincehelyiségben – a mindig dugig telt fogda is. A két intézmény (tankönyvkiadó és dutyi) ilyen párosítása nem volt valami szerencsés, de mi úgy véltük: efféle kicsinységen ne rágódjon az ember fia. Örüljön, hogy van hol meghúznia magát, fedél van a feje fölött stb. Egyébként a háztömb, amelyben a szerkesztőségünket „elkvártélyozták”, az egykori Uránia mozi (később: Tisztek Háza) épülete mellett állt, szemben az edzőteremmé „avanzált” lutheránus templommal. (Ezt a templomot apám építette még a csehek idején. Valószínűleg legrosszabb álmaiban sem gondolta, hogy egyszer majd így meggyalázzák Isten házát.) Szerkesztőségünknek a központon kívüli elhelyezésében mindenképpen pluszt jelentett az a körülmény, hogy tőlünk karnyújtásnyira – a tűzoltólaktanyával szemközt – volt a könyvnyomda. Nekem, aki korrektúra-ügyben naponta többször megfordultam a nyomdában, ez a közelség nagyon kényelmes volt.

A kollektívában akkor még senki sem tudta, tulajdonképpen mi is a feladata a segédszerkesztőnek, így afféle mindenés lettem: ha kellett,

összeolvastam, korrektúráztam, fordítottam, gépeltem, illusztrációkat rendeltem stb. Ez a beosztás tette lehetővé, hogy megismerjem a szerkesztőségi munka minden csínját-bínját.

A szerkesztőségi munka velejárója az állandó bakiveszély. Bármennyire is igyekszik vigyázni az ember, időnként anekdotának beillő bakik és leiterjakabok „születnek”, amelyek évekig okot adnak a derűtségre. Persze, esetünkben ezek nem a fordítás, hanem a „ferdítés” gyöngyszemei voltak. Egy ideig gyűjtöttem, feljegyeztem azokat, ám a füzet az idők során elkallódott, így csak emlékezetből tudok felidézni néhányat.

Bocsássa meg a Jóisten, de nem emlékszem a *Ljubov Jarovaja* című irodalmi alkotás szerzőjének nevére, ám nem is ez a fontos, hanem az, hogy a címben mindkét szó nagybetűvel kezdődik, tehát névről van szó. Ennek ellenére a mi „nagytiszteletű” kollégánk fordításában *Tavaszi szerelem* lett belőle. Sokáig ugratták ezzel.

Egy másik fordítási bakinak komoly előzményei voltak. A szerkesztőségünk élére akkoriban kinevezett, más területen már levitézlett „káder” (W. S.) azzal kezdte tevékenységét, hogy a tapasztalt fordítói gárdát – komasági alapon – a saját embereivel igyekezett fölcserélni. Az első alkalom erre az *Alkotmánytan* című tankönyv volt. W.S. szerint egy ilyen nagy fontosságú kiadványt csakis politikailag tapasztalt elvtárs képes lefordítani, ezért annak magyar fordítását régi “harcostársára” (cimborájára?) bízta; nekünk, szürke beosztottnak beleszólási jogunk sem volt. Az elkészült fordítást aztán egyik idősebb kollégámmal vetettük össze az eredeti szöveggel. Kisebb vétségek tucatjával adódtak, de a bomba a végén robbant. A eredeti tankönyvnek a szovjet népek barátságáról szóló fejezetében ugyanis ez a mondat állt: „Sztálin elvtárs acélszilárdságúvá kovácsolta a szovjet népek barátságát.” A fordításban viszont így: „...acélkötelekkel kötözte össze a szovjet népeket”! Nem kevés kárörömmel dörgöltük W. S. orra alá ezt a szarvashibát. Az ügyből akkora kalamajka kerekedett, hogy repült a „politikailag megbízható” fordító, W. S. “nemesebb” testrészén is porzott a nadrág...

2. „BETŰORSZÁG”

Aktív szerkesztőkoromban sok pedagógussal hozott össze a sors. Közülük kerültek ki a tankönyvek szerzői, szakvéleményezői, fordítói. Mindannyian kiváló, nagy gyakorlattal rendelkező tanárok voltak.

A hosszú névsorból Ónody Gézát, a tiszvási iskola egykori igazgatóját mindenképpen muszáj megemlítenem. (Sajnos, a közelmúltban

elhunyt.) Nagyon szerettem vele dolgozni, mert sokoldalúan művelt, olvasott ember volt, olyan, akinek nem kellett a szomszédba mennie új ötletekért. Nemcsak kitűnő pedagógus volt, remekül rajzolt is, és a kalligrafikus írásminták készítéséhez nagyon értett. A férjem is szerette, becsülte őt, egy-egy csésze kávé mellett nemegyszer felidéztek a múltat kettesben.

Ónody Gézátt akkor ismertem meg, amikor az ábécéskönyv szerzője lett.

Hogy egy ábécéskönyv megírása mennyire aprólékos, fáradságos munkával jár, csak az tudja, aki már csinált ilyet. A figyelem teljes összpontosítását igényli, ellenkező esetben nagyon könnyen becsúszik a hiba. Magam is találkoztam ábécéskönyvvel, amelybe olyan betű került be, amelyet a gyerekek még nem ismertek. Az ilyen könyv bizony selejt.

Amikor Gézáttal a tankönyvre vonatkozó terveinkről kezdtünk beszélni, támadt egy ötletem. Megkérdeztem tőle: mit szólna hozzá ő, a szerző, ha megváltoztatnánk a könyv eléggé elcsépelt címét, vagyis *Ábécéskönyv* helyett *Betűország*nak neveznénk el, ami új, érdekes cím lenne. Gézáttal meglepett az ötlet, s máris egy újabb javaslattal állt elő: ha *Betűország* a könyv címe, ebben az országban feltétlenül utazni is kell, ezért az előzőkre (a könyv borítója és a címlap közepé) vonatkoztatni, amelynek minden kocsiában egy-egy betű az utas, illusztráció kíséretében. (Például a ZS-betűs kocsiiban egy zsiráf ül.) Ebben maradtunk. Később, a könyv tartalmával kapcsolatos munka folyamán egy verset is írtam *Betűország kincsei* címmel.

Meglepő, de így igaz: Kijevben, ahol általában mindenbe belekötöttek, nem kifogásolták a tankönyv címének megváltoztatását, sőt, szerintem még irigyelték is, hogy nem ők találták ki.

A tankönyv kéziratát a pedagógiai intézet tudósai szakvéleményezték. Hogy annak módszertani felépítése tetszett nekik, azt abból is sejtettük, hogy a későbbiekben sok mindent „lekoppintottak” belőle. Nem volt hát véletlen, hogy egy moszkvai tankönyvkiállításon oklevelet kapott érte a kiadó.

A *Betűországgal* kapcsolatban kevésbé kellemes emlékem is van. Mint említettem, ezt a kiadványt nem „egyszerű, halandó” pedagógusok, hanem tudósok bírálták el, persze nem magyar nyelven, hanem orosz fordításban. A majdani tankönyvet többszöri korrektúra után Lembergben annak rendje és módja szerint előkészítették a nyomáshoz, amikor a kiadó főszerkesztő-helyettese levélben arra kért engem, hogy a könyv végén az én nevem,

vagyis a szerkesztő neve előtt külön sorban tüntessük fel ezt a szöveget: „A tankönyvet X.Y., a pedagógiai tudományok kandidátusa szerkesztette”. (Erre azért volt – lett volna – szükség, hogy a kandidátus hölgynek tudományos munkaként számítsák be a könyv „szerkesztését”, s ezáltal két évre mentesüljön tudományos munka megírásától.) No, azt már nem! Könnyű így tudósnak lenni! Ebbe nem egyezem bele! – döntöttem el.

Amikor a lemergi nyomda elküldte a nyomás engedélyezését igazoló imprimatúrát aláírásra, annak egyik példányát felküldtem Kijevbe a főszerkesztő-helyettesnek, hogy olvastassa el és írtassa alá a kandidátus hölgygel. Telefonon jött a válasz: a hölgy nem tudja elolvasni a latin betűs szöveget, és nem is érti... „És szerkeszteni tudta?!” – vágtam fejéhez a rég előkészített, szemrehányó kérdést.

Ezzel a kérdés megoldódott: a kandidátus asszonyt úgy kivágtam az impresszumból, mint a sicc!

3. VERSEIM

Első gyermekversemet – *Gyí, te Fakó!* címmel – húszévesen írtam, akkor, amikor a kisfiam megkapta nagyapjától az első hintalovat. Éjszaka, gondolatban rögzítettem, s reggel papírra vettem...

Nyomatásban először 1954-ben láttak napvilágot verseim az *Új Hang* című gyűjteményben. Ezt követte a *Tavaszi napsütés* című, szintén gyűjteményes kiadvány, amelynek címadó versét én írtam, s amire nagyon büszke voltam akkor.

Sokat köszönhetek egykori kollégámnak, Balla Lacinak, aki megtanított költői szemmel látni és költői szóval láttatni.

Első önálló kötetem *Dongó Dani danája* címmel 1969-ben jelent meg Ungváton a Móra Kiadóval közös kiadásban. Bevallom, a kötet címadó versén igen sokat dolgoztam, mert nem volt ám egyszerű feladat egy kis történet kikerekítése oly módon, hogy a vers minden szava d-betűvel kezdődjék: *Dingő-döngő Dongó Dani dedós danát, dajkadanát dudorászik derűsen...* stb. Az egyik budapesti kritikus “bravúrosnak” minősítette a versemet.

Verseimben mindig szerettem játszani a nyelvvel, a nyelvi fordulatokkal. Ma sem hagyom ki az alkalmat, amellyel bemutathatom nyelvünk alkalmasságát a játékoságra. Ugyanakkor megszoktam, szeretem humorral fűszerezni írásaimat.

Amikor még rendszeresen jártam iskolai író-olvasó találkozókra, a gyerekek mindig megleptek a verseimhez készített illusztrációikkal. Mára egész tekintélyes gyűjteményem alakult ki az így készült gyermekrajzokból. Az ilyen találkozókon verseim szavalatával is örömet szereztek számomra a gyerekek. Érdekes, hogy amikor az ő előadásukban hallgattam a verseimet – sokkal jobban tetszettek, mint amikor „csak úgy” olvastam azokat.

Többen kérdezték, hány verset írtam összesen. Nem tudom megmondani, sose vettem a fáradságot arra, hogy összeszámoljam. Valószínűleg több százat „elkövettem”. Betéve nem tudom mindegyiket, de egy-két sorból bármelyikre ráismerek.

Jó pár évvel ezelőtt a Kossuth Rádióban rendszeresen hallgattam egy gyerekműsort, amelynek – ha nem tévedek – *Cimboraság* volt a címe. Az egyik adás során versíró kisiskolások mondták el legújabb versüket. Egyszer csak mit hallok?: valamilyen Pistike az én *Volt egyszer egy kicsi manó...* versem egyik részletét (*Hazugmese*) adja elő a saját szerzeményeként! Hirtelenjében nem tudtam, haragudjak-e a nyilvánvaló plágiumért, vagy nem. Öszintén szólva, kissé legyezte a hiúságomat, hogy a gyerek épp az én versemet „sajátította ki”; nyilván tetszett neki. Más kérdés, hogy a gyerekeket meg kell tanítani arra, óvakodjanak az ilyesmitől, hiszen ez közönséges lopás.

Közel hat évtizedes pályafutásom alatt nyolc kötetem jelent meg, kettő a sajtó alá rendezettség állapotában leledzik, ezen kívül legalább kétkötetnyi versem vár sorsára. Elvben több kötetet is „produkálhattam” volna, csak hát a versírást „másodállásban” műveltem, főállásban tankönyveket szerkesztettem, ami elvette időm és energiám java részét.

Nem tudhatom, másoknak mennyire emlékezetes 1980. május 30-a. Számomra igencsak nevezetes, mert Farkas Bertalan személyében ezen a napon jutott ki a világűrbe az első magyar űrhajós, engem pedig felvettek az írószövetségbe. Fent a Farkas – lent a Bárány! (Ez az asszonynevem; írásaimat leánykori nevemen jegyzem).

Örömmel írok a gyerekeknek. Minden versemben benne van szívem melege, és boldogsággal tölt el, ha írásaimmal legalább icipici örömet szerzek nekik...

SZALAI BORBÁLA

BALESETI STATISZTIKA

Úgy harminc évvel a szovjet birodalom bukása előtt – nem először és nem utoljára – Ungvárra kellett utaznom, a művelődési dolgozók megyei értekezletére. Újdonsült gépkocsi-tulajdonosként ez volt az első hosszabb utam a saját kocsimmal. Nem tagadom: már-már reptem a boldogságtól, mert igazgatói és rendezői (fél)fizetésemből tizenöt év alatt sikerült összegyűjteni annyi pénzt (nem kevés egyéb fontos portékáról való lemondás árán), hogy megvásárolhattam egy kocsit, amelyre – melleleg – tíz évig vártam a sorban állók közt.

Az aránylag olcsó – mert primitív – járműre ugyan nemigen illett a „kocsi” megtisztelő titulus, hiszen inkább csak Zaporozsec néven emlegették sokan, mások pedig Hruscsov utolsó bosszújának csúfolták. Mindettől függetlenül örültem a cserebogár-hátú kis járműnek, így büszkén feszíttem a volánja mögött.

Az értekezlet után a kevésbé forgalmas, Bátyú községet érintő úton indultam el hazafelé, már csak azért is, mert így útba esett Nagydobrony – Kárpátalja egyik legnagyobb magyarlakta települése –, amelyhez megannyi felejthetetlen gyermekkori emlékem fűződik.

Alig hatvan kilométer per óra sebességgel hajtottam a falun át, de nem csupán a KRESZ előírásai miatt, hanem azért is, hogy földijeim észrevehessék a szerény, „alacsony” autóban „magas” személyemet... Úgy emlékszem, tovább csökkentettem a sebességet, már-már lépésben haladtam, még a fejemet is ki-kidugtam az ablakon, hogy felfigyeljenek rám az emberek. Ám az általam nagyra becsült falu népének esze ágában sem volt a lassan guruló „kis” autóban ülő „nagy” embert észrevenni. Gyermekkori barátaimmal sem találkoztam, bár néhányuk háza előtt megálltam, érdeklődtem. Nem voltak otthon: dolgoztak a munkahelyükön, mert akkor még a szocializmusra az volt a jellemző, hogy az emberek többségének volt munkahelye.

Aztán rákanyarodtam a Nagydobrony–Bátyú útszakaszra, s vezetés közben azon tűnődtem, hogy diákéveim alatt vajon hányszor tehettem meg ezt a tíz kilométeres, poros utat a bátyúi vasútállomástól nagydobronyi házunkig. És persze örvendeztem: az egykori másfél órás gyaloglást felváltotta a néhány perces könnyed száguldás...

Kellemetes érzéseim abban a pillanatban elillantak, amikor egy baleset színhelyére érkeztem, amely a Szernye-mocsár egyik patakocskáján átvívelő híd előtt történt.

Amint kiugrottam a kocsiból, borzalmas látvány tárult elém: az út menti árok partjára sodródott motorkerékpár mellett vértócsában, eszméletlenül hevert annak vezetője, a teherautó mellett pedig egy elsápadt arcú férfi állt, remegve.

Felmérve a helyzetet, első gondolatom az volt, hogy a nyilván nagy sebességgel haladó motorkerékpár vezetője az élesen balra kanyarodó országúton elvesztette uralmát a jármű fölött, így az belefutott a vele szemben szabályosan közlekedő tehergépkocsi oldalába.

Közben a helyszínre érkezett egy Nagydobrony felé tartó kerékpáros is. A sérült motoros élt, s lélegzetén erősen érződött az alkohol szaga. Ettől függetlenül – természetesen – mindhárman mielőbb segíteni akartunk a szerencsétlenen.

De hogyan? Hozzányúlni nem mertünk, mert attól féltünk, ha megmozdítjuk, még nagyobb bajt okozunk.

Végül úgy döntöttünk, hogy a kerékpáros gyorsan folytatja útját és Nagydobronyban értesíti a milíciát vagy a mentőket, én pedig Bátyúból próbálom telefonon értesíteni a beregszászi járási milícia ügyeletét.

Így is történt. A községvezetővel telefonáltam. A vonal másik végén a szolgálatos altiszt jelentkezett.

– Egy balesetről szeretnék bejelentést tenni – hadartam a kagylóba minden bevezető nélkül.

És ez – hiba volt. Az ügyeletes azon nyomban rendre utasított.

– Várjunk csak, várjunk! Először is: kivel beszélek?! – kérdezte fontoskodva.

Elszégyelltem magamat, aztán megmondtam a nevemet, még apám nevét is, ahogy az a szláv szokás szerint dukál.

– Hány éves ön? – hangzott a következő kérdés.

Furcsálkodás ide vagy oda, azonnal közöltem a koromat, foglalkozásomat, s hogy honnan telefonálok, hogyan kerültem oda.

Miközben az altiszt az általam mondottakat lekörmölte, egy magasabb rangú tiszt vette át a telefonkagylót.

„Te jó ég! Ha mindent újra el kell ismételnem, a sérült meg is halhat” – gondoltam kétségbeesetten.

Nem így történt. A tiszt nem becses személyemre, inkább a baleset körülményeire volt kíváncsi. Figyelmesen meghallgatott, s némi gondolkodás után megkérdezte:

– Pontosan hol történt a baleset?

Elcsodálkoztam a kérdésemre, és megismételtem:

- Mint mondtam, a Nagydobrony–Bátyú közötti országúton.
- Jó, jó – de az útnak melyik szakaszán? – firtatta a főhadnagy.
- Ezt is mondtam: közvetlenül a híd előtti kanyarban.

A tiszt hangja érezhetően megkeményedett:

- Engem az érdekel – mondta kimerően –, hogy a baleset az ungvári vagy a beregszászi útszakaszon történt-e?!

Ekkor jutott eszembe, hogy a két járás ezen az útszakaszon határos egymással. Azonnal „kapcsoltam”:

- Ha jól tudom – mondtam – a híd melletti szakasz még az ungvári járáshoz tartozik.

– Na látja, ez a lényeg! – örvendezett a tiszt. Aztán hozzátette: – Tudja mit? Ne törődjön vele, felejtse el az egész ügyet!

- Tessék?? – értetlenkedtem.

– Foglalkozzon vele az ungvári milícia, ha egyszer az ő járásuk területén történt a baleset!

- De hisz emberéletről van szó! – erősködtem.

– Az lehet, de ez a dolog akkor se rontsa a mi járásunk baleseti statisztikáját! Remélem, megértett? – és ezzel a készülék elnémult.

Én is. Nem tudtam szóhoz jutni.

A baleset színhelyére nem térhettem vissza, mert fogytán volt az üzemanyagom, a legközelebbi benzinkút pedig – akkor még – Beregszászban volt. Elindultam hát hazafelé. Már korántsem voltam annyira boldog a volán mögött, inkább ideges. Újdonsült sofőrként attól tartottam, hogy felzaklatott lelkiállapotomban esetleg magam is balesetet szenvedek, „rontva” a járás baleseti statisztikáját...

RUSZINNÉPBALLADÁK*

A BÖRTÖNBŐL KIVÁLTOTT SZERETŐ

*Búsul Pintye egymagában
a vármegye fogdájában,
levelét csak körmölgeti,
az apjának ezt üzeni:*

*– Kedves apám, ha megszánna,
száz arannyal kiválthatnál.
– Inkább fiamnak se mondlak,
mint hogy érted annyit adjak!*

*Búsul Pintye egymagában
a vármegye fogdájában,
levelét csak körmölgeti,
jó anyjának ezt üzeni:*

*– Kedves anyám, ha megszánna,
száz arannyal kiválthatnál.
– Inkább fiamnak se mondlak,
mint hogy érted annyit adjak!*

*Búsul Pintye egymagában
a vármegye fogdájában,
levelét csak körmölgeti,
babájának ezt üzeni:*

*– Hallod, Ánca, ha megszánna,
száz arannyal kiválthatnál.
Ánca rendben leszámolta,
a rabságból kiváltotta,*

*asszonyaként elkísérte,
fiúcskát szült esztendőre.*

*Pólyás fiacskáját nézi,
és így énekelget néki:*

*– Tente, tente, kis bubácska,
ne hasonlíts az apádra,
mert én akkor felaprítlak,
hegyes karóra aggatlak!*

*Nótáját még el sem végzi,
Pintye az ablakon nézi.*

*– Fújjad, Ánca, amint fújtad,
mikor a fiam ringattad!*

*– Tente, tente, kicsi bubám,
pont olyan vagy, mint az apád!
Csurgatott mézben fürösztlek,
puha selyembe göngyöllek.*

*– Hazudsz, asszony, nem ezt fújtad,
mikor a bölcsőt ringattad,
épp az ablak előtt álltam,
jól hallottam, mindent láttam!*

*Hagyd most, Ánca, a gyermeket,
vedd fel legszebb öltözeted.
Tedd fiamat a rengőbe,
s gyere velem az erdőbe.*

*Esteledni kezdett éppen,
megálltak egy irtás-szélen,
s mire a nap lehanyatlott,
Ancának is feje hullott.*

*V. P. Lintur gyűjtéséből

APÁVÁKKAL KÜLDÖTT ÜZENET

*Elküldött az anyám
messze idegenbe,
két aranyos pávát
adott a kezemre.*

*– Hogyha jól megy sorod,
jut nekik is étek,
ha meg rosszra fordul,
megizened vélek.*

*Három hete sem múlt,
hogy elbúcsúzkodtak,
a szülői házhoz
a pávák hírt hoztak.*

*Gyűjtöst gyűjtögetett
éppen az anyóka,
mikor a madarak
szavát meghallotta.*

*– Hallga, öreg, hallga,
mit csacsog a páva:
hervadozik lányunk
idegen országba’.*

*– Nem baj, anyám, nem baj,
így kell annak lenni:
bezárhatod házad,
nem foglak keresni!*

FORDÍTOTTA: VÁRI FÁBLÁN LÁSZLÓ

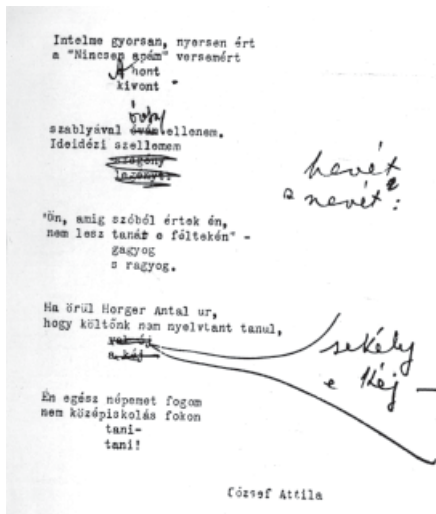
A KÖLTŐ IGÉNYESSÉGE

József Attila verseinek születését nyomon követni, belelátni a költő „műhelytitkaiba” – amire többek közt a Petőfi Irodalmi Múzeum egyik kiadványában (*Magyar Helikon, 1958*) közreadott faksimilék kínálnak lehetőséget – igazi esztétikai élmény.

2005 a költő születésének centenáriuma, ennél fogva az alábbiakban a *Születésnapomra* című versének kéziratjavításait ajánlom az olvasók figyelmébe.

A költemény József Attila születésnapjának lelkiállapotának érzékletes kifejezése. Bárki azt hihetné, hogy e közismert vers gördülőkevény sorai játékos könnyedséggel íródott költői rögtönzések, ámde valójában az időtálló, „fülbemászó” sorok csodálatos tömörsége mindig nehezen, alázatos-áldozatos munka eredményeként születik. Hát még az olyan bravúros rímpárok, amelyeknek a játékoság mellett lényegre törő tartalmi szerepük is van: „Az ám, / Hazám!”; „Tani- / tani!” stb. Ehhez nem csak hangulat, hanem – kell-e mondanom? –

érett művészet, mesterségbeli tudás is kell. Nem véletlenül vált e remekmű több sora szállóigévé.

Érdeemes kiemelni néhány példát a költő szigorú „önszerkesztésének” bizonyítására. A vers első két sorát eredetileg ebben a formában vetette papírra: „*Harminckét éves lettem én – / most meglep majd e költemény*”; nyilván elégedetlen volt a fogalmazással, ezért a második sort megváltoztatta: „*meglepetés e költemény*”.

Ezt a javítást egy új második versszak betoldása követi, amint azt a faksimilében láthatjuk. Ma már ki gondolná, hogy ez a versszak nem „egyből” az első stófa után íródott? Az egyetem *fura urát* (Horger Antalt) említve az első változatban így fogalmazott: „*Ideidézi szellemem / szegény / legényt*”, ám a végleges változatban már ez áll: „*... / hevét / s nevét.*” A „*szegény / legény*” jelzős szerkezet más helyre került a versben, s a költő önmagára vonatkoztatja: „*Lehettem volna oktató, / nem ily töltőtoll-koptató / szegény / legény.*”

Az ötletes javítás újabb remek példája: a „*vak éj / a kéj*” rímpár helyett (ami egyébként szintén nem megvetendő költői lelemény) végül is ezt írja: „*sekély / e kéj*”, s így még csattanósabbá teszi a stófazáró rímpárt, amely másként már el sem képzelhető számunkra.

A faksimile egybevetése a nyomtatásban megjelent végleges változattal kétségtelenül rádöbbenti az olvasót arra, mekkora szellemi munka áll a spontánnak tűnő, frappáns megfogalmazások mögött.

Gedő Lipót karikatúrája a Japán kávéházból, ahol József Attila – többek közt – a Születésnapomra című versét írta.

Barzsó Tibor

KÉSÉSBEN

A 20. század a „szép, új világ” ígérését hozta. Hogy valójában mi is történt, mi „érkezett” helyette, azt itt Közép-Európában tudjuk a legjobban. Nem mintha nem lettek volna tudósaink. Elég, ha a Balkán mindmáig legjobb ismerőjét, Kállay Bénit, vagy az érdekatár túloldalán Milan Hodžát említjük. A romantika és a pozitívizmus felhalmozott adatanyagát felkészült szaktudósok dolgozták fel. Itt azonban nem rájuk volt szükség, hanem az „írástudók árulására”. Ez az, amiről Napóleon az idők mélyéről sóhajtvá állapította meg: „Ha nekem ilyen sajtóm lett volna, ma is úgy tudnák, hogy én nyertem meg a waterloo-i csatát”. A magyar szaktudomány is felismerte, hogy itt új harcmodorról és új eszközökről van szó. A nemzete, szűkebb és tágabb szülőföldje sorsa iránt elkötelezett emberek sora próbálta a tudomány hozadékát az aktuálpolitika nyelvére lefordítani. A Párizs-környéki békediktátumok után értelemszerűen a nemzetközi jog és ezen belül a kisebbségi jogvédelem került előtérbe. Baranyay Zoltán és Wlassich Gyula alapvető munkái, valamint egy szakmailag igen színvonalas kézikönyv (*A kisebbségi jogok védelmének kézikönyve*) után Búza László tanulmányai és díjnyertes akadémiai összefoglalója (*A kisebbségek jogi helyzete, 1930*) alapozta meg az úgynevezett „séreلمي politikát”. A látszatdemokrácia azonban csődöt mondott a hatalmi szándékok önös érdekeivel szemben. Tovább kellett lépni, s a magyar kisebbségkutatás el is indult a mélyebb szakmai elkötelezettséget kívánó úton. Ez leginkább Teleki Pál nevéhez köthető. Már 1926-ban részt vett a Szociográfiai Intézet és az Államtudományi Intézet alapításában. 1938-ban létrehozta a később róla elnevezett Táj- és Népkutató Központot. Ezt az elkötelezettséget könyvek, könyvsorozatok is jelzik, így a Franklin Társulat *Magyarságismeret* című sorozata. Ezek a tények, adatok jelzik, hogy a korabeli szaktudomány jól látta: csak önmagunk megismerésén keresztül vezet út az adott nemzet kérdéseinek túlmutató, mélyebb összefüggések megértéséhez. Ekkor azonban már megkezdődött a 20. század negyedik évtizede s a szakmai megközelítés újabb fél évszázadra ad acta került.

Az „automatizmus” elméletének évtizedei után a kisebbségtudomány csak az 1980-as évek végén éledhetett újra. Igaz, valamivel korábban lehetővé vált a kérdés felvetése a volt Jugoszláviában, ahol lényegében a kulturális és közigazgatási autonómiák hálózata tartotta meg (és fenn) az országot (ahogy azok megsértésével ez a nemzeti mozaik is darabjaira hullott). Csehszlovákiában a lassú változások során megnövekedett a kisebbségi kérdés jelentősége. A nemzeti szövetségek, így a Csemadok is

(újra) a Nemzeti Front tagjaivá váltak, s itt jelent meg a mindmáig alapkönyvnek számító Gyönyör József-monográfia is (*Államalkotó nemzeti-ségek*, Madách, 1989. Megírásának időpontja: 1984!).

A magyar politika ébredt talán a legkésőbb. Lényegében 1987-ben jött létre a nemzeti könyvtár védnöksége, védernyője alatt a Magyarágkutató Intézet, a mai Teleki László Intézet jogelődje, amely a kérdéskör iránt elkötelezett történészek, művelődéstörténészek, néprajzosok impozáns névsorát vonultatta fel, jelezve, hogy ez a kérdés a magyar kultúra és tudomány alapkérdése volt korábban s az ma is. Nem tekinthetünk el azonban attól, hogy az első években „kincsvadászok” egész sora tűnt fel, a számítógépnek és az ollónak köszönhetően „alapkönyvek” sora jelent meg. A kivételt most is a földrajz jelentette (ne felejtjük: Teleki Pál is világszerte elismert geográfus volt!). Kocsis Károly és Kocsisné Hodosi Eszter, abból kiindulva, hogy a második világháború végéig a nemzeti önismerettel kapcsolatos földrajzkutatás egyet jelentett az országismerettel, ezt kissé kitágítva, Duna-medencei viszonylatban vizsgálta a népesedés-földrajz, térdinamika és az erre alapuló történelmi demográfia kérdéseit. A dilettantizmus által addig betöltött teret szükségszerűen egy magánkezdeményezésből induló lap, a *Kisebbségtudomány* töltötte be, amely ma már nélkülözhetetlen forrása, eszköze a nemzetiségi kérdés vizsgálatának. Kialakultak a kutatás kisebbségi műhelyei is. Ezeket a „produktumokat” az aktuálpolitika mindenkor saját elkötelezettsége szerint értékelte.

Bár a továbblépés szándéka érzékelhető, a kisebbségkutatás nem függetlenítheti magát a kormánypolitikától, az európai trendektől. *A kisebbségek és kormánypolitika Közép-Európában (2002–2004)* lényegében egy 2002-es konferencia és az ahhoz „bekért” részbeszámoló gyűjteménye. Ne felejtjük el: ez az az időpont, amikor a Trianon után létrejött államalakulatok a magyar törekvések ellen háromnegyed évszázados „előjogaik” érdekében tiltakoztak. A konferencia megnyitásakor Glatz Ferenc ezt így fogalmazta meg: „...a közép-európai sajtó, sőt a nemzetközi sajtó is attól hangos, hogy a magyarság többségét képező államán belül és kívül a közép-európai konfliktusoknak ismét fáklyavivője lett. Véleményem szerint ez nem igaz. Szerintem a magyarság etnikai, nemzeti kívánságai nem többek és nem kevesebbek, mint amit az európai demokratikus rend, az európai demokratikus társadalom megkívánt és megkíván ma is”.

A magyarság pillanatnyi társadalmi szerepvállalása nem más, mint e demokratikus gondolat megkísértése. A tanulmánykötet első része azokat a közösségi léthelyzeteket veszi számba, ahol a magyar kisebbség részben-

egészben kormányzati szerepvállaláshoz jut (Szlovákia, Románia, Szerbia). Túl azon, hogy ez a szerepvállalás esetleges, lényegét Markó Béla fogalmazza meg tanulmányának címében: *(Az önkorlátozás bátorsága)*. Ez az önkorlátozás teszi kérdésessé a demokrácia érvényesülését a legjelentősebb magyar kisebbségekkel „rendelkező” országokban.

A többi magyar kisebbség társadalmi szerepvállalásáról lényegében csak rövid helyzetjelentést kapunk. Talán a kárpátaljai kisebbségtudományi gondolkodás áll csupán a napi gyakorlat terén, ahol az érdekvédelem felőrli a közösségi szerepvállalásban érintettek erejét. Az innen kapott beszámoló is ennek megfelelő. Egy pontosítás azonban e nagyon is gyakorlati kisebbségpolitikai beszámolóban is szükséges. Nem igaz ugyanis, hogy az autonómia létrejöttét a Birodalom széthullása után a ruszin identitástudat hiánya akadályozta meg: Kárpátalján a választópolgárok 78 százaléka a terület „különleges státusára” szavazott. Ezt a furcsa fogalmat a kijevi vezetés kérésére választották a komoly nemzeti érzékenységet keltő autonómia helyett. (A félelem az orosz vezetésű krími autonómia kapcsán és a többségi orosz területek hasonló igényeiből fakadt!) Belső vita éppen a magyar lakosság körében alakult ki, ahol a felsőtiszavidéki magyarság tartott az autonómia határain kívüli létezés esetlegesen meg-sokasodó nehézségeitől.

A kisebbségi léthelyzet beszámolóit a kérdéskör szakértői elemzik, néha jobb és teljesebb rálátással, mint maguk a kisebbségek. A könyvet a témakör nemzetközi s az egyes országokra vonatkozó dokumentumai teszik teljessé, egyben megalapozva az esetleges további kutatásokat is.

Ugyancsak aktuálpolitikai szándék segítette az *Ami összeköt?* című tanulmánykötet megjelenését. A könyv a státustörvények, szakmailag pontosabb elnevezéssel a kedvezménytörvények kérdésével foglalkozik, különösen a magyar jogszabály fogadtatásával és visszhangjával. Az ezzel kapcsolatos vita tanulságait még most, évek elteltével is nehéz megfogalmazni, mivel – a kötet bevezetőjének megállapítása szerint – „a vitában részt vevő felek sokszor elbeszéltek egymás mellett”.

A tanulmánykötet igazán érdekes részét a nyitó és záró fejezet adja, amely egyrészt a kérdéskör elméleti háttérét mutatja be, másrészt a hasonló törvények sorát vonultatja fel. Természetesen itt is elsősorban közeli esettanulmányokat (német, olasz, szlovák, szlovén, román, lengyel példák), de érdekes képet kapunk Izrael és a zsidó diaszpóra törvényi szabályozásáról is. Mindezek fényében első olvasatra az az igen szikár következtetés rögzül az emberben, hogy minden kisebbségnek lehetnek külön jogai, kivéve a magyart.

Ezt támasztja alá a kötet középső harmadában olvasható tanulmányok sora. Itt a magyar alkotmányban szereplő „nemzeti felelősség” értelmezési kísérletével találkozunk, amelyet a magyar kedvezménytörvény identitáspolitikai céljait feltáró tanulmány tesz aktuálissá. Ez utóbbi, Szarka László által jegyzett írás a kelet-közép-európai etnikai-nemzeti közösség-szerveződés többségi és kisebbségi viszonyainak belső, az európai integrációs folyamattal párhuzamos átalakulását és annak lehetséges identitáspolitikai következményeit elemzi, és ennek tükrében vizsgálja a kedvezménytörvényt, annak alkalmazását, valamint módosítását.

Mindez az elmúlt évtized(ek) vitáinak és párbeszédeinek lényegi összefoglalója, s ez az, amit a gyakorlatban nemzetpolitikának nevezünk. Magába foglalja a korábbi időszak Illyés Gyula, Csoóri Sándor, Molnár Gusztáv vagy éppen Duray Miklós nevével fémjelzett szakmai hozadékát, s az 1989 utáni időszak lehetőségeit, vágyait, reális és utópisztikus törekvéseit, regionális és geopolitikai kontextusba ágyazott elképzeléseit.

Bár mindkét könyv 2004-es impresszumú, a benne foglalt szakmai anyag az évezred első két évére visz vissza. Azóta új szakmai kihívások állnak a kisebbségkutatás előtt. Ezek legfontosabbika az autonómia kérdése, amely éppen a státustörvénnyel szembeni konok többségi ellenállásra adott válasz. Végül, ha nagyon profán módon fogalmazzuk meg az alapkérdést, választ kell adnunk arra is: mi van, ha a nemzetiségekkel kapcsolatos politikai álláspont viszonylatában csak mi lépünk be Európába, a szomszédos (belépett s belépni készülő) országok ebben a tekintetben hűek maradnak két évszázados nacionalista elképzeléseikhez?! Erre ezek a könyvek még nem adnak választ, a kihívásra azonban meg kell felelni. *(Kisebbségek és kormánypolitika Közép-Európában /2002–2004/. Gondolat – MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2004; Ami összeköt? Státustörvények közel s távol. Gondolat Kiadó, Budapest, 2004.)*

S. BENEDEK ANDRÁS

MIT TETT A MAGYAR KORMÁNYZAT KÁRPÁTALJA NÉPEIÉRT?

1939. március – 1944. október*

Többször, többféle szempontból említettük már a kárpátaljai hegyvidéki ruszin nép Magyarországhoz való visszatérése előtti nehéz gazdasági és szociális helyzetét. Azt is, hogy a különféle autonómia-tervek kapcsán egyesek felvetették az Egan Ede által négy évtizeddel korábban indított hegyvidéki gazdasági mozgalom újjászervezését. Már az 1938. novemberi felvidéki visszacsatolást követően Kecskemét város közgyűlése elhatározta, hogy egy várost gondozásba vesz és testvérvárosává fogad, s Beregszászt választotta. Az ügyet felkarolta a Magyar Telefónhírdő és Rádió Rt., és felkérte a Magyar Városok Országos Szövetségét, hogy irányítsa a testvértelepülési kapcsolatokat. A városszövetség 1939. április 25-i körlevelében az újonnan visszatért rutén községekre hívta fel a közvélemény figyelmét, majd szervezte a mozgalmat. Kozma Miklós, Kárpátalja későbbi kormányzói biztosa ifjúkora színhelyét, az Ung vármegyében fekvő Turjaremete, a Magyar Nemzeti Bank Huszt, a budapesti Triesti Általános Biztosító Társaság Taracköz, a Magyar Rádió Nevicke, a Magyar Távirati Iroda Alsóverceke, a budapesti Nemzeti Színház társulata Rákó, a Zeneművészeti Főiskola Nagyláz településeket vette pártfogásba.¹ 1939. szeptember végére Kárpátalja felszabadulása, azaz március közepe óta 46 magyar város összesen 128 kárpátaljai községet fogadott testvértelepülésévé.²

A volt trianoni ország területéről szoros társadalmi, kulturális, szociális és sportkapcsolatokat építettek ki a visszatért felvidéki és kárpátaljai falvakkal, városokkal. 1939 nyarán már cserkész- és leventecsapatok táboroztak a kárpátaljai testvérközségekben, és a mozgalom harmadik hónapjában már mintegy ötszáz rutén gyermeket nyaraltattak a magyar városok. *„A békéscsabai leventék például 15 rutén leventét leventeruhával láttak el. Órát és más emléktárgyakat adtak nekik. Sok város élelmet, gyümölcsöt juttatott el a testvérközségek gyermekei számára, hogy azok se*

* Részlet a szerző *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után 1939–1945.* című, megjelenés előtt álló második kötetéből. A kétkötetes mű első része már napvilágot látott *Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján I. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok 1918–1945.* címmel a Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke és a Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara kiadásában, a *Dimensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae* sorozat, 9. köt., Nyíregyháza, 2005, 552 old.

nélkülözzenek, akiket nem tudtak nyaraltatni”.³ Könyvek ezreit küldték kárpátaljai könyvtáraknak, képeskönyveket és játékszereket a kisgyermekeknek. 1939 karácsonyára számos testvérköztség ajándékokat, élelmiszert, édességet küldött a rutén gyermekeknek. A mozgalom keretében 1940 karácsonyán 50 313 pengő értékű ajándék és adomány érkezett a kárpátaljai községekbe.⁴ A Kárpátalja, illetve a ruszinok iránti együttérzés anyaországi megnyilvánulásai önálló monográfiába kívánkoznak. Közben a magyar vasutasok küldöttsége Kárpátalja kormányzói biztosának bejelentette, hogy a MÁV valamennyi alkalmazottja egy éven át havi fizetésének fél százalékát ajánlotta fel a jó ügy érdekében, s az összegből 1940 tavaszán 50 kis családi házat építtetnek Kárpátalján, amelyeket *“arra érdemes rutén családoknak ajándékoznak”*.⁵

A magyar kormányzat már a visszatérés utáni első hetekben zavartalanná tette Kárpátalján a korábban igen rossz élelmiszer-ellátást. Ez elsősorban a Hangya Szövetkezetnek volt köszönhető. A magyar honvédség bevonulásával szinte egy időben a legfontosabb közszükségleti cikkekkel – zsír, liszt, kukorica, szalonna, petróleum stb. – *„ellátta a kiéhezett és nélkülöző lakosságot, s ugyancsak ő végezte a 'Magyar a magyarért' akció keretében a visszatért rutén, magyar, szlovák és többi testvéreink között kiosztott ajándéksomagok összeállítását és kiosztását”*.⁶ A kormány a sónak – mint ugyancsak fontos közszükségleti cikknek – az árát Kárpátalján csökkentette, a lakosságnak étkezési só-, az állattartóknak marhasó-utalványokat adott ki. Az étkezésinél 9 kg-os fejadagot állapított meg, szemben az ország más részeivel, ahol az 7,7 kg volt. Mértékét jelzi, hogy ez az étkezési sóból 516, a marhasóból 50 vagont jelentett.⁷

Kárpátalja szegény lakosságának a magyar kormányzat 1939-ben 700, a következő év első két hónapjában 240 vagon szemes kukoricát juttatott a napi kereskedelmi árnál jóval alacsonyabb áron, mázsánként 15 pengőért. A földművelésügyi kirendeltség útján 160 elemi iskola tanulói között tizenkét napon át összesen 750 mázsa szőlőt osztottak ki. Egy másik akcióban 300 kárpátaljai iskola 1000 mázsa almát kapott. Ezzel a kormányzat olyan vidékeken juttatott gyümölcsöt az iskolás gyermekeknek, ahol az nem termett meg, ráadásul az almát Kárpátalja olyan tájain vásárolta fel, ahol azt nem tudták külföldön értékesíteni a termelők. Ezeknek a mozgalmaknak az egyik legfontosabb színterei a napközi otthonok voltak, ahol a tanügyi kormányzat foglalkoztatta, illetve élelmiszerral – tej, alma, szőlő stb. – látta el a szegény gyermekeket. Kárpátalja visszatérése után a magyar kormányzat napközi otthon létesített többek között Nagyberezna, Ublya, Uccás (helyesen: Utcás), Ilosva, Szobránc, Perecseny-Potásnya, Bercsenyifalva és Antalóc településeken.⁸

A karácsony előtti böjt idején a rutén lakosság számára az állam anyagi támogatásával a korábbinál olcsóbban árusították a Norvégiából behozott sózott heringet.⁹ A téli időszakra való tekintettel a terület kormányzói biztosa előterjesztésére a földművelésügyi miniszter arról rendelkezett, hogy a kárpátaljai szegény sorsú nép a kincstári és magán-erdőkből díjtalanul szedhessen száraz gally- és hulladékfát.¹⁰ Szintén a földművelésügyi tárca vezetője utasítására az árelenőrzés országos kormánybiztosa „*a kárpátaljai erdőgazdaságok kerületében, helyi eladások keretében, kis tételekben eladásra kerülő tűzifa árát a szociális szempontok figyelembe vételével már megelőzőleg a lehető legméltányosabban állapította meg*”.¹¹ 1939. november 30-tól Kárpátalján a tűzifa köbméterenkénti ára 13-32 %-kal volt alacsonyabb, mint az ország más területein. Ugyancsak ide tartozik a kormány egy másik kezdeményezése, amelynek keretében 4000 pár cipőt, bakancsot osztottak ki 60 ezer pengő értékben szegény sorsú gyermekeknek. A lábbeliket kárpátaljai kisiparosokkal készítették el, akik ezáltal is munkaalkalomhoz jutottak.¹²

A különféle közösségi mozgalmak a magyar társadalom szolidaritásának megnyilvánulásai voltak a szegény sorsú rutén nép iránt. Mindezek kiegészítették az állam segélyakcióinak, illetve azoknak az intézkedéseknek a sorát, amelyeket a magyar kormányzat már közvetlenül a visszatérés után meghozott Kárpátalja gazdasági felemelésére. Az önkormányzatról szóló törvényjavaslat általános indoklása is leszögezte: „*A húszéves idegen uralom politikai, gazdasági, kulturális és szociális téren áldatlan viszonyokat teremtett, súlyos károkat okozott. A kormány e helyzetben azt látta és azt látja fő feladatának, hogy e terület gazdasági, kulturális és szociális bajait gyökeresen meggyógyítsa, mert ez vezet ahhoz, hogy a politikai élet normálissá váljék. Anyagi áldozatot nem kímélve különleges gazdasági akciókat hívott életre, és nagyszabású munkálatok elvégzését és előkészítését indította meg*”.¹³ Már a terület idegen uralom alóli felszabadítását követő első napokban „*sok millió pengő értékű búza, tengeri (kukorica), rozs, szalonna és olaj került kiosztásra a ruszinok között*”.¹⁴ Nem véletlen, hogy ebben a helyzetben sokan – köztük Erődi-Harrach Béla is – Egan Ede negyven évvel korábbi, 1900. február 12-én Munkácson ismertetett jelentéséhez nyúltak vissza, hogy az akkori tapasztalatokat miként lehetne hasznosítani Kárpátalja visszatérése után.¹⁵ Az Illiczky Sándor főszerkesztésével a KALOT kiadásában Ungváron megjelenő *Неділля* (*Negyilja*) című rutén hetilap pedig Egan halálának 40. évfordulója alkalmából méltatta munkásságát, amelyet a ruszin nép gazdasági és szociális felemelkedéséért tett.¹⁶

1940 márciusában a Kárpátaljai Terület Kormányzói Biztosi Hivatala külön kiadványt jelentetett meg Ungváron *A magyar kormány egyéves munkája Kárpátalja népéért. Mi történt eddig Kárpátalján?* címmel, Perényi Zsigmond kormányzói biztos és Ilniczky Sándor főtanácsadó közös előszavával. Bár 1939 tavaszán a magyar Alföldön a mezőgazdasági munkások szerződéseit már megkötötték, a magyar kormány több mint 7500 kárpátaljai lakost alkalmazott ottani munkára, illetve közvetítette alkalmazásukat. Sok rutén a lovával, szekereivel ment az Alföldre, ahonnan aratás után – felelevenítve az első világháború előtti gyakorlatot – búzával megrakodva tért haza verhovinai otthonába. A magyar kereskedelmi kormányzat lehetővé tette az Alföldön arató rutének számára, hogy a megkeresett gabonarészüket a Magyar Kir. Államvasutak díjmentesen szállítsa Kárpátaljára. Ez abból állt, hogy az Alföldön feladott gabonát a falujukhoz legközelebb eső Futura szövetkezeti állomáson vehették át. A rutén gazdák így összesen 240 vagon gabona szállítási költségeit takaríthatták meg.¹⁷ Ugyanakkor a katonai közigazgatás nem engedélyezte, hogy a Bródy-párt, nyilvánvalóan politikájának népszerűsítésével összekötte, Munkácsen és Nagyszőlősön mezőgazdasági és ipari munkásokat toborozzon Litvániába, alaptalan ígérgetésekkel – jelentette 1939. június 8-án Ungvárról Novákovits Béla tábornok a honvédség vezérkari főnökének.¹⁸ Hivatkozva arra „*a nagyszabású gazdasági munkaprogramra, amelynek végrehajtását a kormány a kárpátaljai területen már megindította*”, szintén megtiltották 400 ruszin erdőmunkás szerződését három hónapi munkára az akkor már a Német Birodalomhoz tartozó Stájerországba.¹⁹

A magyar kormányzat közmunkák indításával is sok ezer ruszin embernek teremtett kereseti lehetőséget. Röviddel a polgári közigazgatás bevezetése után, 1939. július 16-án Ungváron megnyitotta a Nemzeti Munkaközpont kirendeltségét, amelynek vezetőjévé Bugra Józsefet nevezték ki. Ezekben a napokban, július 21-24. közt Kárpátaljára látogatott Teleki Pál miniszterelnök. Először Ungváron tájékozódott, majd a Felső-Tisza-vidékre, Taracköz és Körösmező községekbe utazott, ahol Teleki Mihály földművelésügyi miniszterrel és Kállay Miklóssal, a tárca korábbi irányítójával tárgyalt a Taracköz térségében építendő völgyzáró gát, illetve vízi erőmű ügyében. Tapasztalatait a július 25-én tartott minisztertanácsi ülésen ismertette.²⁰ A kormány utasította Perényi Zsigmond kormányzói biztost, gondoskodjon arról, hogy az irányítása alá tartozó kárpátaljai hatóságok tisztviselői, a rendvédelmi erők „*tanúsítsanak ésszerű magatartást*” a lakossággal szemben.

Már 1940 júliusában sokféle útépitési, illetve -javítási munkálatok kezdődtek Kárpátalján. Összesen 50 km hosszú új, korszerű út készült, és egy 11 km-es útszakasz kapott új burkolatot. Az útépitési költségek meghaladták a 4,5 millió pengőt. Kárpátalja közútjainak számozását hozzáigazították a korábbi trianoni országéhoz. A (Nyíregyháza)–Csap–Ungvár–Uzsok főút a 36-os, az Ungvár–Munkács közötti a 38-as, a Munkács–Alsóverecke a 37-es, a Munkács–Beregszász–Nagyszőlős–Huszt–Körösmező szakasz a 39-es számot kapta. A 384-es út Huszt és Toronya, a 386-os Taracköz és Királymező között húzódott. A magyar érzelmeiről ismert Drugetháza lakossága ismételt kéréseit – egy híd építésére az Ung folyón – a cseh hatóságok két évtizeden át nem teljesítették, így a község évente késő ősztől kora tavaszig el volt zárva a külvilágtól. A magyar kormányzat által itt felépített 85 méter hosszú híd révén a település bekapcsolódhatott az országúti és vasúti forgalomba, s elérhette Perecsenyt, a járási székhelyet. A Nagyg folyón 55 méter hosszú híd épült, amely a külvilágtól szintén elzárt Lozanszka (Лозянское – Cserjés) falunak teremtett összeköttetést a járási székhellyel, Ökörmezővel. A Talabor folyón Bustyaháza községnél híd készült a közúti közlekedés lebonyolítására. (E híd mellett áll az „alkotó” cseh mérnökök által „épített”, de még az építés befejezése előtt beomlott új betonhíd). A három községen kívül Kárpátalján másutt is építettek kisebb-nagyobb hidakat.²¹ A jelentős útépitési, illetve -javítási beruházásokkal lehetővé vált az is, hogy vasút híján a főforgalomtól elvágott folyóvölgyek települései a MÁVAÚT (Magyar Kir. Államvasutak Autóbusz Társaság) révén autóbuszjáratokkal bekapcsolódhassanak a fő közlekedésbe. Összesen 18 ilyen járatot létesítettek, többek között a Dolha–Kovácsrét–Szolyva–Turjamező–Perecseny, a Huszt–Ökörmező–Volóc–Pudpolóc (Vezérszállás), valamint a Szeklence–Kövesliget–Alsószinevér, illetve Felsőszinevér vonalon.²²

A folyóvölgyekben az előbbiekhöz kapcsolódtak a vízszabályozási munkálatok. Kárpátalja ugyanis a Magyarországgal való újraegyesülés előtti két évtizedben sokat szenvedett az árvizektől. A magyar kormányzat a Tisza felső szakaszán 30 km hosszú új árvízvédelmi töltést építtetett, 400 km új vízvezető-csatorna készült a szükséges zsilipekkel és hidakkal, valamint 12 helyen végeztek partbiztosítást. Mindezek eredményeként összesen 125 ezer katasztrális hold mezőgazdasági területen szűnt meg az árvízveszély. A Tiszán kívül hasonló partbiztosítási munkálatokat végeztek el az Ung, a Latorca, a Borzsa, az Iza és kisebb folyók mentén.²³ Az északkeleti Felvidék vízi energiájának felmérése, illetve hasznosításának terve az 1900-as évek elejére nyúlt vissza. A párizsi béketárgyalásokra számos vízgazdálkodási, erőmű-politikai jegyzék és térkép készült. „Magyarországot energiagazdálkodási szempontból katasztrófa

fenyvegi” – hívta fel Károlyi Mihály miniszterelnök figyelmét 1918. november 12-i átiratában Garami Ernő (1876–1935) kereskedelemügyi miniszter.²⁴

Ungvártól északra még 1925-ben (!) kezdte el a csehszlovák kormányzat az Ung folyó energiáját hasznosító ún. „Ungvölgyi Vízérőtelepek” építését, amely azonban nem készült el. A munkálatok folytatására és befejezésére a Magyar Kir. Földművelésügyi Minisztérium 1939 szeptemberében Ungváron külön szervezetet állított fel „Ung-völgyi Vízérőtelepek Építési Munkáinak Magyar Kir. Kirendeltsége” elnevezéssel. A vízérőművet 1942 nyarán adták át rendeltetésének. A létesítmény négy fő részből – Ókemence községnél egy vízkivételi mű, erőműsatorna, Felsődomonya falunál, illetve Ungvár városnál egy-egy vízérőtelep – állt, és a kivitelezésére mintegy 10 millió pengőt költöttek. A két telepen évi 18 millió KW áram termelésére volt lehetőség.²⁵

Már 1939 tavaszán nagyarányú helyszíni előkészítő munkálatok kezdődtek a Tarac völgyében a Tarackraszna és Királymező közötti 13 km-es szakaszon egy vízduzzasztó (tározó) építésére, 70 méter magas gáttal. A Magyar Kir. Földművelésügyi Minisztérium Országos Öntözésügyi Hivatala irányításával állandóan több száz munkást foglalkoztattak a talajkutatások során. (Az akkori előzetes számítások szerint a beruházásra 25-30 millió pengőt költenek majd, a munkálatok öt évig tartanak, és eközben 2500 embernek adnak kereseti lehetőséget.) A Tarac-völgyi zárógát megépítésével mintegy 250 ezer katasztrális hold öntözését is tervezték. Kisebb méretű gát előkészítő munkái folytak 1939 nyarától a Talabor folyónál Vulsana (helyesen: Vulsinki – Égermező) község felett, illetve a Nagyág völgyében.²⁶ A tervezett erőművek megépítését a háborús viszonyok megakadályozták. A későbbi Talabor–Nagyág (Tereblja–Rika) Vízérőmű nagyrészt a korábbi magyar elképzelések alapján, Kárpátalja szovjet megszállása idején, 1949–1956 közt készült el, és „*a barátság igazi létesítménye volt, hiszen tizenöt nemzetiség munkásai építették*”.²⁷

A magyar kormányzat jelentős vasúti fejlesztéseket is kezdett, és négy év alatt – 1939 és 1943 közt – összesen 22 millió pengőt költött erre a célra. Az összeg nagyságát érzékelteti, hogy ezt megelőzően a csehszlovák uralom a Felvidéken és Kárpátalján húsz év alatt (átszámítva) összesen 26 millió pengőt költött hasonló célokra. A magyar vasúti beruházások közt a legfontosabb a Taracköz és Aknaszlatinai közötti pálya megépítése volt, amellyel az ún. „aknaszlatinai sóvidéket” kapcsolták be az országos vonalhálózatba. Erre azért volt szükség, mert a Huszt–Körösmező–országhatár vasúti fővonal Taracköz községnél átlépte a Tisza folyót, és annak bal partján, román területen haladt tovább, és Máramarossziget érintése után csak Terebesfejrpatok (Trebuzani) község előtt tért vissza Kárpátaljára.²⁸ A korábbi kárpátaljai csehszlovák–román, de az új magyar–román határ is elvágtá a

Máramarosszigetről kiágazó Máramarosi HÉV aknaszlatinai normál nyomtávolságú vonalát, és megszakította az összeköttetést Aknaszlatina és a Máramarosi Sóvasút keskeny nyomtávú pályáján is. A magyar kormány 1939 tavaszán döntött a Taracköz és Aknaszlatina közötti vasútvonal megépítéséről, amelynek terveit a MÁV Építőfelügyelőség készítette el. Versenytárgyalás után a kivitelezési szerződést júliusban írták alá, a földmunkákat és a beton műtárgyakat Méhes Zoltán építési vállalata végezte, illetve létesítette. Összesen 320 ezer m³ földet mozgattak meg, a munkában mintegy 1200 kubikos és 1000 munkás vett részt. A 16,9 km hosszú pályát a MÁV Építőfelügyelőség fektette le.²⁹ Más adat szerint 13 km hosszú vasút épült, ahol a környék szinte valamennyi, szám szerint 2600 munkását csaknem állandóan foglalkoztatták, összesen 380 ezer m³ földet mozgattak meg.³⁰ A vasúton hat híd épült, ezek közül a leghosszabb 49,48 méter volt. A pályán 16 esőáteresztőt, egy kisvasúti alul-, illetve egy közúti felüljárót létesítettek.

Az új vasútvonal hegyvidéki jellegű volt, nagy része 10 ezreléknél nagyobb emelkedőkkel (a legnagyobb 15-tel) épült, a legkisebb ívsugara 300 méter volt. A beruházásra összesen 3,17 millió pengőt fordítottak. A pálya 1939 júliusától hat és fél hónap alatt készült el, és 1940. február 15-én indult el rajta az első ún. „sóvonat”. A kivitelezés tehát rövid ideig tartott, pedig a munkálatokat őszi esőzések, zord téli időjárás és egyéb nehézségek is hátráltatták. A vasútvonalnak a teherforgalom, elsősorban a sószállítás szempontjából volt jelentősége, ugyanis viszonylag csekély személyforgalmat bonyolított le.³¹ Taracköz és Aknaszlatina között három megállóhelyet létesítettek: Szentmihálykörtvélyes, Alsóapsa, Aknaszlatina-Alsó, illetve Aknaszlatina-Közkórház. A pálya úgy lépett be Aknaszlatina területére, hogy nagy ívvel elérte az állomás eredeti vágányhálózatát. E megoldással lehetővé vált a korábbi vasúti berendezések és iparvasúti csatlakozások további használata.³² A Tisza jobb partján, Aknaszlatina–Nagybocskó–Tiszalonka–Terebesfejrpaták között a pályát később nem építették tovább, mert az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntéssel – amikor Észak-Erdély és a Székelyföld összesen 43 492 km² területe újraegyesült Magyarországgal – a Tisza bal partján húzódó vasútvonal a legfontosabb állomással, Máramarossziget várossal együtt visszatért Magyarországhoz.³³ Ezzel Budapestnek és Magyarország középső részének ismét közvetlen csatlakozása lett Szatmárnémeti és Királyháza vasúti csomópontokon keresztül Kárpátaljával. A volt Máramarosi Sóvasút forgalma újraindult, ezért Aknaszlatina ún. átmenő állomás szerepet kapott. Jelentősen javította a Felső-Tisza-vidék közlekedési viszonyait a magyar kormányzat által épített és 1941 decemberében megnyitott új Tisza-híd,

amely Máramarosszigetet és Aknaszlatinát kötötte össze.

A Magyar Kir. Posta is jelentős fejlesztéseket hajtott végre Kárpátalján, korszerűsítette a távíró- és távbeszélő vonalakat. Közvetlen összeköttetést teremtettek a kormányzói biztosi székhely, Ungvár, valamint Szolyva, Alsóverecke és Huszt között. Ezen kívül Ungvárt és Munkácsot új áramkörökkel fűzték Budapesthez. A perecsenyi, a nagybereznai és a szolyvai központokat nagy költséggel átépítették, Huszton pedig új távbeszélőközpontot szereltek fel. A kárpátaljai kirándulóhelyek bekapcsolására új vonalakat kellett kiépíteni, így többek közt Rahó, Volóc, Rónafüred és Uzsook sportszállóiban nyilvános telefonfülkéket állítottak fel. Új postahivatalt létesítettek Horlyó, Sóslak és más településeken.³⁴ A „csehek alatt” a hegyvidéki kárpátaljai községek mindössze 17,6 %-ában működött postahivatal, ez az arány 1941-re 22,17 %-ra nőtt.³⁵ A postai beruházások keretében mintegy félmillió pengőt irányoztak elő az ungvári posta korszerűsítésére, elsősorban a kézi kapcsolású telefonközpont automatizálására. A fejlesztés tervei 1940 elején már készen voltak, és a gépi berendezéseket is megrendelték.

Kárpátalján a lakosság fő foglalkozását az erdőgazdálkodás adta. Nem volt véletlen az akkori szólás: „*A ruszinoknak a fa a búzája*”. 1939-ben összesen mintegy 1 millió 115 ezer kat. hold erdő – közel egyharmada értékes fenyves – tért haza, amely Kárpátalja területének 54,5 %-án feküdt. Ennek csaknem fele, 46,3 %-a, vagyis 553 456 hold kincstári tulajdonban volt, amelyet az ungvári, a bustyaházi és a rahói erdőigazgatóság gondozott.³⁶ A visszacsatolás előtt a csehek rablógazdálkodást folytattak, uralmuk két évtizede alatt mintegy 140 ezer kat. holddal csökkent az erdőterület. A magyar kormány ezért már 1939 tavaszán megindította a telepítési és ápolási munkákat, a kopár hegyoldalakon több mint 3 millió darab, főként fenyőcsemetét ültetett. Az utánpótlásra összesen 122 csemetekertet létesítettek. Újból üzembe helyezték, illetve új gépekkel látták el az Ungváron, Lyuta (Havasköz) és Malomrét községekben leállított fűrészüzemet. Majdánka faluban újjáépítették a leégett hasonló telepet, s ezzel ugyancsak sok rutén munkás jutott állandó keresethez. Csak az Ungvári Erdőigazgatóság területén 1,7 millió pengő, főként munka- és fuvarbért fizetett ki a kormányzat. Ezen kívül több mint 70 erdőigazgatósági személyzeti és üzemi épületet hoztak rendbe mintegy 90 ezer pengő költséggel. Újabb munkaalkalmakat teremtve ismét üzembe helyezték Perecseny járási székhelyen az ún. erdei vasút ipartelepét és javítóműhelyét, valamint kiegészítették a Turjavölgyi vasút mozdony- és kocsiparkját. 1939 nyarán 12 km erdei vasutat építettek a Bustyaházi Erdőigazgatóság területén, uyanitt 60 ezer m³ fenyőgömbfát

tutajoztak le, amely munka legalább 3500 embernek nyújtott keresetet. A Rahói Erdőgazgatóság területén újjáépítették a 180 ezer m³ víz tárolását biztosító ún. balcatuli gátat, Kevele községnél új Tisza-híd készült. 1940 tavaszán az ún. hosszúvölgyi gát létesítése volt folyamatban. A Rahói Erdőgazgatóság ekkori jelentése szerint a helyi lakosságot olyan mértékben foglalkoztatták, hogy a kincstári gazdasági egység csaknem állandóan munkás- és fuvaros-hiánnyal küszködött.³⁷

Az első három esztendőben Kárpátalján a magyar állam összesen 2,1 millió pengőt költött erdősítésre. A kincstári erdőben vasutak és más szállítóberendezések építésére, épületek rendbehozatalára 8 millió pengőt fordítottak. A három kincstári erdőgazdaság – az ungvári, a bustyaházi és a rahói – termelési, szállítási és üzemi munkálatai összesen 53 millió pengőt emésztettek fel, és ennek a hatalmas összegnek a jó részét munkabéreként a rutén lakosság kapta. Ez azért volt nagy jelentőségű, mert az erdőségek a kárpátaljai lakosság csaknem 40 %-nak adtak megélhetést. A fakitermelés, a tutajozás és a falepárló gyárak kb. százezer embernek, illetve családtagjaiknak nyújtottak kenyérkereseti lehetőséget. Hasonló munkaalkalmakat adott a három falepárló gyár – a perencesenyi, a szolyvai, a nagybocksói –, amelyek 15 ezer vagon fát dolgoztak fel és nagy mennyiségben állítottak elő faszenet, metilalkoholt, fameszet, acetont, faszest stb. Ezzel nem csak az ország szükségletét fedezték, hanem kivitelre is jutott belőle.³⁸

Kárpátalja-szerte sokfelé új erdei és havasi utat építettek, patakokat szabályoztak, megtisztították a havasi legelőket. A Róna-havason például a megsemmisült, illetve hiányzó itatókat és berendezéseket kellett rendbe hozni vagy újakkal pótolni. A Szobránci járásból küldött jelentés szerint a területen 1939 végéig 8700 munkanap igénybevételével tisztították meg a legelőket, az Ilosvai járásban 180 kat. holdon végeztek legelőjavítást. A Rahói Erdőgazgatóságnak a magyar kormány 100 ezer pengőt utalt ki azzal az utasítással, hogy azt havasi legelőinek a feljavítására fordítsa. Az ungi közigazgatási kirendeltségnek 30 ezer pengőt adott hasonló feladatok elvégzésére. A legelőjavításokat egész Kárpátalján már 1939 ősze előtt elvégezték, ezzel párhuzamosan megkezdték a sok gondot okozó legelő- és réthasználat rendezését, és arra törekedtek, hogy minden községet az állatállományának megfelelő nagyságú köz-, illetve havasi legelővel lássanak el. Ez azért volt nagyon fontos, mert az 1939 márciusában-áprilisában hazatért Kárpátalján összesen 570 ezer 509 kat. hold rét- és legelőterületet tartottak számon.³⁹ Teleki Pál miniszterelnök 1940-ben igen jelentős összeget, 100 ezer pengőt utalt ki havasi legelők megtisztítására, „*az összegből meg is tisztították a Mencsul-havast... katasztrális holdanként 80 pengőbe került. Az*

elhanyagoltság húsz év eredménye volt”. 1941-ben újabb 100 ezer pengőt fordítottak a havasok rendbehozatalára.⁴⁰ A földművelésügyi kormányzat üzembe helyezte az Ókemence községben leállított kőbányát, hogy a környékbeli lakosság egy része munkához jusson. A kőbánya alig fél év alatt 31 ezer m³ anyagot termelt ki, illetve dolgozott fel.⁴¹ A földművelési tárca, abból a célból, hogy *„minél több erdőmunkást foglalkoztathasson Kárpátalján, újból bevezette a szénégetést, ami a cseh uralom alatt szünetelt”*.⁴²

Az erdőgazdálkodás mellett a magyar kormányzat fő figyelmét a mezőgazdaságra fordította. A kárpátaljai területen 1939 tavaszán szántóból 334 986 kat. holdat tartottak nyilván. Ennek mintegy 22-25 %-án burgonyát, kukoricát, 10-15 %-án búzát, rozsot, zabot termesztettek. A szalastakarmányok csak mintegy 6 %-kal részesedtek a vetésterületből.⁴³ A május 12-i minisztertanácsi határozatot⁴⁴ követően a Magyar Kir. Földművelésügyi Minisztérium szeptember 5-én nyitotta meg kirendeltségét Ungváron Zombory Bertalan miniszteri tanácsos vezetésével, a kárpátaljai kormányzói biztosnak alárendelve. A kirendeltség hatásköre Ung, Bereg és Ugocsa közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék, valamint Ungvár törvényhatósági jogú város területére is kiterjedt. Az új szervezet volt *„köteles gondoskodni arról, hogy működési területének mező- és erdőgazdasága az ország gazdasági vérkeringésébe szervesen mielőbb beillesztessék”*. A kirendeltség *“kiegészíti a kormányzatnak azokat az intézkedéseit, amelyek biztosítják Kárpátalja lakosságának a boldogulását az őshaza keretében (...) arra hivatott, hogy Kárpátalja kormányzói biztosának általános irányítása mellett nyomban intézkedjék a kisemberek ügyes-bajos gazdasági dolgaiban, Kárpátalja különleges érdekeinek figyelembe vételével pedig megvalósítsa azt a földművelésügyi politikát, amelynek célja, hogy Kárpátalja lakossága gazdaságilag megerősödvé állhasson az egyetemes nemzeti célok mellé”*.⁴⁵

A magyar kormányzat első segítségként a gazdasági felügyelőségek útján vetőmag-akciót indított: búzából 450, rozsból 650 mázsát osztottak ki a gazdák között. A másik, a „fizetési” vetőmag-akciónál mindenki annyi terményt kaphatott, amennyit igényelt. A műtrágya-akció keretében az 5000 mázsa áru vételárából mázsánként 2, összesen 10 ezer pengőt a tárca vállalt át. A földművelési tárca ungvári kirendeltsége újabb akciókkal búzából 56, rozsból 15, zabból 8, burgonyából 121 vagon vetőmagot osztott ki a gazdáknak.⁴⁶ A kerti vetemények kárpátaljai elterjesztése céljából a kormány elhatározta, hogy 1940 tavaszán 1 millió darab káposzta-, karalábé-, karfiol-, zeller-, paprika-, paradicsom- és salátapalántát juttat a földművelő szegény lakosság számára. Ezeket a gazdák díjmentesen kapták, de a termésből egy csekély részt a napközi otthonok konyháinak

kellott adniuk. A családok a szükségleteik feletti részt szabadon értékesíthették.

A kárpátaljai gazdák szakmai ismereteinek bővítésére a földművelésügyi minisztérium 1939–1940 telén 20 mezőgazdasági tanfolyamot szervezett, amelyeken „*nagy tömegekben vettek részt*”. Az 1940–1941. évek fordulóján nyolc községben háromhónapos gazdasági tanfolyamot szerveztek rutén, szlovák és magyar nyelven. Ezen kívül két-, illetve háromhetes rutén nyelvű oktatást tartottak kilenc településen, ahol a hallgatók a szarvasmarha tenyésztéséről és takarmányozásáról, a tejgazdaságról, a legelőgazdálkodásról, a konyhakerti növények termesztéséről és a gyümölcsfák gondozásáról szerezhettek elméleti és gyakorlati ismereteket. A tanfolyamok díjmentesek voltak, az írószereket is ingyen kapták a résztvevők.⁴⁷ A belterjes gazdálkodás népszerűsítésére mintagazdaságok létesítését határozta el a kormányzat. Alapos helyszíni szemléken felmérték, hogy az egyes vidékeken mit lehet leginkább termelni. Összesen 15 mintagazdaság létrehozásáról döntöttek, 1940 elején az első már működött Tiszaszirma községben, 15 kat. holdon. A földek feljavítására és a terméshozamok növelésére Kárpátalja különböző részein 90 ún. „minta szervestrágya-telep”-et létesítettek, amelyek költségeire a földművelésügyi tárca 9 ezer pengőt adott. A négy évtizeddel korábbi – már többször említett –, Egan Ede által vezetett hegyvidéki gazdasági mozgalom tapasztalatai nyomán megkezdték a kishaszonbérletek szervezését. A Szobránci járásban fekvő Alsóhalas községben 250 kat. holdat juttattak 73 családnak, 1940 tavaszán ugyanebben a járásban, Jeszenő községben 286 hold kishaszonbérletekké való átalakítása volt folyamatban .

A földművelésügyi minisztérium természetesen Kárpátalja adottságainak, elsősorban éghajlatának és takarmányozási lehetőségeinek figyelembevételével hozta meg a hegyvidéki állattenyésztés fellendítését szolgáló intézkedéseket. A Magyarországgal újraegyesült területen a megelőző, 1937. évi csehszlovák összeírás szerint az állatállomány így alakult: szarvasmarha 176 685, ló 31 464, sertés 54 202, juh 96 068, baromfi 386 488 (ebből tyúkféle: 350 275) darab.⁴⁸ Az Egan Ede vezette korábbi hegyvidéki gazdasági mozgalom tapasztalatait felhasználva a magyar kormányzat tenyészállatokat szerzett be, amire 1939-ben 45 ezer pengő kamatmentes és 60 ezer pengő ún. jutalékos hitelkeretet létesített. Ha valamelyik ruszin községnek nem volt a minőségi apaállatok tartására alkalmas istállója, illetve annak megépítésére pénze, ötéves törlesztésre kamatmentes kölcsönt vehetett igénybe az erre a célra elkülönített 80 ezer pengős állami hitelkeretből. A magyar állam – mint Egan Ede idejében – Svájcból hozatott be borzderes üszöket, ezekből négyezer forintért vásárolhattak meg a ruszin gazdák. Igen sokan – a rászorultak

– külön kedvezményt is kaptak: az átvételkor nem kellett egy összegben kifizetniük a vételárat, hanem annak csak mintegy harmadát, a többit háromévi kamatmentes részletben törleszthették.

A földművelésügyi minisztérium ungvári kirendeltsége 200 darab mangalica kocasüdőt szerzett be, amelyeket darabonként 40 pengőért vásárolhattak meg a gazdák. Az állategészségügyi hatóságok számos községben díjmentesen oltották be a rutén parasztnok állatait, köztük a szarvasmarhákat a lépfene és a sercegőüszök megelőzésére. Az 1939 őszén kialakult rendkívül alacsony szarvasmarha-árak miatt a magyar kormány ún. intervenció (közbeavatkozó) vásárlásokat végzett, amelyekkel jelentősen segítette az állataikat értékesíteni kívánó gazdák helyzetét, ugyanis 80-100 pengővel többet fizetett, mint amennyit a vásáron kaphattak volna. Az állam 1940 februárjának végéig 10 ezer tehenet és bikát vásárolt fel Kárpátalján, csupán a Máramarosi Közigazgatási Kirendeltség keleti része, Rahó és Körösmező körzete maradt ki, a vasúti szállítási nehézségek miatt. A magyar hatóságoknak végül sikerült megegyeznie a román illetékesekkel abban, hogy a Terebesfejrpaták és Máramarossziget között már a román területen haladó vasútvonalon keresztül 500 vagon szarvasmarhát magyar oldalra szállíthatnak. A felvásárolt állatokat az ungvári vágóhídra fuvarozták, amelyet ebben az időben külföldi kivitelre is gyártott termékek előállítására alkalmas üzemmé bővítettek, sok helyi húsiparost foglalkoztatva.⁴⁹ Az állatfelvásárlást 1940 november végétől folytatták. 1941. február 22-ig összesen 2821 ökröt és tehenet vett át a gazdáktól a Kárpátaljai Állattenyésztők Értékesítő Szövetkezete vágóhídi feldolgozásra, illetve külföldi (Bécs, Fiume) eladásra.⁵⁰ A felvásárlásokkal az állam az állatállomány megújulását is igyekezett elősegíteni.

1939 tavaszától az év végéig a magyar kormányzat 500 tenyészbikát, 300 sertés tenyészkant, 350 anyakocát, 500 juh-kost, 600 jerkebárányt, 1000 baromfit, 30 ezer naposcsibét osztott ki a legszegényebb rutén családok között.⁵¹ 1940 tavaszán a kormány újabb mozgalmat kezdeményezett „*a kárpátaljai inséges lakosság családonkénti hatékony felsegélyezése érdekében*”. Mangalica sertésből 2000, bárányból 1000, naposcsibéből 20 ezer darabot juttatott a gazdáknak, és ezek árát igen kedvező heti részletekben, kamatmentesen kellett megtéríteniük az igénylőknek. Az állatállomány takarmányozásának megkönnyítésére a földművelésügyi miniszter 30 vagon kerettel korpaakciót indított, amit – a tárca pénzügyi terhére – mázsánként két pengővel olcsóbban adtak a gazdáknak, mint az ország más vidékein. A cseh hadsereg alakulatai 1938 őszén sok kárpátaljai gazda lovát elvették katonai célokra, majd gyors visszavonulásuk közben maguk-

kal hurcolták azokat. Egy év múlva, 1939 szeptemberében-októberében a hazánkba menekült lengyel katonaságtól a magyar kormányzat által átvett, de igénybe nem vett lovak közül 119 darabot ingyen átadtak a károsult gazdáknak.⁵² A földművelésügyi minisztérium az Ungi Közigazgatási Kirendeltség területén fekvő Turjaremete faluban méntelepet hozott létre a kiváló hucul lovak tenyésztésére.

Kozma Miklós kormányzói biztos 1940-ben az ún. részes marhatartás megszüntetésére előírányozott 75 ezer pengő felhasználását borjak vásárlására kérte, mert az anyagilag megszorult rutén gazdák eladták vagy levágták a borjaikat, ahelyett, hogy felnevelték volna őket. Kozma arról is intézkedett, hogy a gazdák a kapott üszők vagy tenyésztésre alkalmas borjak ellenértékét természetben vagy ugyanolyan korú állat visszaadásával, másrészt az üsző első borjának, valamint a tej beszolgáltatásával később törlesszék. A pénzt három részre osztották: a Talabor folyó felső völgyében 15 ezer, az Ökörmezői járás nyugati felében 35 ezer, az Alsóvereckei járásban 25 ezer pengő értékben osztottak ki üszöket. Ezen kívül még 36 ezer pengőt utaltak ki, ami lehetővé tette a további, mintegy 120 darab borzderes tehén hitelakció keretében való kihelyezését a gazdákhöz.⁵³ 1941-ben a kormányzói biztos 99 darab svájci növendék tenyész bikát vásároltatott 100 ezer pengő értékben, amelyeket Tiszaborkút és Úrmező falvakban állami költségen neveltek. 1941 őszén már 10 darabot apaállatként átadtak a községeknek, a többire kifejlődésük után került sor.⁵⁴ Ugyanebben az időben, 1941. szeptember 1-én Bánffy Dániel (1893–1955) földművelésügyi miniszter Alsóverecskén felavatta az első havasi gazdasági szakiskolát, amelyet ruszin nemzetiségű fiatalok oktatására létesítettek.

A kárpátaljai gyümölcs értékesítése mindig nagy gondja volt a gazdáknak. 1939 őszén a szomszédos Lengyelország német és szovjet lerohanása, majd feldarabolása miatt az oda irányuló kivitel elmaradt, ami növelte az értékesítési nehézségeket. Kárpátalján ekkor 19 733 kat. hold kertet tartottak nyilván, amelynek nagy része gyümölcsös volt. Az 1935. évi csehszlovák kimutatás szerint 1 millió 792 ezer gyümölcsfát jegyeztek fel a területen. Ennek mintegy 41-43 %-a alma-, illetve szilvafa volt, a meggy, a cseresznye, az őszi- és kajszi barack aránya együttesen 6 %, a diófáé 4,2 % volt.⁵⁵ A kárpátaljai alma és szilva értékesítésének megkönnyítésére 1939 őszén a magyar kormányzat engedélyezte, hogy e két gyümölcsből 100-100 vagon szesszé dolgozzanak fel. Ez jó hatással volt az értékesítésre, mert az engedélyezett szilvamennyiségből csak 5, almából 40 vagonnal kellett átvenniük a szeszfeldőknek. A minőségi értékesítés elősegítésére a kormány már 1939 nyarán új gyümölcs-csomagoló

üzemet létesített Kárpátalján, 1940-ben újabbat Beregszászon és Nagyszőlősen. A legnagyobb gyümölcsstermesztő vidéken, Técső székhellyel a földművelésügyi minisztérium ún. Gyümölcsészeti Kerületi Felügyelőiséget állított fel kárpátaljai hatáskörrel.⁵⁶ A legfontosabb almatermesztő tájon, a máramarosi Técső és Visk környékén számottevő növényi kártevő jelentkezett. A kormány döntése nyomán 1940. április 11. és május 6. között két katonai munkás-zászlóalj (összesen 735 fő) 54 ezer 173 gyümölcsfa szakszerű gondozását, ún. védekező permetezését hajtotta végre, amelyért a gyümölcsösök tulajdonosainak nem kellett fizetniük, sőt, az állam ingyen biztosította a permetezőszereket és a munkaeszközöket is.⁵⁷

A Kárpátaljai Mezőgazdasági Kamara széles körű szervezőmunkája – mintagazdaságok létrehozása, talajelemzések elvégzése stb. – mellett havonta jelentéseket küldött a vidék mezőgazdasági helyzetéről, a saját tevékenységéről, valamint a járási gazdasági egyesületek működéséről. Ösztönözték az állattenyésztést, 75 mintaközséget tartottak számon, amelyek évente 45 ezer pengő állami segílyt kaptak. A földművelésügyi, a kultusz- és más tárcák, valamint a kormányzói biztos pénzügyi keretei mellett 1940-ben a belügyminiszter 450 ezer pengőt folyósított kárpátaljai közjóléti célokra, elsősorban a marhaállomány minőségének feljavítására, a sertés- és baromfitenyésztés növelésére, a háziipari tevékenység fejlesztésére.⁵⁸ A különféle mező- és kertgazdasági munkák végzésének módjait, az állattenyésztés egyes ágazatait tárgyaló útmutatókat, kiadványokat a kormányzat magyar és rutén nyelven terjesztette.⁵⁹

Kárpátalja Magyarországgal való újraegyesülése után, 1939 tavaszán az életképesnek tartott 105 önálló szövetkezet közül 95 közgyűlési határozatban mondta ki a Hangya Termelő-, Értékesítő- és Fogyasztási Szövetkezet budapesti központjába való belépését. Ezt követően Ungvár székhellyel külön „Kárpátaljai Hangya” alakult, hálózati személyzetének több mint 90 %-a helyi lakosokból állt. 1939 végéig a Hangya 50 kárpátaljai településen nyitott új fiókokat, hogy a lakosság egységes áron juthasson jó minőségű árukhoz. „*Abban az esetben azonban, ha ezekben a községekben bármikor autonóm szövetkezet létesülne, a 'Hangya' a már meglévő fiókjait átadja az új autonóm szövetkezet kezelésébe. A kormány tehát nem akar gátat vetni az életképes önkormányzati szövetkezetek létesítésének. Miután a 'Hangya' központ mindenkor tiszteletben kívánja tartani a kárpátaljai önkormányzati szövetkezetek törekvéseit, ezért a 'Kárpátaljai Hangya Szövetkezet' megalapításánál az az elv érvényesült, hogy ez a szövetkezet lesz a Kárpátalja területén működő önkormányzati szövetkezetek érdekképviseleti központja is*”.⁶⁰ A kárpátaljai szövetkezeteket 11 tag képviselte a Hangya országos választmányában.

A szövetkezet Ungváron, Beregszászban, Huszton és Munkácson nagy

árulerakatot létesített, Munkácson egy 12 ezer hektoliteres borpincét is épített. Ennek feladata volt az 1247 kat. hold kiterjedésű kárpátaljai szőlőterület környékbeli termésének a felvásárlása, „*Másrészt olcsó és egységesen palackozott borok forgalomba hozatalával (várhatóan) csökkenteni a denaturált szesz ártalmas és Kárpátalján nagyon elterjedt fogyasztását*”.⁶¹ Az etilalkohol (borszesz) árusításának korlátozását sürgette Bródy András lapja, a *Русская Правда (Russzkaja Pravda)* is. A cikk nyomán a pénzügyminiszter intézkedéseket léptetett életbe a denaturált szesz forgalmazásának korlátozására a Kárpátalján tevékenykedő nyíregyházi, ungvári, beregszászi és huszti pénzügyigazgatóságok területén.⁶² A *Hangya* már 1939-ben jelentős mennyiségű árut vásárolt fel a termelőktől, bevételhez juttatva őket: almából 120, eperből 4, szőlőből 10, tűzifából több száz vagont, jelentékeny mennyiségű mustot és 50 mázsa mézet. A *Hangya* 50, ún. „kárpátaljai szövetkezeti házának” felépítésére a magyar kormány félmillió pengő támogatást nyújtott.⁶³

Az előbbiekhöz kapcsolódik, hogy 1939. április 19-én az Országos Központi Hitelszövetkezet (OKH) vezetősége kérelmezte Teleki Pál miniszterelnöknél, hogy engedélyezze a *Magyar Szövetkezés* című hetilap mellékleteként – július és augusztus kivételével havonta egyszer – egy négyoldalas rutén nyelvű összeállítás kiadását „*Podkarpatszkoje Druzsesztvo*” (Kárpátaljai Szövetkezés) címmel. A kérés indoklásában többek közt az állt, hogy kárpátaljai munkáját a központi hitelszövetkezet már 1939 tavaszán, „*közvetlenül a visszacsatolás után megkezdte s a kárpátaljai hitelszövetkezetek hatályosabb működésének biztosítása érdekében, valamint e terület autonóm jellegének megfelelően Ungvár székhellyel külön kirendeltséget állítottunk fel, amelynek kizárólagos feladata a kárpátaljai hitelszövetkezetek működésének irányítása és felügyelete*”. A területen hamarosan mintegy 200-ra nőtt a budapesti központba felvett hitelszövetkezetek száma, s bár közöttük „*igen sok az apró, alig néhány ezer pengős alaptőkével rendelkező hitelszövetkezet, mégis, a kárpátaljai nép nehéz szociális és gazdasági viszonyainak enyhítése érdekében e szövetkezetek túlnyomó részének működését a jövőre nézve is biztosítani fogjuk. A Kárpátalja területén működő hitelszövetkezetek nagyobb részében a szövetkezeti vezetők és tagok anyanyelve rutén, éppen ezért a központtal fennálló kapcsolatok kimélyítése, a központ utasításainak eredményesebb keresztülvitele és a szövetkezeti szellem kiterjesztése érdekében*” az említett magyar hetilap havonta egyszer „*a rutén viszonyoknak megfelelően átalakítva rutén nyelven tartalmazná a Magyar Szövetkezés egyhavi anyagának kivonatolt szövegét*”.⁶⁴ Az ügyirat szerint a kérés formájában az indítvány nem volt teljesíthető, ezért javasolták, hogy a központi hitelszövetkezet indítson (helyette) önálló lapot. Utóbbitól a kérelmező elállt, a miniszterelnökség a rutén

lap ügyét mégis „pártolón” tette át a kebelbeli sajtóosztálynak engedélyezésre. A hitelszövetkezet igazgatósága a következő évben, 1940-ben a *Magyar Szövetkezés* című havi lapja mellékleteként megindította kétnyelvű újságját *Подкарпатское Дружество – Kárpátaljai Szövetkezés* címmel.⁶⁵

Az OKH 1940. június 25-én Ungváron rendezett tanácskozása alkalmával Siménfaly Árpád, az értekezlet elnöke és Schandl Károly, az OKH alelnökvezérigazgatója táviratban üdvözölte Teleki Pál miniszterelnököt: „*Az országos hitelszövetkezeti mozgalomban tömörült hatszázezer család s köztük Kárpátalja magyar és ruthén népei nevében (...) kérve további jóindulatát a szövetkezetekben tömörült kisemberek részére. Egyben biztosíthatjuk Nagyméltóságodat rendíthetetlen bizalmunkról és ragaszkodásunkról, és azon elhatározásunkról is, hogy részt kívánunk venni Kárpátalja gazdasági életének felvirágoztatásában, és e terület magyar és ruthén lakossága anyagi jólétének emelésében*”.⁶⁶

A Kárpátaljai Kormányzói Biztosság területén 1941-ben újabb 28 háziipari és mezőgazdasági – tej-, illetve tej- és sajtfeldolgozó, kosárfonó, szőnyegszövő stb. – szövetkezet alakult. Erre az évre 41 500 pengő állt rendelkezésre az igen fontosnak tartott tejszövetkezetek szervezésére és átvevőhelyeik létrehozására. Az Ökörmezői járás egészében, a Taracvölgyi járás Dombó községtől északra kiterjedő részében egy-egy, erdei gyümölcsöket és gyógynövényeket értékesítő szövetkezet működött. Minden községben volt átvevő, az Ökörmezői járásban ekkor 15 gyógynövény szárító építése volt folyamatban.⁶⁷

A magyar hatóságok a 3380/1940. M. E. számú, 1940. május 14-én kiadott rendelettel Kárpátalján felülvizsgálták az ipart és kereskedést űző polgárok jogosítványait. A kormányhatározatot már 1939 júniusától igen körültekintő jogalkotási folyamat előzte meg, amelyben a különböző szaktárcák is kifejtették véleményüket.⁶⁸ A számbavétel során megállapították, hogy a Kárpátaljai Kormányzói Biztosság területén élő 8447 jogosítvány-tulajdonos közül 6655 (78,8 %) zsidó volt, 1792 (21,2 %) keresztény. Nyugatról kelet felé haladva az egyes járásokban a keresztények aránya csökkent, és a legalacsonyabb a Verhovinán, a határ menti Ökörmezői járásban volt (12,2 %).⁶⁹ A felülvizsgálat idején jelent meg a Magyarországgal újraegyesült észak-erdélyi és a székelyföldi területek közigazgatási beosztásáról intézkedő 7800/1940. M. E. számú, 1940. október 23-án kelt rendelet, amely Kárpátalján a Nagyszőlősi járást Ugocsa vármegyéhez, egyes huszti, técsői és rahói járási községeket pedig az erdélyi részen újjászervezett Máramaros vármegyéhez csatolta. A rendezés során a Técsői járást Taracvölgyi járásnak nevezték át. (A következőkben csak a kormányzói biztos hatásköre alatt maradt kárpátaljai területen végrehajtott felülvizsgálatról szólunk.) A revízió során a zsidó tulajdonú ipar- és

kereskedőjogosítványok 29 %-át (1590 fő) hagyták meg. Az arányok ezután így alakultak: 2992 iparos és kereskedő közül 1590 (53,3 %) zsidó, 1402 (46,7 %) keresztény volt.⁷⁰ Öt hónapon belül, az iparüzéstől eltanácsolt 3830 izraelita személy helyébe 3530 keresztény váltott ki iparjogosítványt. A keresztények közül 2475 fő kezdte meg működését, 72 %-uk kárpátaljai őslakos volt, s csupán 679 fő (28 %) származott az ország más területeiről és telepedett le Kárpátalján, közülük 203 fő Budapestről. A szomszédos Munkácsról 31, Beregszászról 14, Ungvárról 12 – ezek a helységek akkor nem tartoztak a kárpátaljai autonóm területhez! – iparos és kereskedő tette át telephelyét a hegyvidékre. Az ország más vidékeiről ide települt iparosok és kereskedők közül 405 részesült 1000 és 20 ezer pengő „önállósítási kölcsön”-ben, összesen 1 millió 824 ezer pengő értékben.⁷¹ Az érintett személyek a Kárpátaljai Kormányzói Biztosság valamennyi járásában üzték iparukat, a legtöbben Huszton (63 fő) és Rahón (35 fő).

¹ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban: MOL.), K 429., Kozma-iratok, 28. csomó, 3. dosszié, 201-202. p.

² Kárpáti Magyar Hírlap (Ungvár), 1939. szeptember 23.

³ Bonkáló Sándor: Kárpátorosz, magyarorosz, orosz, ruszin, rutén, uhrurosz, ukrán. In: Láthatár, 1939. július, 174. p.

⁴ MOL., K 28., 444. tét., II. rész, 1941–P–18 116. sz.

⁵ Kárpátalja népéért (A magyar kormány egyéves munkája). Mi történt eddig Kárpátalján? Ungvár, 1940. március hó. Kiadja a Kárpátaljai Terület Kormányzói Biztosi Hivatala, 31. p.

⁶ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 12, 26-27. p.

⁷ MOL., K 28., 76. tét., 1939–L–20 425.; Uo.: 104. tét., 1940 –L–16 348. sz.

⁸ Kárpátalja népéért, i. m. 1940., 12., 26-27. p.

⁹ MOL., K 28., 115. tét., 1940–H–15 436. sz.

¹⁰ Uo., 104. tét., 1941–P–18 369. sz.

¹¹ MOL., K 28., 104. tét., 1940–L–15 397. sz.

¹² Kárpátalja népéért, i. m. 1940., 27. p.

¹³ MOL., K 26., 74. csomó, 1940–H–19 164; 1940–H–19 168. sz.

¹⁴ Csiki Lajos: A Felvidék és Kárpátalja felépítése az új magyar nemzetiségi politika vonalán. Bp., 1943, 60. p.

¹⁵ Erödi-Harrach Béla: Az Egan-jelentés negyven év előtt és ma. In: Szociális Szemle, I. évf., 3. szám, 1940. (március 1.), 104-112. p.

¹⁶ Неділя, 1941. szeptember 28., 1-2. p.

¹⁷ Kárpátalja népéért, i. m. 1940., 6. p.

¹⁸ MOL., K 28., 59. tét., 1939–T–17 628. sz.

¹⁹ MOL., K 28., 96. tét., 1939–L–18 192. sz.

²⁰ MOL., K 27., Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1939. július 25.

²¹ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 6-8. p.

²² Csiki L., i. m. 1943, 60.; Beneš, Karel: Vasúti közlekedés Kárpátalján, Bp., 1996, 47. p.

²³ Csiki L., i. m. 1943, 60. p.

²⁴ MOL., Mfilm. Dob. sz. 7052., 11. cím, XVII–XVIII. tét. Lásd bővebben: Trianon. A magyar békeküldöttség tevékenysége 1920-ban. (Válogatás A magyar béketárgyalások. Jelentés a magyar

békeküldöttség működéséről Neuilly-sur-Seine-ben I-II. kötetéből. Bp., 1920–1921.) Bev. tan., ir. vál. Pomogáts Béla. Forrásokot szerk. és sajtó alá rend. Ádám Magda, Cholnoky Győző. Bp., 2000, 514-522.; Hajdú Zoltán: Magyar víztározó- és vízerőmű építési tervek az Északkeleti-Kárpátokban a II. világháború végéig. In: Kárpátalja. Szerk. Boros László, Nyiregyháza, 1999, 159-164. p.

²⁵ Az ungvölgyi vízerőtelepek ismertetése, Ungvár, 1942, 3-11. p.

²⁶ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 11. p.

²⁷ Ilnickij, J.(urij) V.(asziljevics): Diadalmas előrehaladásunk útjelzői. Uzshorod, 1975, 28.; A boldogság felé. Kárpánton túl vázlatos története. Uzshorod, 1975, 185-186. p.

²⁸ Péchy–Horváth Rezső: Kárpátalja, a fenyveszűgás országa. Bp., 1942, 137-143. p.

²⁹ Horváth Ferenc: A magyar vasút építkezései a két világháború közötti időszakokban (1915–1944). In: Magyar vasúttörténet. 1915-től 1944-ig. V. köt. Főszerk. Kovács László. Bp., 1997, 137-138. p.

³⁰ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 8. p.

³¹ Horváth F., i. m. 1997, 138. p.

³² Beneš, K., i. m. 1996, 48. p.

³³ Thirring Lajos: Terület és népesség. In: Magyar Statisztikai Szemle, 1940, 8-9. sz., 663., 670. p.

³⁴ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 9. p.

³⁵ Csiki L., i. m. 1943, 60. p.

³⁶ Földváry László: Kincstári erdők Kárpátalján. I. rész: Területi statisztika. Bp., 1939, 3-4. sz., 19. p.

³⁷ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 15-17. p.

³⁸ Csiki L., i. m. 1943, 62. p.

³⁹ Szöllősy Zoltán: Mezőgazdaság, állattenyésztés, erdőgazdaság. In: Magyar Statisztikai Szemle, 1939, 3. sz., 215.; Thirring Lajos: Az 1939 március közepén birtokba vett kárpátaljai terület. Az 1939 április eleji területgyarapodás. In: Magyar Statisztikai Szemle, 1939, 3. sz., 240. p.

⁴⁰ KTÁL., Fond 53., opisz 1., nr. 18., sztr. 12-13.

⁴¹ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 17. p.

⁴² MOL., K 28., 96. tét., 1939–L–18 192. sz.

⁴³ Szöllősy Z., i. m. 1939, 215-217.; Thirring L., i. m. 1939, 240. p.

⁴⁴ MOL., K 27., Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, 1939. május 12.

⁴⁵ MOL., K 28., 266. tét., I. rész, 1939–P–18 499. sz.

⁴⁶ Csiki L., i. m. 1943, 61. p.

⁴⁷ KTÁL., Fond 53., opisz 1., nr. 18., sztr. 24-25.

⁴⁸ Szöllősy Z., i. m. 1939, 218-219. p.

⁴⁹ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 20-22. p.

⁵⁰ KTÁL., Fond 53., opisz 1., nr. 18., sztr. 24-25.

⁵¹ Csiki L., i. m. 1943, 61. p.

⁵² Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 22-23. p.

⁵³ MOL., K 28., 104. tét., 1940–L–16 137. sz.

⁵⁴ KTÁL., Fond 53., opisz 1., nr. 18., sztr. 87.

⁵⁵ Szöllősy Z., i. m. 1939, 217-218. p.

⁵⁶ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 24-25. p.

⁵⁷ Urbányi Jenő: Gyümölcsfavédelem Kárpátalján, Bp., 1941, 10. p.

⁵⁸ KTÁL., Fond 53., opisz 1., nr. 18., sztr. 8.

⁵⁹ Bonkáló S., i. m. 1939, 165. p.

⁶⁰ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 29. p.

⁶¹ Uo., 28. p.

⁶² MOL., K 28., 110. tét., 1940, –E–15 986. sz.

⁶³ Kárpátalja népéért, i. m. 1940, 29-30. p.

⁶⁴ MOL., K 28., 110. tét., 1940–L–18 373. sz.

⁶⁵ Kárpátalja Általános Bibliográfiája. Összeállították: Lelekács Miklós és Harajda János. Ungvár, 1943. A Kárpátaljai Tudományos Társaság kiadása. – Загальна Библиографія Подкарпаття. Зложили: Николай Лелекач и Ивань Гарайда. Унгварь, 1943., Выдана Подкарпатского Общества Наукъ, 46. p.

⁶⁶ MOL., K 28., 104. tét., 1940–P–18 411. sz.

⁶⁷ KTÁL., Fond 53., opisz 1., nr. 18., sztr. 10., 76.

⁶⁸ Az erről készült ügyiratsomó a Magyar Kir. Miniszterelnökség iktatmányai között található: MOL., K 28., 104. tét., 1940–P–15 190. sz., 6-35. p.

⁶⁹ A kárpátaljai területen a kereskedelem és ipar nemzeti alapra helyezése. Ungvár, 1941. A Kárpátaljai Tudományos Társaság nyomdája, 5-6. p.

⁷⁰ A kárpátaljai területen a kereskedelem..., i. m. 1941, 8., 15., 17-19., 22. p.

⁷¹ KTÁL., Fond 53., opisz 1., nr. 18., sztr. 86.

MŰVELŐDÉSI ÉLETÜNK KRÓNIKÁJA

2005. március–április–május

ELISMERÉSEK

❖ Munkássága elismeréseként *József Attila-díj*ban részesült **Nagy Zoltán Mihály** író, az *Együtt* főszerkesztője. A díjat **Mádl Ferenc** köztársasági elnök megbízásából **Bozóki András** kulturális miniszter adta át Budapesten a Néprajzi Múzeum dísztermében.

❖ Határon túli alkotókkal bővült a Magyar Művészeti Akadémia tagsága. Az új tagok közt nyolc kárpátaljai művész van: **Erfán Ferenc**, **Horváth Anna**, **Magyar László** és **Tóth Lajos** képzőművész, **Füzesi Magda** és **Vári Fábrián László** költő, **Nagy Zoltán Mihály** író, **Vidnyánszky Attila**, a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház főrendezője.

❖ **Szűcs Nelli**, a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház művésznője második helyezést ért el a **József Attila** születésének 100. évfordulója alkalmából *Versűnnep* elnevezéssel meghirdetett versmondó versenyen.

ESEMÉNYNAPTÁR

Március

❖ A MÉKK és az Ungvári Nemzeti Egyetem ötödik évfolyamos diákjai **József Attila** születésének 100. évfordulója tiszteletére, **Rezes Katalin** tanárnő vezetésével játékos műveltségi vetélkedőt rendeztek az Ungvári Dayka Gábor Középfiskolában.

❖ Budapesten megtartotta XVI. közgyűlését a Kárpátaljai Szövetség. Ebből az alkalomból egyhetes kulturális rendezvénysorozatot szerveztek a Magyarok Házában, amelynek keretében felléptek a beregi és ugocsai művészeti iskolák zenészei

és táncsoportjai, **Varga Katalin**, a Credo együttes szölistája. Az író-olvasó találkozó keretében **Dupka György** bemutatta az Intermix Kiadó legújabb könyveit, **Nagy Zoltán Mihály** pedig az *Együtt* legújabb számát.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola *Kölcsey-esték* címmel tudományos előadássorozatot indított, amelynek célja az intézmény oktatói által végzett kutatások eredményeinek bemutatása a nagyközönség előtt. Az első rendezvényt **dr. Csernicskó István** főigazgató-helyettes nyitotta meg, majd **Karmacsai Zoltán**, a főiskola nyelvészeti tanszékének oktatója, a Hodinka Antal Intézet kutatója tartott előadást kutatómunkájának eredményeiről.

❖ Megjelent a *Kárpát-medencei Kastélykrónika* című új művelődéstörténeti folyóirat első száma, amely az anyaország határain kívül található építészeti értékeket kívánja feltérképezni, bemutatni. A lapnak minden elszakított ország részen vannak regionális szerkesztőszékei, illetve munkatársai.

❖ *A kárpátaljai magyar fiatalok önmegvalósításának elősegítése* címmel kétnapos rendezvényt tartottak Ungváron a Gordiusz Kárpátaljai Magyar Ifjúsági Demokrata Szövetség szervezésében. A résztvevők továbbtanulási és pályázati, vállalkozásindítási és -fejlesztési, média, környezetvédelem és a falusi turizmus – mint kiterjesztési lehetőségek – témakörében hallhattak előadásokat, s fogalmazhatták meg észrevételeiket.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola Kölcsey Szakkollégiumában

Kárpátalja 1848–49-es emlékhelyei címmel megnyitották **Küllős Imre** fotókiállítását.

❖ A MÉKK és a Munkácsi Humánpedagógiai Főiskola magyar tagozata ünnepséget szervezett az 1848-as forradalom és szabadságharc 157. évfordulója tiszteletére. Ebből az alkalomból a szervezők meghívására Munkácson vendégszerepelt a Sárospataki Művelődési Ház színjátszó csoportja.

❖ Beregszászban a BMKSZ Petőfi Sándor szobrának megkoszorúzásával méltatta az 1848/49-es forradalom és szabadságharc évfordulóját. Ungváron a MÉKK szervezett ünnepi nagygyűlést, a Petőfi-szobor megkoszorúzése után pedig a Nyíregyházi Mandala Dalszínház a bábszínházban bemutatta **Páskándi Géza–Koltai Gergely** *A költő visszatér* című rockoperáját. Az előadást megelőzően **Gortvay Erzsébet** irodalomtörténész idézte fel az 1848/49-es márciusi eseményeket, illetve a *Bánk Bán* pesti bemutatójának körülményeit.

❖ A MÉKK szervezésében hagyományosan megrendezett Nemzeti Dal-mondó verseny győztese ezúttal **Kiss Elek**, az Ungvári Dayka Gábor Középiskola diákja lett. A zsűri elnöke **Gortvay Erzsébet** volt.

❖ A Munkácsi Művelődési Házban **Szabó József János**, a Budapesti Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem oktatója könyvbemutatóval egybekötött előadást tartott az Árpád-vonalról és más 20. századi erődítményekről.

❖ Humán és reál tárgykörben hirdetett pályázatot általános iskolák diákjai számára a Drugeth Tehetséggondozó Klub. Humán tárgykörben 13 dolgozat érkezett, amelyeket **Gortvay Erzsébet** értékelt. Az első helyezést **Mező Andrea** eszenyi tanuló érdemelte ki. A pályázat nyertesei meghívást kaptak az idén nyáron megrendezendő Drugeth Tehetséggondozó Táborba.

❖ Ukrajna Igazságügyi Minisztériumában bejegyezték az Ukrajnai Magyar Demokrata Pártot, amelynek elnöke **Gajdos István** parlamenti képviselő.

❖ Megváltozott, *Élet-Jel* címmel jelent meg a *Kárpáti Igaz Szó* szokásos hóvégi közművelődési melléklete, amely többek közt összeállítást közöl a száz éve született **József Attila** írásaiból.

❖ Az Ungvári Nemzeti Egyetem filológiai karán újabb két fiatal tehetség, a csonkapapi **Ködöböcz Natália** és a nagydobronyi **Úr Lajos** védte meg kandidátusi értekezését. Mindkét nyelvész tudományos vezetője **Lizanec Péter** professzor, a filológiai tudományok doktora, a magyar filológiai tanszék vezetője volt. **Ködöböcz Natália** Beregszász és környéke földrajzi neveit, **Úr Lajos** a táplálkozással kapcsolatos szakszavakat dolgozta fel a dél-ungri nyelvjárásokban.

Április

❖ A Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Beregszászban bemutatta **Örkény István** *Tóték* című darabját, **Vidnyánszky Attila** rendezésében.

❖ A Rákóczi Szövetség Beregszászi Városi Szervezete ünnepséggel méltatta a

Nagyságos Fejedelem születésének évfordulóját.

❖ A Tiszapéterfalvi Művészeti Iskolában tizedik alkalommal rendezték meg az *Átalmennék én a Tiszán...* elnevezésű népdaléneklési versenyt. A versenyzők közt ezúttal anyaországi népdalénekesek is voltak.

❖ Az élénk érdeklődésre való tekintettel Ungváron egy héttel meghosszabbították *A kárpátaljai festészet klasszikusai* című tárlatot, amelyen többek közt **Boksay József**, **Erdélyi Béla**, **Koczka András**, **Volodimir Mikita** és **Vjacseszlav Prihogyko** munkáit tekinthették meg az érdeklődők.

❖ Az UMDSZ kezdeményezésére vasárnap-i iskola nyílik a munkácsi járási Alsókerepecen. A szükséges tankönyveket már összegyűjtötték. Eddig huszonzét kérvény érkezett a szülők részéről az iskola megnyitása érdekében.

❖ A Magyar Köztársaság Informatikai és Hírközlési Minisztériuma támogatásával öt kárpátaljai magyarságintézmény jutott műholdas technikát alkalmazó Internet-hozzáféréshez, köztük a Beregszászi Katasztrófa-Elhárítási Központ, amelyet **Nagy Béla**, a KRE diakóniai osztályának vezetője irányít.

❖ Megérkezett Ungvárra is a Nagy Könyv. Az ezzel kapcsolatos programsorozat keretében *Kész a leltár* címmel emlékeztetes irodalmi délutánra került sor a Petőfiteri művészeti iskolában a Kárpátaljai Megyei Könyvtár magyar és idegen nyelvű osztálya, valamint a Nyíregyházi Móricz Zsigmond megyei és városi könyvtár szervezésében. Különösen maradandó élményt nyújtott **Berki Attila** nyíregyházi

színművész József Attila-versekből összeállított műsora.

❖ Tizenöt éves a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társasága. Az ungvári emlékülésen **Magyar László** elnöki beszámolójában értékelte a 2004-es esztendőt, és ismertette a társaság idei terveit.

❖ A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség Beregszászban megtartotta XVI., tisztújító közgyűlését amelyen jelen volt **Deutsch Tamás**, a Magyar Országgyűlés alelnöke és **Bálint-Pataki József**, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke. A közgyűlés résztvevői újra **Kovács Miklóst** választották a Szövetség elnökévé, **Milován Sándort** és **Brenzovics Lászlót** alelnökké.

❖ Együttműködési szerződést írt alá az Ungvári Nemzeti Egyetemen magyar történelem és európai integrációs tanszék létrehozásával kapcsolatban **Mikola Vehes** rektor és **Gajdos István**, az UMDSZ elnöke. A rektor a tanszék ideiglenes vezetésére **Vidnyánszky István** történészprofesszort kérte fel.

❖ Gazdag programmal méltatták József Attila születésének 100. évfordulóját s egyben a Magyar Költészet Napját Ungváron. A Dayka Gábor Középiskolában **Horváth Sándor** költő tartott élő irodalomórát, aznap délután pedig a Bródy Művelődési Központban a Credo verséneklő együttes zenés együttlét keretében a drugethes fiatalokkal emlékezett a költőre. Nagy sikere volt a báb-színházban tartott irodalmi délutánnak is, ahol az egybegyűlteket **Dupka György** és **Horváth Sándor** köszöntötte, beszédet

mondott **Nagy Zoltán Mihály** író, majd a Credo együttes **Ivaskovics József** vezetésével **József Attila** és kárpátaljai, valamint erdélyi magyar költők megzenésített verseit adta elő.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola Kölcsey Szakkollégiumának filmklubjában levetítették a **József Attila** életét bemutató filmet.

❖ **Berki Attila** nyíregyházi színművész a Nagy Könyv elnevezésű programsorozat keretében rendhagyó irodalomórát tartott a Beregszászi 5. sz. Általános Iskolában, valamint a makkosjánosi és nagyberegi középiskolában.

❖ Az új nemzeti alaptantervnek megfelelően a 2005–2006-os tanévben új tantárgyat vezetnek be Ukrajna iskoláiban. Az etika heti egy órában lesz kötelező tantárgy az 5. és 6. osztályban.

❖ Az ungvári járási Homokon ötletes módon méltatták a Magyar Költészet Napját. A zsűfoglalási megtelt helyi művelődési házban a környező településekről – Ungvárról, Koncházáról, Minajból, Katergényből és Szürtéből – érkezett 20 fiatal vett részt a Költészet-napi versenyen. A produkciókat **Gortvay Erzsébet** elnökletével értékelő zsűri döntése szerint a 10-14 évesek között **Miljó Alekszandra** (Koncháza), a 14 éven felüliek kategóriájában **Kiss Elek** (Ungvár) bizonyult a legjobbnak. A nemes versengés minden résztvevője emléklapot és ajándékot kapott, amit a KMKSZ helyi alapszervezete ajánlott fel.

❖ A József Attila-napok keretében irodalmi és műveltségi vetélkedőt tartottak a II.

Rákóczi Ferenc Főiskola bölcsész-hallgatóinak részvételével, amelynek alkalmával ismertették a Magyar Költészet Napja tiszteletére meghirdetett szépirodalmi pályázat eredményeit és a főiskola Győr-termében átadták a győztesek díjait.

❖ A Beregszászi Művészeti Iskola nagytermében adott műsort **Dévai Nagy Kamilla** és néhány tanítványa. Az érdeklődők többek közt **József Attila**, **Kányádi Sándor**, **Füst Milán**, **Kosztolányi Dezső**, **Sík Sándor** és **Szabó Lőrinc** megzenésített műveit hallgathatták meg.

❖ A Beregszászi Görög Katolikus Esperesi Kerület szervezésében szavalóversenyt tartottak Tiszacsomán. A Magyar Költészet Napja és **József Attila** születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett versenyen 37 fiatal vett részt. A győztesek: **Demkő Anikó** (Tiszacsoma, első kategória), **Tóth Ferenc** (Karácsfalva, második kategória) és **Nagy Viktória** (Salánk, harmadik kategória).

❖ A Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnáziumban mintegy 80 résztvevővel megtartották az idei regionális kárpátaljai Háló-találkozót. Előadást tartott **Szeibert András**, a Háló társelnöke és **dr. Kránitz Mihály** atya, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektorhelyettese. A kiscsoportos foglalkozásokon a Háló-tagok a vallásos életről, a keresztény életfelfogásról beszéltek.

❖ *Az ukrán–magyar közös múlt és jelen címmel*, az UMDSZ szervezésében több mint ötven ukrán és magyar történész és közéleti személyiség tanácskozására került sor Kijevben, amelynek során két ukrainai és két magyarországi szakemberről álló tudományos bizottságot alakítottak a két

szomszédos ország és nemzet közös eseményeinek vizsgálatára. A bizottság társelnökei: **Fodor István** akadémikus, történész-régész (Magyarország) és **Vidnyánszky István** történészprofesszor (Ukrajna). Tudományos titkár **dr. Kiss Éva** (Ungvár).

❖ A beregszászi járási Mezőkaszoniban *Együtt egymásért – Európa kapujában* címmel közös konferenciát tartott a Kárpátaljai Magyar Szervezetek Fóruma, az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság és az EuroClip–EuroKapocs Közalapítvány.

❖ Az ungvári járási Szürte községben roma iskola nyílt meg.

❖ Sikeresen befejeződött a magyarországi Szülőföld Program keretében múlt év őszén Viskén indított vendéglátói tanfolyam. Összesen 34 végzős vette át a bizonyítványt **Gérnyi Gábortól**, a Magyar Köztársaság Gazdasági és Közlekedési Minisztériuma fősztályvezetőjétől.

❖ Ungváron a Boksay József Szépművészeti Múzeumban megnyílt a 75. születésnapját ünneplő **Balla Pál** festőművész személyi tárlata.

❖ Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Főiskola diákjainak részvételével helyesírási versenyt és az intézet szakkollégiumában Kőlcsey-estet rendeztek.

❖ A Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház *Sardafass, a hímbozsorkány* címmel bérletes előadást tartott a helyi művelődési házban.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Főiskola kiállítótermében megnyílt a tiszaujlaki

Kolozsvári László festőművész munkáinak kiállítása.

❖ Beregszászban megrendezték a járás műkedvelő együtteseinek, valamint a bátyúi, mezőkaszonyi és mezővári középiskola koncertjeit. Többek közt sikeres műsorral lépett fel a sárosoroszi Kökörcsin drámai csoport, a mezőkaszonyi művelődési ház folklóregyüttese, a nagy- és kisbégányi tánccsoport, a badalói vokálegyüttes, a Bózsár-zenekar és egy örökzöld dallal bemutatkozott a rafajnaújfalui **Szanyi Éva**.

Május

❖ A megyei oktatási és tudományos főosztály adatai szerint az idén 4 ezer diák fejezte be tanulmányait vidékünk magyar nyelvű általános és középiskoláiban. Az érettségizők közül minden harmadik döntött a felsőoktatási intézményekben való továbbtanulás mellett, a kilencedikesek 80 százaléka pedig középiskolákban tanul tovább. A legtöbb végzős a II. Rákóczi Ferenc Főiskolát választja. Az Ungvári Nemzeti Egyetemre évente 60-70 magyar iskolát végzett fiatal felvételizik különböző szakokra.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Főiskola szerződést kötött az Euro Nyelvvizsga Központtal egy beregszászi vizsgahely létrehozásáról a főiskola bázisán. Ennek eredményeként a kárpátaljai fiatalok helyben tehetnek nyelvvizsgát, amit Magyarországon és az Európai Unió számos más tagországában elismernek.

❖ A munkácsi Szent Márton Székesegyházban megrendezték a VII. Kárpátaljai Római Katolikus Egyházzenei Találkozót.

❖ Ismét a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnáziumba látogatott **Szabó Miklós**, a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés alelnöke, aki ezúttal két és fél millió forinttal járult hozzá a gimnázium kollégiuma második szintjének felújításához.

❖ Az ungvári Szent György római katolikus templomban a helyi és Ungvárkörnyéki katolikus plébániák hittanosa gyerekei részvételével Anyák napi szavalóversenyt rendeztek.

❖ Szolyván megnyílt **Duliskovics György** festőművész munkáinak kiállítása.

❖ Gálaműsorral méltatta létrejöttének évfordulóját az Ungvári Művészeti Iskola, amelyben a 96 fős tanári testület jelenleg mintegy 800 gyereket oktat. Az intézmény nivóját jelzi, hogy csak az utóbbi tíz évben 40 kiváló zenész, táncművész és képzőművész került ki falai közül.

❖ Tiszapéterfalván bemutatkozott az egyetlen ugocsi cigányzenekar, a nagypaládi Kabza-banda, amely **Németh István** zenekutató meghívására korábban a budapesti Fonó Stúdióban is vendégszerepelt.

❖ Az Ungvári Zádor Dezső Zeneművészeti Szakiskola kistermében hangversenyt adott **Szokolai Balázs** budapesti zongoraművész és néhány tanítványa.

❖ A KMPSZ Rahón megrendezte a szórványban élő fiatalok szavalóversenyét.

❖ Befejeződött a *Szülőföldön magyarul* oktatási-nevelési pályázatok összegyűjtése. **Kocsis Mária**, a KAMOT Jótékonyági Alapítvány elnökének közlése szerint Kárpátaljáról 16 ezer adatlap futott be, de jelentkeztek pályázók

a hágón túli vasárnapi iskolákból is. A pályázati támogatások összegének kifizetése már júniusban megkezdődik.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Főiskolán nagy sikerű József Attila-estet rendeztek, **Földes László**, azaz **Hobó** részvételével.

❖ A Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színházban vidám Csehov-egyfelvonásosokat mutatott be a társulat.

❖ A KMKSZ és KMPSZ szervezésében Munkácson megtartották a XIII. Kárpátaljai Magyar Gyermekszínház Találkozót.

❖ Beregszászban megtartották az UMDSZ II., soron kívüli kongresszusát. A több mint 20 ezer taglétszámú szervezet fórumán **Gajdos István** elnök és az alelnökök, valamint más tisztségviselők adtak tájékoztatást munkájukról, az elért eredményekről. A kongresszus vendégei voltak: **Szabó Vilmos** politikai államtitkár, **Rendele József**, Magyarország kijevei nagykövetségének konzulja, **Csabai Lászlóné** országgyűlési képviselő, nyíregyházi polgármester, **Bálint-Pataki József**, a HTMH elnöke és **Szép Gyula**, az RMDSZ ügyvezető alelnöke.

❖ Tiszapéterfalván szolidaritási koncertet rendeztek a *Kárpáti Igaz Szó* támogatása céljával.

❖ A BMKSZ és az UMDSZ szervezésével Beregszászban lezajlottak a XV. Beregi Ünnepi Hét rendezvényei.

❖ Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Főiskola Kölcsény-esték programsorozata keretében *Puffer-rendszerek a természetben* címmel tartott előadást **Csoma Zoltán**, az intézet oktatója.

D. GY.

ÚJ KÖNYVEK

Megjelent:

Dupka György: „**Keressétek fel a sírom...**” Szolyvai emlékkönyv a sztálinizmus kárpátaljai magyar áldozatairól. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2004.*

Horváth László: **Élet a halál árnyékában.** Emlékeim a „malenykij robot”-ról. Horváth Simon: **Sötét ég alatt.** Lágerversek, verses levelek. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2004.*

Balla László: **Arva aranyesők.** Száz tárca. *Kárpáti Kiadó, Ungvár, 2004.*

Balla D. Károly: **Szembesülés.** 121 fragmentum egy regényhiány környezetéből. *Pro Pannonia Kiadó, Pécs, 2005.*

Bartha Gusztáv: **Kékben, feketében.** Versek. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2005.*

Becske József Lajos: **Barlangok mélyén.** Versek. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2005.*

Igyártó Gyöngyi: **A máramarosi koronavárosok.** Monográfia. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2005.*

Botlik József: **Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján. I. Magyarok, ruszinok, csehek és ukránok 1918–1945.** *A Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke és a Veszprémi Egyetem Tanárképző Kara kiadása, Dimensiones Culturales et Urbanales Regni Hungariae sorozat, 9. köt., Nyíregyháza, 2005. 552 old.*

Kovács Elemér: **A Beregszász–Tatár-hágó turistaútvonalon.** *Kárpátinfo könyvek, Beregszász, 2005.*

Előkészületben:

Tóth Mihály: **Nemzetiségpolitika Ukrajnában.** Tanulmány. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest.*

Perdukné Lator Ilona: **Lélekhiedelmek Visken.** Monográfia. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest.*

SZERZŐINK

Bakos Kiss Károly (1977) Beregújfalu

Balogh Gyula (1972) Nagyrábe

Bartha Gusztáv (1963) Nagyberég

Barzsó Tibor (1931) Ungvár

Becske József Lajos (1965) Visk

S. Benedek András (1947) Budapest

Bimba Irén (1984) Bótrágy

Botlik József (1949) Budapest

Czébely Lajos (1951) Visk

Dupka György (1952) Ungvár

Ferenczi Tihamér (1941) Badaló

Holbay László (1923) Érsekújvár

Ivaskovics József (1950) Ungvár

József Attila (1905–1937)

Kaiser László (1953) Budapest

Kudla György (1973) Ungvár

Lengyel János (1973) Beregszász

Nagy Zoltán Mihály (1949) Csonkapapi

Nyilas Attila (1965) Budapest

Oros László (1948) Felsőszeli

Paul Crowson (1968) Kiskunhalas

Penckőfer János (1959) Beregszász

Schober Ottó (1932) Budapest

Szalai Borbála (1926) Ungvár

Tárczy Andor (1954) Ungvár

Tóth Ferenc (1981) Gut

Vári Fábrián László (1951) Mezővári

Veres Péter (1943–2004)

E számunkat Veres Péter munkáival illusztráltuk

MAGYAROK

KAISER LÁSZLÓ verse

IVASKOVICS JÓZSEF zenéje

Dm C F Gm A Gm C A

Fo-gyunk, rom-lunk, még-is meg-va-gyunk, győz-tes, vesz-tes-ez is
Hi-szünk vagy nem, Is-ten meg-se-gít, ta-lán úgy, hogy ép-pen

F A Dm Dm C F Gm A

mi va-gyunk, pusztít, éltet átkunk, áldásunk,
nem se-gít, ta-lán hitünk így is meg-marad,

Gm C A F A Dm

jö - vőt gyil - kol test - vér - dú - lá - sunk.
ta - lán lesz még - ne - künk vir - ra - dat!

*Fogyunk, romlunk, mégis megvagyunk,
győztes, vesztes – ez is mi vagyunk,
pusztít, éltet átkunk, áldásunk,
jövőt gyilkol testvérdúlásunk.*

*Hiszünk vagy nem, Isten megsegít,
talán úgy, hogy éppen nem segít,
talán hitünk így is megmarad,
talán lesz még – nekünk virradat!*

JÓZSEF ATTILA

REMÉNYTELENÜL

Lassan, tünődve

*Az ember végül homokos
szomorú, vizes síkra ér,
szétnéz merengve és okos
fejével biccent, nem remél.*

*Én is így próbálok csalás
nélkül szétnézni könnyedén.
Ezüstös fejszesuhanás
játszik a nyárfa levelén.*

*A semmi ágán ül szívem,
kis teste hangtalan vacog,
köréje gyűlnek szeliden
s nézik, nézik a csillagok.*

Vas-színű égboltban...

*Vas-színű égboltban forog
a lakkos, hűvös dinamó.
Óh, zajtalan csillagzatok!
Szikrát vet fogam közt a szó –*

*Bennem a múlt hull, mint a kő
az ürön által hangtalan.
Elleng a néma, kék idő.
Kard éle csillan: a hajam –*

*Bajszom mint telt hernyó terül
elillant ízű számra szét.
Fáj a szívem, a szó kihül.
Dehát kinek is szólnék –*

EGYÜTT

